

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ŞƏHƏRSALMA VƏ TİKİNTİYƏ
DAİR NORMATİV SƏNƏDLƏR SİSTEMİ**

AzDTN 2.7-5

**YANACAQ VƏ ELEKTRİK DOLDURMA
MƏNTƏQƏLƏRİ
LAYİHƏLƏNDİRMƏ NORMALARI**

RƏSMİ NƏŞR

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT ŞƏHƏRSALMA VƏ ARXİTEKTURA KOMİTƏSİ**

BAKİ-2025

AzDTN 2.7-5 “Yanacaq və elektrik doldurma məntəqələri. Layihələndirmə normaları”
(Azərbaycan Respublikasının Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi-Bakı, 2025-ci il, səh. 76)

İşləyib: *Azərbaycan İnşaat və Memarlıq Elmi Tədqiqat İnstitutu*

Təsdiqə hazırlayıb və təqdim edib: *Azərbaycan Respublikasının Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin Texniki normalar, elm və layihəçilərlə iş şöbəsi*

Təsdiq edilib: *Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin Kollegiyasının 2025-ci il 14 mart tarixli 3-35/3-2-2/2025 nömrəli qərarı ilə*

Qüvvəyə minib: *2025-ci il 08 aprel tarixdən*

Hüquqi Aktların Dövlət Reyestrinin qeydiyyat nömrəsi: *15202503145322*

İlk dəfə qəbul edilir

YANACAQ VƏ ELEKTRİK DOLDURMA MƏNTƏQƏLƏRİ. LAYİHƏLƏNDİRMƏ NORMALARI

1. Tətbiq sahəsi

1.1. Bu Normalar Azərbaycan Respublikası ərazisində maye və qaz halında olan yanacağın qəbulu, saxlanması və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yanacaq və elektrik enerjisi ilə doldurulması üçün nəzərdə tutulmuş yanacaq və elektrik doldurma məntəqələrinin layihələndirilməsinə, yerləşdirilməsinə və tikintisinə şamil olunur, həmçinin yanğın təhlükəsizliyi tələblərini müəyyən edir.

Yanacaq və elektrik doldurma məntəqələrinin layihələndirilməsində bu Normaların tələblərinə zidd olmayan digər normativ sənədlər nəzərə alın bilər.

2. Normativ istinadlar

Bu Normalarda aşağıda göstərilən normativ sənədlərə istinad edilmişdir:

Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsi;

Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsi;

Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsi;

“Yanğın təhlükəsizliyi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;

“Avtomobil yolları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;

“Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;

“Elektrik şəbəkələrinin mühafizə zonalarının ölçüləri və həmin ərazilərdə təsərrüfat işlərinin aparılmasına dair tələblər” (Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 16.05.2024-cü il tarixli 261 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir);

“Təhlükə potensialı təbiət və texnogen xarakterli hadisələrin baş vermə ehtimalının yüksək olduğu zonalarda mühafizə tədbirlərinin növləri və onların tətbiqi halları” (Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 06.02.2017-ci il tarixli 31 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir);

“Tikinti layihəsinin texnologiya bölməsinin hazırlanması tələb olunan hallar” (Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 18.02.2014-cü il tarixli 48 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir);

“Təhlükəli yüklərin avtomobil nəqliyyatı ilə daşınması Qaydaları” (Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 27.01.2000-ci il tarixli 10 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir);

“Qaz təchizatında mühafizə zonaları və təhlükəsizlik tədbirləri Qaydaları” (Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 21.06.1999-cu il tarixli 103 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir);

“Elektrik qurğularının quraşdırılması Qaydaları” (Azərbaycan Respublikası Energetika Nazirliyinin Kollegiyasının 27.06.2024-cü il tarixli 3-15/3-1-4/2024 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir);

AzDTN 2.6-1*	Dövlət Şəhərsalma Norma və Qaydaları. Şəhər, qəsəbə və kənd yaşayış məskənlərinin planlaşdırılması və tikilib abadlaşdırılması;
AzDTN 2.11-1	Su təchizatı. Xarici şəbəkə və qurğular;
AzDTN 2.12-2	İsitmə, ventilyasiya və havanın kondisiyalaşdırılması. Layihələndirmə normaları;
AzDTN 2.13-1*	Qaz təchizatı. Layihələndirmə normaları;
TNvəQ II-106-79	Neft və neft məhsulları anbarları;
TNvəQ 2.04.09-84	Bina və qurğuların yanğın avtomatikasi;
DTN 2.02-01-97	Bina və qurğuların yanğın təhlükəsizliyi;
TLÜN 24-86	Partlayış təhlükəliyinə və yanğın təhlükəliyinə görə bina və yerləşmələrin kateqoriyasının müəyyən edilməsi;
DÜİST 9544-15	Boru kəmərinin armaturları. Armaturların hermetiklik normaları;
DÜİST 12.1.007-76*	Əməyin təhlükəsizliyi standartları sistemi. Zərərli maddələr. Təsnifat və ümumi təhlükəsizlik tələbləri;
DÜİST 23009-78	Beton və dəmir-beton yığma konstruksiyalar və məmulatlar. Şərti işarələr (markalar);
DÜİST 27352-87	Neft məhsullarının daşınması və doldurulması üçün avtomobil nəqliyyatı vasitələri. Növləri, parametrləri və ümumi texniki tələblər;
DÜİST 12176-89	Kabellər, cərəyankeçiricilər, izolyasiyalı cərəyankeçiricilər. Alovun yayılmamasının yoxlama metodları;
DÜİST 17608-91	Beton səki plitələri. Texniki şərtlər;
DÜİST 19433.3-2010	Təhlükəli yüklər. Təsnifatlaşdırma və markalama;
DÜİST 31565-2012	Kabel məmulatları. Yanğın təhlükəsizliyi tələbləri;
AZS 859-2015 (İSO/DİS 16923.2:2015)	Təbii qaz yanacaq doldurma məntəqələri - Sıxılmış təbii qazla (STQ) işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaqdoldurma məntəqələri.

Qeyd. - Mətn üzrə işarələnmələr aşağıdakı kimi oxunur:

AzDTN – Azərbaycan Respublikasının Dövlət Tikinti Normaları;

TNvəQ – Tikinti Normaları və Qaydaları;

DTN – Dövlətlərarası Tikinti Normaları;

TLÜN - Texnoloji Layihələndirmə üzrə Ümumittifaq Normalar;

DÜİST – Ümumittifaq dövlət standartı;

AZS - Azərbaycan Respublikasının Dövlət Standartı;

YN, Y1, Y2, Y3 və Y4 - tikinti materiallarının yanma (uyğun olaraq yanmayan, zəif yanan, orta yanan, normal yanan və güclü yanan) xüsusiyyətləri üzrə qrupları.

3. Əsas anlayışlar

Bu Normalarda aşağıdakı əsas anlayışlardan istifadə olunur:

atqı borusu – qaz halında maddələrin yandırılmadan, təhlükəsiz məsafədə atmosfərə buraxılması üçün nəzərdə tutulmuş qurğu;

avtosisternlər üçün meydança – yanacaq doldurma məntəqəsində boşaltma və doldurma əməliyyatlarında avtosisternlərin dayanması üçün nəzərdə tutulmuş texnoloji meydança;

birdivarlı çən -maye mühərrik yanacağının və ya mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanması üçün istifadə olunan təbəqə və ya vərəq poladdan bir qatlı hazırlanmış hermetik tutum;

birdivarlı çənli qazdoldurma məntəqəsi- texnoloji sistemi çənlərdən və boru kəmərlərindən mayeləşdirilmiş karbohidrogen qaz və ya onun buxarlarının ətraf mühitə istənilən sızma ehtimalının təhlükəsiz dayandırılmasını (hansı ki, həmin buxarların ildə milyonda birdən artıq tezlikdə alovun yayılmasının aşağı konsentrasiya həddinin 20 %-dən artıq konsentrasiyalı qaz-buxar-hava qarışıqlarının yanacaq doldurma məntəqəsinin ərazisindən kənara çıxmasının qarşısını alır) təmin etməyən avtomobil qazdoldurma məntəqəsi;

boru kəməri üzrə qazın qəzalılıq sərfi – texnoloji sistem avadanlığının qəza hallarında hermetikliyin pozulması olduqda boru kəməri üzrə qaz sərfi;

çəkib vuran nasos – yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin tərkibinə daxil olan və bu sistem daxilində yanacağın çəkib vurulmasını təmin edən və (və ya) yanacağın saxlanması üçün avtosisternlərdən çənə və (və ya) əksinə vuran nasos;

çən şaxtasının və ya texnoloji quyunun sərbəst fəzası – çən şaxtasının və ya texnoloji quyunun daxili hava fəzası;

çənin hermetikliyinə dövrü nəzarət sistemi – yanacaq doldurma məntəqəsinin işçi heyəti tərəfindən istismar yerində dövrü olaraq çənin hermetikliyinin müəyyən edilməsi üçün nəzərdə tutulan avadanlıqlar kompleksi;

çoxkəmərlili çən – daxili fəzası hermetik arakəsmələrlə bir neçə kameraya bölünən çən;

çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsinin müstəqil sahəsi kimi yerinə yetirilən avtomobil yanacaq doldurma məntəqəsi – texnoloji sistemi, çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqələrinin baxılan yanacaq növünün müstəqil sahəsinə verilən tələblərə cavab verən, onların yerləşdirilməsinə verilən tələblər isə, yanacaq doldurma məntəqəsinin ərazisində servis xidmətinin bina və qurğularının yerləşdirilməsi daxil olmaqla çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqələrinin yerləşdirilməsinin analoji tələblərinə cavab verən, birnövlü yanacaq və yanacaq doldurma məntəqəsi;

deaerasiya xətti – maye mühərrik yanacağının saxlanma çəninə sərbəst fəzasının atmosfer ilə əlaqəsini təmin edən avadanlıqlar kompleksi;

doldurma adacığı – yanacaq doldurulmaq üçün avtomobil nəqliyyat vasitələrinin dayanması nəzərdə tutulan texnoloji meydança;

doldurma xətti – çənin yanacaq ilə doldurulmasını təmin edən avadanlıqlar kompleksi;

ikidivarlı (ikiqabıqlı) çənin hermetikliyinə ümumiləşmiş nəzarət sistemi – istismar yerində ikidivarlı (ikiqabıqlı) çənin xarici divarının hermetikliyinə dövrü və daxili divarının hermetikliyinə daimi nəzarət üçün nəzərdə tutulan avadanlıqlar kompleksi;

ikidivarlı çən – daxili divarı yanacağın saxlanması üçün (maye mühərrik yanacağı və ya mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları), xarici divarı isə qəza çəni rolunu oynayan ikidivarlı qab (qabın içində qab);

qazı bərabərləşdirən sistem – çənlər (kameralar) qrupunda yanacağın buxar fazasında təzyiqi bərabərləşdirməyi təmin edən, birləşmiş ümumi deaerasiya sistemli qurğu;

maye mühərrik yanacağı saxlanılan konteyner – istehsalçı zavodda bir çərçivədə quraşdırılmış (vahid məmulat kimi), maye mühərrik yanacağının qəbulu, saxlanması və verilməsi üçün nəzərdə tutulan, yer səthindən yuxarıda qurulan texnoloji sistem;

mayeləşdirilmiş təbii qaz çəninin (ikidivarlı və ya ikiqablıq) çənin divarlararası fəzası) və (və ya) boru kəmərinin (ikidivarlı və ya futlyarda yerləşdirilmiş boru kəmərinin divarlararası fəzası) hermetikliyində daimi nəzarət sistemi – istismar yerində avtomatik rejimdə mayeləşdirilmiş təbii qaz çəninin (ikidivarlı və ya ikiqablıq) çənin divarlararası fəzası) və (və ya) boru kəmərinin (ikidivarlı və ya futlyarda yerləşmiş boru kəmərinin divarlararası fəzası) kipsizləşməsinə ilkin aşkar etmək üçün nəzərdə tutulan avadanlıqlar kompleksi;

mayeləşdirilmiş təbii qazın ikiqablıq çəni – vakuum izolyasiyasını təmin etmək üçün istilikizolyasiya qabığı ilə təchiz olunmuş işçi (daxili) qabın hermetikliyi pozulduqda, mayeləşdirilmiş təbii qazın maye fazasını divarlararası fəzada saxlamağı təmin edən və yalnız yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin atqı borusundan (borularından) göstərilən fəzadan atmosfərə mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarının atılmalarına nəzarət edən mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanması üçün yarımizotermik çən (qab);

örtükdə mayeləşdirilmiş təbii qaz çəni – vakuum izolyasiyasını təmin etmək üçün nəzərdə tutulmuş istilik izolyasiya qabığı ilə təchiz olunmuş və hermetikliyi pozulduqda işçi (daxili) qabdan mayeləşdirilmiş təbii qazın çəninin bilavasitə qoruyucusuna axmasını təmin edən, örtükdə qurulmuş, yalnız bu qurğu üçün xüsusi olaraq nəzərdə tutulan mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanması üçün yarımizotermik çən (qab);

öz-özünə işləyən yangınsöndürən – yangın mənbəyinin istiliyi təsirindən işləyən yangınsöndürən;

resirkulyasiya xətti – boşalıb-dolma əməliyyatlarında yanacaq buxarının qapalı kontur üzrə (onların ətraf fəzaya çıxması olmadan) dövr etməsinə təmin edən avadanlıqlar kompleksi;

səyyar qazdolduranların (çoxelementli qaz konteynerlərinin) doldurma meydançası – səyyar qazdolduranların (çoxelementli qaz konteynerlərinin) akkumulyator qablarını təbii qazla doldurma zamanı, səyyar qazdolduranların (çoxelementli qaz konteynerlərinin) qurulması üçün nəzərdə tutulan texnoloji meydança;

texnoloji bölmə – texnoloji sistemin texnoloji avadanlıqlar yerləşən çəpərlənmiş sahəsi;

təhlükəsizlik adacığı – üzərində qurulmuş yanacaqpaylayan kolonkanın və (və ya) paylayıcı kolonkanın nəqliyyat vasitəsi ilə zədələnməsindən mühafizə edən qurğu;

verilmə xətti – çəndən yanacaqpaylayıcı kolonkaya yanacağın verilməsini təmin edən avadanlıqlar kompleksi;

yanacağın qəzalı sızması – avadanlığın qəzadan hermetikliyi pozulduqda və (və ya) yanacaqdoldurma məntəqəsinin istismar tələblərinin pozulması nəticəsində ətraf mühitə avadanlıqdan daxil olan yanacaq;

yanacağın saxlanılma bloku – yanacağın qəbulu və saxlanması üçün nəzərdə tutulmuş zavod hazırlıqlı və istehsalat texnologiyalı yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin yığma vahidi;

yanacaq doldurma məntəqəsi ilə texnoloji bağlı istehsalat obyektləri – yanacaq doldurma məntəqəsinin yanğını aradan qaldıran və yanğın əleyhinə mühafizə sistemlərini ümumi xarakterizə edən və yanacaq doldurma məntəqəsinə boru kəməri ilə verilən mühərrik yanacağının istehsalı və (və ya) saxlanması üçün nəzərdə tutulmuş obyektlər;

yanacaq doldurma məntəqəsində avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün bina, qurğu və ya yerləşgələr – yanacaq doldurma məntəqəsi ərazisində nəqliyyat vasitələrinə texniki xidmət (avtomobilyuma və avtomobillərə texniki xidmət postları) nəzərdə tutulan bina, qurğu və ya yerləşgələr;

yanacaq doldurma məntəqəsində avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş tikililər və qurğular və ya yerləşgələr – yanacaq doldurma məntəqəsi ərazisində avtomobil yolunun istifadəçilərinə (avtomobil yolları ilə hərəkət edən nəqliyyat vasitələrinin mülkiyyətçiləri, sürücülər, sənişinlər və piyadalar) ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulan ticarət, ictimai-iaşə obyektləri və sanitariya qovşaqları;

yanacaq doldurma məntəqəsinin sərhədi – yanacaq doldurma məntəqəsinin istismarı üçün yanğın təhlükəsizliyi tələblərinin yerinə yetirilməli olduğu ərazini və ona bitişik əraziləri ayıran, mövqe planında yanacaq doldurma məntəqəsinin torpaq sahəsinin sərhəddini əks etdirən xətt;

yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sistemi – yanacaq doldurma məntəqəsinə yanacağın qəbulu, saxlanması və verilməsi üçün istifadə olunan və xüsusi olaraq düzəldilmiş, quraşdırılmış avadanlıqlar kompleksi.

4. Yanacaq doldurma məntəqələrinin təsnifatı

4.1. Birnövli yanacaq doldurma məntəqəsi – ərazisində avtomobil nəqliyyat vasitələrinin maye mühərrik yanacağının (benzin və dizel yanacağı), mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və ya sıxılmış təbii qazların (o cümlədən, mayedən qaz halına çevrilmiş) yalnız bir növü ilə doldurulmasına yol verilən yanacaq doldurma məntəqəsi.

4.2. Çoxnövli yanacaq doldurma məntəqəsi – ərazisində avtomobil nəqliyyat vasitələrinin iki və ya daha çox yanacaq növü ilə doldurulması nəzərdə tutulan, aralarında maye mühərrik yanacağı (benzin və dizel yanacağı), mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları və sıxılmış təbii qazların (o cümlədən, mayedən qaz halına çevrilmiş) olmasına yol verilən yanacaq doldurma məntəqəsi.

4.3. Yanacaq doldurma sahəsi – müəssisənin ərazisində yerləşən və yalnız bu müəssisənin avtomobil nəqliyyat vasitələrinin doldurulması üçün nəzərdə tutulmuş yanacaq doldurma məntəqəsi.

4.4. Ənənəvi yanacaq doldurma məntəqəsi – çənlərin yeraltı yerləşməsi və yanacağı yanacaqpaylayıcı kolonkaya aparıb paylamaqla xarakterizə olunan və texnoloji sistemi avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yalnız maye mühərrik yanacağı ilə doldurulması üçün nəzərdə tutulan yanacaq doldurma məntəqəsi.

4.5. Bloklı yanacaq doldurma məntəqəsi – vahid zavod məmulatı kimi yerinə yetirilən, çənlərin yeraltı yerləşməsi və yanacaqpaylayıcı kolonkanın yanacaq saxlanan blokun üstünə

qoyulması ilə xarakterizə olunan və texnoloji sistemi avtomobil nəqliyyat vasitələrinin maye mühərrik yanacağı ilə doldurulması üçün nəzərdə tutulan yanacaqdoldurma məntəqəsi.

4.6. Modullu yanacaqdoldurma məntəqəsi – çənlərin yer üstü yerləşməsi və yanacağı yanacaqpaylayıcı kolonkaya aparıb paylamaqla xarakterizə olunan və yanacağın saxlanma konteyneri vahid zavod məmulatı kimi yerinə yetirilən və texnoloji sistemi avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yalnız maye mühərrik yanacağı ilə doldurulması üçün nəzərdə tutulan yanacaqdoldurma məntəqəsi.

4.7. Konteynerli yanacaqdoldurma məntəqəsi – çənlərin yer üstü və yanacaqpaylayıcı kolonkanın yanacağın saxlanma konteynerinin daxilində yerləşməsi ilə xarakterizə olunan, vahid zavod məmulatı kimi yerinə yetirilən və texnoloji sistemi avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yalnız maye mühərrik yanacağı ilə doldurulması üçün nəzərdə tutulan yanacaqdoldurma məntəqəsi.

4.8. Maye mühərrik yanacaqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsi – texnoloji sistemi avtomobil şassisinə, qoşquya və ya yarımqoşquya qoyulan, vahid zavod məmulatı kimi yerinə yetirilən, yalnız maye mühərrik yanacağının satışı (o cümlədən pərakəndə satışı) üçün nəzərdə tutulmuş yanacaqdoldurma məntəqəsi.

4.9. Sıxılmış təbii qazla (STQ) işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaqdoldurma məntəqəsi – texnoloji sistemi yalnız avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yanacaq sistemlərinin balonlarının doldurulması, həmçinin səyyar avtomobil qazdolduranların (çoxelementli qaz konteynerlərinin) qaz akkumulyatoru qablarının sıxılmış təbii qazla doldurulması üçün nəzərdə tutulmuş yanacaqdoldurma məntəqəsi.

4.10. Avtomobil qazdoldurma məntəqəsi – texnoloji sistemi avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yalnız balonlarının mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları ilə doldurulması üçün nəzərdə tutulmuş yanacaqdoldurma məntəqəsi.

4.11. Səyyar avtomobil qazdoldurma məntəqəsi (sıxılmış təbii qaz) – vahid zavod məmulatı kimi yerinə yetirilən sıxılmış təbii qazın nəqlətmə və saxlanılma bloklarının birləşməsi ilə xarakterizə olunan və texnoloji sistemi yalnız avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yanacaq sistemlərinin balonlarının sıxılmış təbii qazla doldurulması üçün nəzərdə tutulan yanacaqdoldurma məntəqəsi.

4.12. Səyyar avtomobil qazdoldurma məntəqəsi (maye qazı) – vahid zavod məmulatı kimi yerinə yetirilən texnoloji sistemi mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının nəqlətmə və saxlanılma bloklarının birləşməsi olmaqla xarakterizə olunan avtomobil qazdoldurma məntəqəsi.

4.13. Kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsi – texnoloji sistemi mayeləşdirilmiş təbii qazın məntəqənin ərazisində təkrar qaz halına salınması yolu ilə alınan sıxılmış təbii qazla avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yanacaq sisteminin yalnız balonlarının doldurulması üçün nəzərdə tutulan yanacaqdoldurma məntəqəsi.

4.14. Səyyar kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsi – texnoloji sistemi vahid zavod məmulatı kimi yerinə yetirilən blokun (mayeləşdirilmiş təbii qazın nəqlədməsi, saxlanılması və təkrar qaz halına salınması üçün nəzərdə tutulan) mövcudluğu ilə xarakterizə olunan kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsi.

4.15. Elektrik doldurma məntəqəsi – elektrik mühərrikli nəqliyyat vasitəsinin elektrik enerjisi ilə doldurulmasını təmin edən bir və ya bir neçə elektrik doldurma qurğusundan, o cümlədən zəruri avadanlıq və cihazlardan ibarət obyekt.

5. Ümumi tələblər

5.1. Yanacaq doldurma məntəqəsi layihələndirildikdə, texniki sənədləri olan, texnoloji sistemi seriyalı buraxılan yanacaq doldurma məntəqəsinin tətbiqi nəzərdə tutulmalıdır.

5.2. Yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin texniki sənədlərinə, texnoloji avadanlıqlara, yanacaq doldurma məntəqəsinin bina və qurğularına, onların yangıntəhlükəsiz istismarına (o cümlədən nizamlaşdırma və təmir işlərinin aparılmasına, yangıntəhlükəli vəziyyətlərin və yangının başlanması hallarında işçi heyətin hərəkətlərinə) tələblər, texnoloji sistemin konstruksiyaları haqqında məlumatlar, texnoloji parametrlər, təşkilati-texniki şəraitdə istehsalat obyektləri ilə texnoloji əlaqəli integrasiyanın təşkilati-texniki şərtləri (olduqda), xidmət müddəti və təchiz edən yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin zamanət öhdəlikləri daxil olmalıdır. Tələblər istifadə olunan texnoloji avadanlıqların xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla tərtib olunmalıdır.

Yanacaq doldurma məntəqəsinin tikinti layihəsinin tərkibi "Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsi"nin 83-cü maddəsinə əsasən təyin olunmalı və "Tikinti layihəsinin texnologiya bölməsinin hazırlanması tələb olunan hallar"a əsasən tikinti layihəsinin tərkibinə "texnologiya bölməsi" daxil edilməlidir.

5.3. Yanacaq doldurma məntəqəsi layihələndirildikdə ona aid olmayan obyektlərə qədər (məktəbəqədər təhsil müəssisələri, ümumtəhsil və internat məktəbləri, stasionar olan müalicə müəssisələrinin torpaq sahələrinin sərhədlərinə, yaşayış, digər ictimai bina və qurğularına) minimal məsafələr aşağıdakı kimi müəyyən olunmalıdır:

- yanacaq saxlamaq üçün çənlərin (qabların) divarlarından;
- yanacaq və (və ya) onun buxarı dövr edən yerüstü və yer səthindən yuxarıda yerləşən avadanlıqlardan (o cümlədən bina və qurğulardan);
- yanacaq paylayıcı kolonkanın korpusundan və mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və ya sıxılmış təbii qazın paylayıcı kolonkalarından;
- avtosistern üçün meydançanın sərhədindən və texnoloji quyulardan;
- təmizləyici qurğuların texnoloji avadanlıqlarının divarlarından;
- avtomobil nəqliyyat vasitələrinin dayanması üçün meydançanın sərhədindən;
- yanacaq doldurma məntəqəsinin binalarının xarici divar və konstruksiyalarından;
- binaların və xarici texnoloji qurğuların divarlarından.

Yanacaq doldurma məntəqəsinin işçi heyəti üçün binalardan (otaqlardan), qazanxanadan, avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş tikililər və qurğulardan yanacaq doldurma məntəqəsinə aid olmayan obyektlərə qədər məsafələr bu normalarla tənzimlənir.

5.4. Yol ötürücülərində və onların altında yerlərdə yanacaq doldurma məntəqəsinin yerləşdirilməsinə yol verilmir.

Elektrik doldurma məntəqələrinin tutumu elektrik avtomobil parkının mövcud vəziyyəti və inkişaf perspektivləri, eləcə də elektrik enerjisi doldurma avadanlıqlarının məhsuldarlığı əsasında müəyyən edilir. Yanacaq və elektrik doldurma məntəqələrinin tutumu və arasındakı məsafələr hərəkətin intensivliyindən asılı olaraq cədvəl 1-ə uyğun olaraq qəbul edilir.

Cədvəl 1

Hərəkətin intensivliyi, ədəd/sutka	Yanacaqdoldurma məntəqəsinin (mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazdoldurma məntəqəsinin, elektrik doldurma məntəqəsinin) tutumu, sutkada doldurma	Yanacaqdoldurma və elektrik doldurma məntəqələrinin arasındakı məsafələr, km	Yanacaqdoldurma məntəqəsinin (mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazdoldurma məntəqəsinin, elektrik doldurma məntəqəsinin) yerləşdirilməsi
1000 - 2000	250	30 - 40	Birtərəfli
2000 - 3000	500	40 - 50	
3000 - 5000	750	40 - 50	
5000 - 7000	750	50 - 60	İkitərəfli
7000 - 20000	1000	40 - 50	
20000-dən çox	1000	20 - 25	
Qeyd. Yanacaqdoldurma məntəqəsi yolların kəsişmə zonasında yerləşdikdə, onun tutumu xidmət edilən bütün yaxın yolların uzunluğu, bu yollarda hərəkətin intensivliyi və digər hesablama göstəriciləri nəzərə alınmaqla dəqiqləşdirilməlidir.			

5.5. Yanacaq doldurma məntəqəsində qazanxana, yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin avadanlıqları üçün bina, qurğu və otaqlar, həmçinin işçi heyət üçün inzibati və iaşə-məişət binaları (otaqlar): operator, müdiriyyət, qida qəbulu, mühafizə xidməti, sanitariya qovşağı, həmçinin xüsusi geyimlər, alətlər, ehtiyat hissələri, cihaz və avadanlıqlar üçün anbarlar yerləşdirilə bilər.

Çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsinin, STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaq doldurma məntəqəsinin, ikiqablıq çənləri olan sıxılmış təbii qaz doldurma və ya ikidivərli çənləri olan avtomobil kriogen yanacaq doldurma məntəqələrinin ərazilərində, həmçinin maye mühərrik yanacağının saxlanması üçün yeraltı çənləri olan yanacaq doldurma məntəqəsinin ərazisində avtomobil yolu istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün tikililərin və qurğuların yerləşdirilməsinə yol verilir.

Yanacaq doldurma məntəqəsinin ərazisində yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminə və ya onun qazanxanasına aid olmayan, bu Normaların 9 nömrəli əlavəsinə müvafiq AX, BX, VX və QX kateqoriyasına aid olan xarici qurğuların yerləşdirilməsinə yol verilmir.

5.6. Tam və ya qismən yer səthindən yuxarıda yerləşən, üzərinə ən azı 0,2 m qalınlığında qrun təbəqəsi səpilmiş (maye mühərrik yanacağı olan çənlər və boru kəmərləri üçün) və ya üzərinə ən azı 0,5 m qalınlığında qrun təbəqəsi səpilmiş və ya yanğın təsirindən istilik izolyasiyasını təmin edən digər yanmayan material ilə mühafizə olunan (sıxılmış təbii qazın və ya mayeləşdirilmiş təbii qazın, həmçinin mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və buxarlarının tutumları, çənləri və boru kəmərləri üçün) çənlərin və boru kəmərlərinin yeraltı çənlərə (boru kəmərlərinə) bərabər tutulmasına yol verilir. Bu halda, yanğının söndürülməsi zamanı suyun təsirindən, həmçinin yanğın zamanı alovun təsirindən 60 dəqiqə müddətində

və istismar şəraitində çənin (boru kəmərinin) istilik izolyasiya qabiliyyəti və bütövlüyü təmin olunmalıdır.

***Qeyd.** Tam və ya qismən yerin səthindən yuxarıda yerləşən çənləri (boru kəmərlərini) (onları yeraltı çənlər (boru kəmərləri) ilə eyniləşdirdikdə) yanğının təsirlərindən qorumaq üçün bu çənlərin (boru kəmərlərinin) 60 dəqiqədən az olmayaraq alova məruz qalan səthinin bütövlüyünü təmin edən yanmayan materiallardan hazırlanan yanğın mühafizəsindən istifadə edilməsinə yol verilir, həmçinin yanacağın və onun buxarlarının təhlükəsiz boşaldılması üçün lazım olan avadanlıqların iş qabiliyyəti təmin edilməlidir. Səthin yanğından mühafizəsi yanğını söndürərkən həm yanğının, həm də suyun təsirinə davamlı olmalıdır.*

5.7. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində TLÜN 24 üzrə A, B, V və (qazanxana istisna olmaqla) Q partlayış-yanğın və yanğın kateqoriyalı yerləşmələrin (yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminə aid olan sıxılmış təbii qazın avadanlığı üçün və mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarını və (və ya) mayeləşdirilmiş təbii qazları nasosla çəkib vurmaq üçün otaqlar istisna olmaqla) yerləşdirilməsinə yol verilmir.

Yerləşmələrdə yanar qazların, tezəlovlanan mayelərin, həmçinin yanar tozun dövr etdiyi texnoloji proseslərin nəzərdə tutulmasına yol verilmir.

5.8. Müxtəlif funksional təyinatlı otaqlar (yol hərəkəti iştirakçılarının və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş tikililər və qurğular və ya yanacaqdoldurma məntəqəsinin işçi heyəti üçün otaqlar) bir binada yerləşdikdə minimal məsafələr müvafiq otağın ən yaxın arakəsmə, divar və divarda olan boşluğa qədər, həmin funksional təyinatlı binaya qədər olduğu kimi müəyyən olunur. Bu halda yanacaqdoldurma məntəqəsinin heyəti, yol hərəkəti iştirakçılarının və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün binalardan (otaqlardan) yanacaqdoldurma məntəqəsinə aid olmayan obyektlərə qədər məsafələr şəhərsalma və tikintiyə dair müvafiq normativ sənədlərlə müəyyən olunur.

5.9. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində yerləşən bina və qurğular birmərtəbəli, DTN 2.02-01 üzrə binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 və ya C1, odadavamlılıq dərəcəsi I, II, III və ya binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0, odadavamlılıq dərəcəsi IV olmalıdır.

Yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində ümumi sahəsi 150 m²-dən çox olmayan, tezəlovlanan və yanar mayelərin saxlanması üçün anbarları olmayan, konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0, odadavamlılıq dərəcəsi I və ya II olan ikimərtəbəli binaların layihələndirilməsinə yol verilir.

Yanacaq və onun buxarı olan boru kəmərlərinin çəkilməsi üçün estakadaların dayaqları və yükdaşıyan konstruksiyaları yanmayan və odadavamlılıq həddi R60-dan az olmayan materiallardan hazırlanmalıdır. Mayeləşdirilmiş təbii qaz boru kəmərləri çəkildiyi hallarda göstərilən dayaq və konstruksiyalar kriogen mayelərin qəza halında sızmasının onlara təsirindən özlərinin funksional xassələrini saxlamalıdır.

5.10. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində qazanxananın yalnız yanacaqdoldurma məntəqəsinin ehtiyacları üçün nəzərdə tutulmasına yol verilir. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin qazanxanası layihələndirilərkən elektrik qazanları və ya alovlanma temperaturu 45°C-dən çox olan dizel yanacağı ilə işləyən qazanlar tətbiq olunmalıdır.

Tüstü qazlarının atmosferə çıxarılması, yanmayan materialdan hazırlanmış və qazanxana binasının divarının xarici tərəfində yerləşdirilən, yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin avadanlıqlarına və avtosisternlər üçün meydançaya tərəf yönəlməyən tüstü borularından nəzərdə tutulmalıdır.

5.11. Dizel yanacaqlı qazanxanalar odadavamlılıq dərəcəsi I və II, binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 və C1 olan ayrıca birmərtəbəli binada yerləşdirilməlidir. Dizel yanacaqlı qazanxanaların odadavamlılıq dərəcəsi I və II, konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0, C1 olan yanacaqdoldurma məntəqəsinin işçi heyəti və ya avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yuyulması üçün nəzərdə tutulmuş ayrıca binalara bitişik yerləşdirilməsinə yol verilir.

Qazanxanaya dizel yanacağının verilmə xətti və saxlanılma avadanlıqları, bu Normaların maye mühərrik yanacağının saxlanılması üçün yeraltı çənli yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemlərinə verilən tələblərə cavab verməlidir. Bu halda qazanxana binasının xarici tərəfindən qazanxanaya yanacaq verən boru kəmərdə yerləşən nasosun işi dayandırılıqda həmin xətti bağlayan armatur və əks klapan qurulmalıdır.

5.12. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində yanacağın və (və ya) onun buxarının onlarda dövr etməsi üçün nəzərdə tutulmayan yeraltı hava məkanının (tunellər, kanallar), həmçinin qəza vəziyyəti nəticəsində yanacağın və (və ya) onun buxarının daxil olması mümkün olan yeraltı otaqların və zirzəmi məkanının qurulmasına yol verilmir. Yanacaq boru kəmərinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin binaları altında və təxliyə çıxışları tərəfində çəkilməsinə yol verilmir.

5.13. Operator otağı daxil olmaqla yanacaqdoldurma məntəqəsinin heyəti üçün otaqların avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş binada yerləşdirilməsinə yol verilir. Bu halda göstərilən otaqlar avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş otaqlardan birinci tip yanğın əleyhinə arakəsmələrlə və üçüncü tip mərtəbəarası örtüklərlə ayrılan əsas binanın yanğın təhlükəliliyi konstruktiv sinfinə və odadavamlılıq dərəcəsinə müvafiq konstruksiyalarda yerinə yetirilməlidir.

Elektrik avadanlıqlarının kabel elektrik verilişi xətti vasitəsilə elektrik enerjisi ilə qidalanmasının xüsusi elektrik lövhəsində yerləşdirilməsi, zəif cərəyan idarəetmə sistemi ilə operator tərəfindən yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin idarə olunması və elektrik enerjisi ilə qidalanmanın dayandırılmasının təmin edilməsi, həmçinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin operatorunun texnoloji əməliyyatlara vizual nəzarətinin mümkünlüyünün təmin olunması şərtlərində, operatorun yerinin avtomobil yolunun istifadəçilərinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş otaqlarda yerləşdirilməsinə yol verilir.

5.14. Binada bir yerdə aşağıdakıların birləşdirilməsinə yol verilmir:

- yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji avadanlıqları üçün TLÜN 24 üzrə A, B və DTN 2.02-01 üzrə V1-V2 kateqoriyalı otaqlar ilə avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş otaqların;
- avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün otaqlar (maye mühərrik yanacağı ilə işləyən avtomobillərin mexanikləşdirilmiş yuyulma otaqları istisna olmaqla) ilə avtomobil yolunun istifadəçilərinin ehtiyaclarını ödəmək üçün otaqların;

- tezalovlanan və yanar maye malların satışı nəzərdə tutulan mağaza otaqları ilə ictimai iaşə otaqlarının. Bu mallar avtomobil yolunun istifadəçilərinin ehtiyaclarını ödəmək üçün otaqlardan birinci tip yanğın əleyhinə arakəsmələrlə ayrılan anbar otaqlarında yerləşdirildiyi halda, mağaza otaqlarının ictimai iaşə otaqları ilə bir binada yerləşdirilməsinə yol verilir.

5.15. Avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyacları ödənilən binalarda üçdən çox olmayan texniki xidmət postlarının nəzərdə tutulmasına yol verilir. Müxtəlif funksional yanğın təhlükəsi olan yerləşgələr bir-birindən birinci tip yanğın əleyhinə arakəsmələrlə ayrılmalıdır.

Yaşayış məntəqələrində yanacaqdoldurma məntəqəsi layihələndirildikdə yalnız minik avtomobilləri üçün texniki xidmət postları nəzərdə tutulmalıdır.

5.16. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin binalarında alovlu və qaynaq işlərinin aparılması üçün otaqların nəzərdə tutulmasına yol verilmir.

5.17. Bu Normaların 9 nömrəli əlavəsinə müvafiq V1-V3 kateqoriyalı yerləşgələr, həmçinin tezalovlanan və yanar mayelərin saxlanması üçün mağaza anbarları, binanın pəncərə boşluğu olan xarici divarların yanında yerləşdirilməlidir.

Sürtkü yağları (işlənmişlər daxil olmaqla) binanın xaricə bilavasitə müstəqil çıxışı olan və qonşu otaqlardan birinci tip yanğın əleyhinə arakəsmələrlə ayrılan ya xüsusi otaqlarda, ya da binanın xaricində yeraltı yerləşdirilmiş, ümumi həcmi 1 m³-dən çox olmayan tutumlarda saxlanılmalıdırlar.

Sürtkü yağlarının qəbulu, saxlanması və verilməsi üçün avadanlıq və onun yerləşdirilməsi, bu Normaların yanacaqdoldurma məntəqəsinin maye mühərrik yanacağıının texnoloji sistemlərinə verilən tələblərə cavab verdikdə, müstəqil doldurma adacıqlarında avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yağla doldurulmasının yerinə yetirilməsinə və göstərilən tutumların ümumi həcmələrinin artırılmasına yol verilir.

5.18. Əgər yanacaqdoldurma məntəqəsinin binasından çıxış, avtosistem meydançasından, doldurma adacıqlarından, yanacağın saxlanması üçün çəndən və binadan kənarda yerüstü və yer səthindən yuxarıda yerləşən, yanar qazın və (və ya) mayenin dövr etdiyi avadanlıqlardan 15 m-dən az məsafədə yerləşərsə, onda yuxarıda göstərilmiş qurğu və avadanlıqlardan və ya onlardan əks tərəfdə 15 m-dən çox məsafədə yerləşdirilən əlavə təxliyyə çıxışı nəzərdə tutulmalıdır.

5.19. Talvarlar yanmayan materiallardan yerinə yetirilməlidir. Minik avtomobilləri üçün olan doldurma adacıqlarının üstündə hündürlüyü 4 m-dən az olmayan talvar örtüyündə (yükdaşıyan konstruksiya istisna olmaqla) DTN 2.02-01 üzrə yanma qrupu Y1-Y2 olan materiallardan istifadə olunmasına yol verilir.

Avtosistemlər üçün meydançaların üstündə və maye mühərrik yanacağıının, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanması üçün yer səthindən yuxarıda yerləşən çənlərin üstündə talvarların qurulmasına yol verilmir.

5.20. Texnoloji sistemlər elə hazırlanmalı və (və ya) yerləşdirilməlidir ki, yanacaqdoldurma məntəqəsinin layihəsi ilə müəyyən olunan, onlara mümkün yüklərin təsirindən (avtomobil nəqliyyat vasitələri hərəkət etdikdə və saxlanıldıqda, qrunzun hərəkətindən, titrəmədən) onların bütövlüyü və işgörmə qabiliyyəti təmin olunsun.

5.21. Yanacaqoldurma məntəqəsinin ərazisində binaların, qurğuların və texnoloji avadanlıqların yerləşdirilməsi nəzərə alınaraq ərazilərin planlaşdırılması yanacağın qəza axıtmasından yanacaqoldurma məntəqəsinin ərazisi üzrə və onun hüdudlarından kənara axıb getməsinin mümkünlüyünü aradan qaldırmalıdır.

Maye mühərrik yanacağının doldurulmasını həyata keçirən yanacaqoldurma məntəqəsinin ərazisinin giriş və çıxışlarında, yanacaqoldurma məntəqəsinin ərazisindən yanacağın qəzalılıq axıb getməsinin qarşısını alan və neft məhsulları ilə çirklənmiş atmosfer yağıntısını təmizləyici qurğulara aparan az meyilli sahələr (hündürlüyü 0,2 m-dən az olmayan) və ya drenaj novları yerinə yetirilməlidir.

5.22. Yanacaqoldurma məntəqəsi neft məhsulları ilə çirklənmiş atmosfer yağıntılarından təmizləyici qurğularla təchiz etdikdə, bu qurğular aşağıdakı tələblərə cavab verməlidirlər:

- təmizləyici qurğuların sərbəst fəzasına yanacaq buxarları daxil ola biləcək avadanlıqları yeraltı yerləşdirilməlidir;

- tutum-toplayıcıları (olduqda), onlar nominal olduqda yanacaqoldurma məntəqəsinin operatoruna səs və işıq siqnallarının verilməsini təmin edən səviyyə vericiləri ilə təchiz edilməlidir;

- tutum-toplayıcılarını neft məhsullarından boşaltmaq üçün avadanlıqlar, bu əməliyyatların qapalı üsulla həyata keçirilməsini təmin etməlidir;

- tutumların deaerasiya xətlərinə olan tələblər, bu Normalarda yanacaq çənlərinin deaerasiya xətlərinə olan tələblərə müvafiq olmalıdır;

- maye üçün boru kəmərləri hidrobağlayıcılar ilə təchiz olunmalıdır;

- neft məhsulları ilə çirklənmiş atmosfer yağıntılarından axıntılarında qurulan qumtutucuların təmizlənməsi üçün lyukların qapağı, qumtutucuların havasının dəyişməsinə təmin edən "barmaqlıqlar" şəklində yerinə yetirilməlidir.

5.23. Mühəndis qurğularının quyularının konstruksiyaları (yağış kanalizasiya quyularının qəbul qurğuları istisna olmaqla), qəza halında yanacağın sızması zamanı onların divarlarından və qapaqlarından yanar qazın və mayenin, həmçinin qum sularının onlara (quyulara) düşməsinin qarşısını almalıdır.

5.24. Yanacaqoldurma məntəqəsi ərazisinin və ya yanacaqoldurma məntəqəsində ayrıca meydançanın (meydançaların) ərazisinin hasarı olduqda, hasar yanmayan materialdan hazırlanmalı və hava axınlarının yerdəyişməsinə mane olmamalıdır.

5.25. Yanacaqoldurma məntəqəsinin ərazisinin çiçəklədikdə lopa, lifli maddə ayıran və toxumluq buraxan kolluq və ağaclarla yaşıllaşdırılmasına yol verilmir.

5.26. Yanacaqoldurma məntəqəsi alovun yayılması mümkün olan kənd təsərrüfatı bitkilərinin əkin sahəsinə yaxın yerləşdirildikdə, əkin sahəsinə bitişik yanacaqoldurma məntəqəsinin sərhədi boyunca öz səthi ilə alovu yaymayan materialdan olan yerüstü örtük və ya eni 5 m-dən az olmayan şumlanmış torpaq zolağı nəzərdə tutulmalıdır.

5.27. Yanacaqoldurma məntəqəsi ərazisində avtomobil nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti birtərəfli olmalıdır. Yanacaqoldurma məntəqəsinə giriş və çıxış bir-birindən ayrı olmalıdır. Avtomobillərin yanacaqoldurma məntəqəsinə təhlükəsiz girişini və çıxışını təmin etmək

məqsədlə ümumi istifadədə olan avtomobil yolunda “Avtomobil yolları haqqında” Qanunun tələblərinə əsasən keçid-sürət zolaqları nəzərdə tutulmalıdır.

5.28. Avtosistern meydançalarına və doldurma adacıqlarına keçidlərin örtüyü DÜİST 17608 və DÜİST 23009-nin tələblərinə uyğun olaraq neft məhsullarının təsirinə dayanıqlı layihələndirilməlidir.

5.29. Bloklı və konteynerli yanacaq doldurma məntəqəsinin yanacaq paylayıcı kolonkaları, maye mühərrik yanacağı saxlanılan blokları və konteynerləri, səyyar avtomobil yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sistemləri, bunun üçün xüsusi olaraq nəzərdə tutulmuş mexanizmlərlə və (və ya) qurğularla, avtomobil nəqliyyat vasitələri tərəfindən zədələnmədən mühafizə olunmalıdır.

5.30. Yanacaq doldurma məntəqəsində yanacağın nəqli məqsədlə “Təhlükəli yüklərin avtomobil nəqliyyatı ilə daşınması Qaydaları”nın və DÜİST 27352-nin tələblərinə cavab verməyən maye mühərrik yanacağının nəqli üçün avtosisternlərin tətbiqinə yol verilmir.

Bu halda avtosisternlərin doldurma və boşaltma kommunikasiyalarında qazın qəza halında sərfində, o cümlədən qəza halında bu kommunikasiyaların hermetikliyi pozulduqda, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və mayeləşdirilmiş təbii qazların (təhlükəli yüklərin) sisternlərdən çıxmasını avtomatik dayandıran qurğular DÜİST 23009-un tələblərinə cavab verməlidir (bu qurğuların sıradan çıxmasına səbəb olacaq alovun təsirindən və mexaniki zədələnmədən mühafizə hissəsində).

Yanacaq doldurma məntəqəsinə mayeləşdirilmiş karbohidrogen və mayeləşdirilmiş təbii qazların sayı birdən çox avtosisternlərlə çatdırılmasına yol verilmir.

5.31. Avtomobil nəqliyyat vasitələrinin dayanması üçün meydançada onların yerləşməsi avtomobil nəqliyyat vasitələrinin onun ərazisindən sərbəst çıxmasına mane olmamalıdır.

5.32. Yanğın əleyhinə mühafizənin elektrik təchizatı sistemi “Elektrik qurğularının quraşdırılması Qaydaları”na əsasən birinci etibarlılıq kateqoriyasına müvafiq olmalıdır.

Statik elektrik yükündən mühafizə, torpaqlama, ildırımdan mühafizə sistemlərinin quraşdırılması yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin istismara verilməsinə başlamazdan əvvəl həyata keçirilməlidir. İldırımdan mühafizə sistemi azı II kateqoriyaya aid edilməlidir.

5.33. Yanacaq doldurma məntəqəsinin elektrik enerjisi ilə təchizatı kabel elektrik verilişi xətləri (EVX) ilə aparılmalıdır. Yanacaq doldurma məntəqəsində hava EVX-nin çəkilməsinə yol verilmir.

5.34. Yanacaq doldurma məntəqəsi telefon və ya radio rabitəsi ilə, həmçinin səsucaldan (reproduktor) əlaqə sistemi ilə təchiz olunmalıdır.

5.35. Yanacaq doldurma məntəqəsində yanğınsöndürmə məqsədlə aşağıdakılar nəzərdə tutulmalıdır:

- ilkin yanğınsöndürmə vasitələri;
- stasionar yanğınsöndürmə qurğuları (o cümlədən avtomatik);
- xarici yanğınsöndürmə su kəməri və ya hovuz (çən).

5.36. Yanğınsöndürmənin ilkin vasitələrinin növü, lazım olan miqdarı və yerləşməsi yanğın təhlükəsizliyi sahəsində normativ hüquqi aktlara müvafiq seçilməlidir.

5.37. Yanacaq doldurma məntəqəsinin xarici yanğınsöndürməsi ikidən az olmayan yanğın hidrantları və ya yanacaq doldurma məntəqəsindən 200 m-dən çox olmayan məsafədə yerləşən yanğın əleyhinə hovuzlardan (çənlərdən) yerinə yetirilməlidir.

Çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsinin sərbəst məntəqəsi kimi yerinə yetirilən kriogen yanacaq doldurma məntəqəsi, mayeləşdirilmiş təbii qaz saxlanan çənlər və mayeləşdirilmiş təbii qaz avtosisternlərinin nəqliyyat tutumları (qabları), həmçinin maye mühərrik yanacaqlı yanacaq doldurma məntəqəsi və STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaq doldurma məntəqəsi üçün yanğın əleyhinə hovuzların (çənlərin) ümumi həcmi 100 m³-dən az olmayaraq hesablama ilə müəyyən olunmalıdır.

Göstərilən yanacaq doldurma məntəqəsinin xarici yanğınsöndürməyə su sərfi binaların yanğınsöndürülməsinə maksimal su sərfi ilə yer səthindən yuxarıda (yerüstü) yerləşən çənlərin (qabların), o cümlədən avtosisternlərin soyudulmasına ümumi su sərfinin cəmi kimi hesablama ilə müəyyən olunur.

Yanacaq doldurma məntəqəsinin binasının yanğın söndürülməsinə su sərfi şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq (avtomobil yolunun istifadəçilərinin ehtiyaclarını ödəmək üçün, həmçinin yanacaq doldurma məntəqəsinin işçi heyəti üçün binalar - ictimai binalar kimi, avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün binalar - istehsalat binaları kimi) müəyyən olunur.

Yer səthindən yuxarıda yerləşən çənlərin (qabların) soyudulmasına ümumi su sərfi saniyədə 15 litrdən az olmamaqla qəbul olunmalıdır.

5.38. Yaşayış məntəqələrindən kənarda yerləşən maye mühərrik yanacaqlı yanacaq doldurma məntəqəsinin və ya STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaq doldurma məntəqəsinin yanğın əleyhinə xarici su təchizatının ümumi həcmi 3 m³-dən az olmayan yanğın əleyhinə hovuzlardan (çənlərdən) nəzərdə tutulmasına aşağıdakı hallarda yol verilir:

- STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaq doldurma məntəqəsində və yeraltı çənlərlə yanacaq saxlanılan maye mühərrik yanacaqlı yanacaq doldurma məntəqəsində avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş tikililər və qurğular olmadıqda;

- ümumi həcmi 40 m³-dən çox olmayan yer səthindən yuxarıda yerləşən ikidivərli çənlərlə yanacaq saxlanılan maye mühərrik yanacaqlı yanacaq doldurma məntəqəsində.

Yanğın əleyhinə hovuzlar (çənlər) yanacaq doldurma məntəqəsindən 200 m-dən çox olmayan məsafədə yerləşdirilməlidirlər.

Bu cür yanacaq doldurma məntəqəsində yük avtomobil nəqliyyat vasitələri üçün doldurma adacığı, həmçinin yanacaq doldurma məntəqəsinin ərazisindən kənarda sənişinlərin düşməsi (minməsi) meydançalı (bu cür yanacaq doldurma məntəqəsində sənişinlərin olmasına yol verilmir) yanacaq doldurma məntəqəsinə göstərilən yanğın təhlükəsizliyi sahəsində normativ hüquqi aktlara müvafiq sayı və tipi müəyyən olunan stasionar və ya səyyar yanğınsöndürənlər nəzərdə tutulmalıdır.

5.39. Kateqoriyası V4 və D olan yerləşgələr, mexanikləşdirilmiş yuma və yanacaq doldurma məntəqəsinin bütün sutka ərzində olduğu işçi heyəti üçün otaqlar istisna olmaqla, yanacaq doldurma məntəqəsinin bütün otaqları avtomatik yanğın siqnalizasiya qurğuları ilə təchiz olunmalıdır.

Yanğın təhlükəsinə görə V1 və V2 kateqoriyalı yerləşmələrin sahəsi 20 m²-dən çox olan (texniki xidmətin növbətçi otağı və sahədən asılı olmayan yanar qaz, tezalovlanan maye və yanan maye olan anbar otaqları), həmçinin yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminə aid olan mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları, sıxılmış təbii qaz və (və ya) mayeləşdirilmiş təbii qaz avadanlıqları yerləşən çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsi, kriogen yanacaq doldurma məntəqəsi, avtomobil qaz doldurma məntəqəsi və ya STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaq doldurma məntəqəsi avtomatik yanğınsöndürmə qurğuları ilə təchiz olunmalıdırlar.

Qaz yanacağı dövr edən avadanlıqlı bu yerləşmələr, sıxılmış təbii qazlara və (və ya) mayeləşdirilmiş təbii qazlara, həmçinin mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarına aid olmadıqda və bu otaqlarda yerləşən xüsusi yanğın yükü 180 MC/m²-i aşmadıqda avtomatik yanğınsöndürmə qurğuları ilə təchiz olunmamasına yol verilir.

Asanlovlanan maye və yanar maye satışı üzrə mağazanın ticarət zalı, onun yanğın yükünün miqdarı və yerləşmə üsulu V1 və ya V2 kateqoriyalı yerləşmələrin yanğın yükünün miqdarına və yerləşmə üsuluna uyğun olduqda avtomatik yanğınsöndürmə qurğuları ilə təchiz olunmalıdır.

5.40. Yanğın baş verdikdə yanacağın daxil olmasını kəsmək, izafi təzyiqin buraxılmasını və yanğın halında avadanlıqların açılmasını təmin etmək üçün nəzərdə tutulan kabel xətləri və qurğuların elektrik xətləri yanğın şəraitində öz funksiyalarını yerinə yetirilməsi üçün tələb olunan vaxt ərzində işləmə qabiliyyətini saxlamalıdırlar.

Yanğın şəraitində göstərilən kabel xətlərinin və elektrik cərəyankeçiricilərinin işləmə qabiliyyəti DÜİST 31565 üzrə kabellərin və cərəyankeçiricilərin icra növünün və onların çəkilmə üsullarının seçilməsi ilə təmin edilir. Yanğın şəraitində kabel xətlərinin və elektrik cərəyankeçiricilərinin işləmə müddəti DÜİST 12176-ya uyğun olaraq müəyyən edilir.

6. Maye mühərrik yanacaq və yanacaq doldurma məntəqəsinə əlavə tələblər

6.1. Maye mühərrik yanacaq və yanacaq doldurma məntəqəsindən ona aid olmayan obyektlərə qədər minimal məsafələr cədvəl 2-yə uyğun qəbul olunur.

Cədvəl 2

Minimal məsafələr müəyyən olunan obyektlərin adı	Yeraltı çənli yanacaq doldurma məntəqəsindən məsafə, m	Yerüstü çənli yanacaq doldurma məntəqəsindən məsafə, m	
		ümumi tutumu 20 m ³ -dən çox olan	ümumi tutumu 20 m ³ -dən çox olmayan
1. Sənaye müəssisələrinin istehsalat, anbar və inzibati-məişət bina və qurğuları (8 və 10-cu sətirlərdə göstərilənlər istisna olmaqla)	15	25	25

2. Meşə massivi və meşə təsərrüfatı (meşə parkları): - iynəyarpaqlı və qarışıq; - yarpaqlı.	25 10	40 15	30 12
3. DTN 2.02-01-ə görə binanın təyinatı üzrə yanğın təhlükəliliyi sinifi F1–F4 olan bina və qurğular (1-ci sətirdə göstərilənlər istisna olmaqla)	50	70	60
4. Sayından asılı olaraq avtomobillər üçün qarajlar və açıq duracaqlar: - 25-ə qədər - 26-dan 100-ə qədər - 100-dən yuxarı olduqda	15 25 30	20 30 50	20 30 50
5. Ümumi istifadədə olan avtomobil yolları (hərəkət hissəsinin kənarı):			
- I, II və III dərəcəli	12	20	15
- IV və V dərəcəli	9	12	9
Şəhər elektrik nəqliyyatının marşrutları (kontakt şəbəkəsinə qədər)	15	20	20
6. Ümumi istifadədə olan dəmir yolları (tökmənin dabanı və ya qazmanın kənarına qədər)	25	30	30
7. Yanacaqdoldurma məntəqəsinə aid olmayan təmizləyici kanalizasiya qurğuları və nasos stansiyaları	15	30	25
8. AX, BX, QX kateqoriyalı texnoloji qurğular, DÜİST 12.1.007 üzrə I və II sinif təhlükəli zərərli və radioaktiv maddələr olan bina və qurğular	100		
9. Elektrik verilişi xətləri və elektrik yarımstansiyaları (o cümlədən transformator yarımstansiyaları)	“Elektrik şəbəkələrinin mühafizə zonalarının ölçüləri və həmin ərazilərdə təsərrüfat işlərinin aparılmasına dair tələblər”ə əsasən		
10. Anbarlar (binadan kənarda olan): meşə materialları, torf, yanar lifli maddələr, quru ot, küləş, həmçinin torfun açıq yataqları	50		
Qeyd: 1. Yanacaqdoldurma məntəqəsindən meşə təsərrüfatının (meşə parkları) qarışıq cinslərinin (iynəyarpaqlı və yarpaqlı) meşə əkinlərinin sərhədinə qədər məsafənin iki dəfə azaldılmasına yol verilir. Bu halda yanacaqdoldurma məntəqəsi ilə meşə təsərrüfatının (meşə parkları) meşə əkinlərinin sərhədi boyu, eni 5 m-dən az olmayan öz səthi ilə alovu yaymayan materialdan yerüstü örtüklə və ya şumlanmış torpaq zolağı ilə ayrılması nəzərdə tutulmalıdır. 2. Avtomobil yanacaqdoldurma məntəqələrindən cədvəldə göstərilməyən texnoloji qurğulara və digər obyektlərə qədər məsafə TNvəQ II-106-ya əsasən müəyyən olunur.			

6.2. Yeraltı çənli maye mühərrik yanacaqı yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində yerləşmiş bina və qurğuların arasında minimal məsafələr cədvəl 3-ə uyğun olaraq qəbul olunur.

Cədvəl 3

Yanacaqdoldurma məntəqəsinin bina və qurğularının adı	Cədvəlin başlığında yazılma ardıcılığına müvafiq bina, qurğu və avadanlıqlar arasında minimal məsafə, m									
	1	2	3	4(a)	4 (b)	5 (a)	5 (b)	6	7	8
1.Yanacağın doldurulması üçün yeraltı çənlər	-	4	-	3/9	9	9/15	15	-	6	9
2. Yanacaqpaylayıcı kolonkalar	4	-	-	6/9	9	12/15	15	4	9	9
3. Avtosisternlər üçün meydança	-	-	-	6/9	9	12/15	15	-	9	12
4. Avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün və yanacaqdoldurma məntəqəsinin heyəti üçün binalar:										
a) binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 və ya C1, odadavamlılıq dərəcəsi I, II və III olan	3/9	6/9	6/9	6	9	9	9	3/9	-/9	6
b) binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0, odadavamlılıq dərəcəsi IV olan	9	9	9	9	12	9	12	6/9	6/9	9
5. Avtomobil yolunun istifadəçilərinin ehtiyaclarını ödəmək üçün binalar:										
a) binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi	9/15	12/15	12/15	9	9	6	9	9/15	-/9	9

C0 və ya C1, odadavamlılıq dərəcəsi I, II və III olan										
b) binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0, odadavamlılıq dərəcəsi IV olan	15	15	15	9	12	9	12	12/15	6/9	12
6. Neft məhsulları ilə çirklənmiş atmosfer yağıntılarının təmizləyici qurğuları	-	4	-	3/9	6/9	9/15	12/15	-	6	9
7. Avtomobil nəqliyyat vasitələrinin dayanması üçün meydança	6	9	9	-/9	6/9	-/9	6/9	6	12	6
8. Dizel yanacağı ilə işləyən qazanxana binası	9	9	12	6	9	9	12	9	6	-

Qeyd:

1. Məsafələr göstərilmişdir: *surətdə* - binanın divarına qədər, *məxrəcdə* - binanın divarındakı boşluğa qədər. “-” işarəli məsafələr normalaşdırılmaz və əgər bu Normalarda digər şərt yoxdursa, konstruktiv xüsusiyyətlərə görə qəbul olunur.

2. Bloku yanacaq doldurma məntəqəsi layihələndirilərkən yanacağın saxlanması üçün çənlər və yanacaq paylayıcı kolonkalar arasında məsafə normalaşdırılmaz.

3. Yanacaq doldurma məntəqəsi üçün layihə tapşırıqında avtosisternlərdən çənlər yanacaqda doldurulduqda, onların istismarı dayandırılmadıqda, avtosisternlər üçün meydançadan yanacaq paylayıcı kolonkaya qədər məsafə 8 m-dən az olmayaraq, avtomobil nəqliyyat vasitələrinin dayanması üçün meydançaya qədər 18 m-dən az olmayaraq (avtomobil nəqliyyat vasitəsinin növündən asılı olmayaraq), yanacaq doldurma məntəqəsinin bina və qurğularına qədər olan məsafə isə 30 % artırılmaqla qəbul olunmalıdır.

4. Məsafələr normalaşdırılmaz:

a) avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün binaların arasında, əgər daha enli binanın digər binaya tərəf yönələn divarı yanğın əleyhinədirsə;

b) yanacaq doldurma məntəqəsinin heyəti üçün binaların arasında, əgər onların tərkibində avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün yerləşmələr yoxdursa.

5. Avtomobil nəqliyyat vasitələrinin dayanacaqları üçün meydançaların ölçüləri orada 10-dan çox olmayaraq avtomobil nəqliyyat vasitələrinin eyni zamanda olmasını təmin etməlidir. 7-ci bənddə minik və motonəqliyyatın dayanacağına qədər məsafələr verilmişdir. Binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 və ya C1, odadavamlılıq dərəcəsi I və II olan binaların boşluqsuz divarlarına qədər digər avtomobil nəqliyyat vasitələri üçün dayanacaqlar təşkil olunduqda məsafə 9 m-dən az olmayaraq, lakin digər məsafələr 50 % artırılmaqla qəbul olunmalıdır.

6. Yanacaqoldurma məntəqəsinin bina və qurğularına qədər transformator yarımstansiyasından məsafə "Elektrik qurğularının quraşdırılması Qaydaları"na müvafiq qəbul olunmalıdır.

7. Digər təyinatlı binaya bitişik dizel yanacaq qazanxanadan digər binalara, həmçinin yanacaqoldurma məntəqəsinin qurğu və avadanlıqlarına qədər məsafələr bu Normaların cədvəl 3 üzrə göstərilən ayrıca qazanxana binası kimi müəyyən olunmalıdır.

6.3. Çənləri yer səthindən yuxarıda yerləşən maye mühərrik yanacaq yanacaqoldurma məntəqəsinin bina və qurğularının arasında minimal məsafə cədvəl 4-ə müvafiq qəbul olunur.

Cədvəl 4

Yanacaqoldurma məntəqəsinin bina və qurğularının adı	Cədvəlin başlığında yazılma ardıcılığına müvafiq bina və qurğular arasında minimal məsafə, m				
	1	2	3	4	5
1. Yanacaq saxlama konteynerləri	-	8	-	9	-
2. Yanacaqpaylayıcı kolonkalar	8	-	8	9	4
3. Avtosisternlər üçün meydança	-	8	-	9	-
4. Yanacaqoldurma məntəqəsinin işçi heyəti üçün binalar	9	9	9	-	9
5. Neft məhsulları ilə çirklənmiş atmosfer yağıntılarının təmizləyici qurğuları	-	4	-	9	-
Qeyd: 1. "-" ilə işarə olunmuş, həmçinin yanacaqpaylayıcı kolonkadan konteynerli yanacaqoldurma məntəqəsinin yanacaq saxlama konteynerlərinə və avtosisternlər üçün meydançaya qədər məsafələr normalaşdırılır və əgər bu Normaların digər şərti yoxdursa, konstruktiv xüsusiyyətlərə görə qəbul olunur. 2. Texnoloji bölmələri biri digərinin əksinə yerləşmiş yanacaq saxlama konteynerləri arasında məsafə 4 m-dən az olmayaraq qəbul olunmalıdır. 3. Avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş binalara qədər məsafələr yanacaqoldurma məntəqəsinə aid olmayan binalara qədər olduğu kimi qəbul olunur.					

6.4. Yanacaq saxlama konteynerləri üçün bünövrələr yanacağın çən altında yığılmasına imkan verməməlidir. Bünövrənin hündürlüyü ona yanaşı meydançaya nisbətən 0,2 m-dən az olmamalı, onun planda ölçüləri yanacaq saxlama konteynerlərinin ölçülərindən 0,5 m-dən az olmayaraq bütün tərəflərə çox olmalı, bünövrənin üst səthi isə çəndən bünövrənin kənarına doğru iki dərəcədən az olmayan mailiyə malik olmalıdır.

6.5. Yanacaq saxlama konteynerlərinin və onların texnoloji bölmələri üçün qoruyucu konstruksiyalar tətbiq olunduğu halda, bu konstruksiyalar qoruyucu sahə üzrə dəşikləri müntəzəm yerləşmiş küləklənən maneələr şəklində yerinə yetirilməlidir. Dəşiklərin sahələrinin maneənin tam sahəsinə nisbəti 50 %-dən az olmamalıdır.

Aşağıdakı şərtlərdən biri təmin olunduğu halda da dəşiklərin sahəsinin maneənin tam sahəsinə nisbəti 50 %-dən az olan və aşağıdakı şərtlərdən biri təmin olunduğu halda da hasarlayıcı konstruksiyalardan istifadə olunmasına yol verilir:

- a) yanacaq saxlama konteynerləri qəza ventilyasiyası ilə təchiz olunduqda;
- b) metroştoklar (səviyyəölçən) üçün qısboru başlığının konteynerlərin qoruyucu konstruksiyasından kənara çıxarılması və bu konstruksiyalardan yaranan daxili məkanda boruarası fəzada hermetikliyinə fasiləsiz avtomatik nəzarət təmin edilməklə yanacaq və onun buxarları üçün yalnız ikidivərli boru xətləri tətbiq olunduqda.

6.6. Bu Normaların 6.5-ci bəndinin “a)” yarımbəndinin tələblərinə əsasən nəzərdə tutulan yanacaq saxlama konteynerinin qəza ventilyasiyası aşağıdakı tələblərə cavab verməlidir:

- yanacaq saxlama konteynerinin qoruyucu konstruksiyasının yaratdığı daxili fəzada, yanacaq buxarının konsentrasiyası alovun yayılma həddinin aşağı konsentrasiyasının 10 %-nə bərabər olduqda, avtomatik rejimdə və ya əl ilə rejimdə işə düşməlidir. Göstərilən fəzada yanacaq buxarının konsentrasiyası partlayış təhlükəli qiymətə qədər artdıqda, qoyulan siqnalizasiya vericiləri boru kəmərlərindən və onlarda qoyulmuş avadanlıqlardan yanacağın və ya onun buxarının sızmasını aşkar etməyi təmin etməlidir;

- qəza vəziyyətində havadəyişmə misli (qəzanın hesablama variantının seçilməsi AzDTN 2.12-2, DTN 2.02-01-ə və TNvəQ 2.04.09-a müvafiq həyata keçirilir) yanacaq buxarının orta həcmi konsentrasiyasının, alovun yayılma həddinin aşağı konsentrasiyasının 20 %-indən artıq olmamasını təmin etməlidir;

- yanacaq saxlama konteynerində yanğın zamanı ventilyasiyanın avtomatik açılması təmin olunmalıdır;

- ventilyasiyanın elektrik təchizatı sistemi “Elektrik qurğularının quraşdırılması Qaydaları”na əsasən birinci etibarlılıq kateqoriyası ilə təmin olunmalıdır.

6.7. Yanacaq saxlama konteynerlərinin texnoloji bölmələri çənlərdən birinci tip yanğın əleyhinə arakəsmələrlə ayrılmalıdır. Yanacaq saxlama konteynerlərinin avadanlıqlarının günəş şüalarının təsirindən bilavasitə müdafiə olunmayan xarici səthləri reflektorlu örtüklərlə mühafizə olunmalıdır.

Çənlərin və ya qoruyucu konstruksiyaların (onlar olduqda) yan səthlərində işıq qaytaran boya ilə yerinə yetirilən qırmızı rənglə “YANĞINTƏHLÜKƏLİ” yazılmış sarı rəngli eni 38-dən 42 sm-ə qədər olan zolaq, həmçinin yanacağın növünü göstərən (benzin və ya dizel yanacağı) yazı yerləşdirilməlidir.

6.8. Yanacaqdoldurma məntəqəsində avtonəqliyyat vasitəsinin yanacaq çəni nominal dolduqda yanacağın verilməsinin avtomatik bloklanması təmin edən yanacaqpaylayıcı kolonkadan istifadə olunmalıdır.

Yanacaq paylayıcı kolonkalar onlar zədələndikdə yanacaq verən boru kəmərlərindən və doldurma şlanqlarından yanacağın axmasının qarşısını alan qurğularla təchiz olunmalıdır.

6.9. Yanacaq və onun buxarı üçün çənlər və boru kəmərləri yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin sənədlərinin tələblərinə əməl olunduqda 10 ildən az olmayan müddətdə hermetikliyini saxlamalıdır.

6.10. Yanacağın saxlanması üçün çənlər onların hermetikliyinə nəzarət sistemi ilə təchiz olunmalıdır.

Bu sistemlərin nümunələri bu Normaların 1 nömrəli əlavəsində verilmişdir.

6.11. Yanacağın saxlanması üçün yeraltı birdivərli çənlər, istismar şəraiti və müddətində neft məhsullarına və ətraf mühitin təsirinə dayanıqlı, həmçinin çən və qabıqların divarlarının yaratdığı daxili fəzadan mümkün sızmalar olduqda yanacağın qrunta keçməsinə aradan qaldıran materiallardan hazırlanmış qabıqların daxilində quraşdırılmalıdır. Bu divarlar arasında sərbəst fəza yanacağı özünə hopdura bilən yanmayan materiallarla (sıxlaşdırmaqla) doldurulmalıdır.

6.12. Yanacağın saxlanması üçün ikidivərli çənlər tətbiq olunduqda, çənin divarlararası fəzasında hava ilə yanacaq buxarının partlayış təhlükəli qatışıqının yaranmasını (daxili divarın hermetikliyinin pozulması nəticəsində) aradan qaldıran konstruktiv tədbirlər nəzərdə tutulmalıdır. Çənin divarlararası fəzasına yanar maye dolduqda onun alışma temperaturu 100°C-dən aşağı olmamalıdır.

Çənin hermetikliyinin pozulması və onun doldurulmasının avtomatik dayandırılması haqqında, yanacaqdoldurma məntəqəsinin heyətini avtomatik siqnalizasiya (ışıq və səs) ilə təmin etmək üçün, ikidivərli çən ümumiləşmiş sistemlə və ya onun divarlararası fəzasının hermetikliyinə arasıkəsilmədən nəzarət sistemi ilə təchiz olunmalıdır. Ənənəvi yanacaqdoldurma məntəqəsinin ikidivərli çənləri üçün bu yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin sənədlərinin tələblərinə əsasən onların hermetikliyinə dövrə nəzarətin nəzərdə tutulmasına yol verilir.

6.13. Çoxkameralı çənin hər kamerası üçün bu Normalarda birkameralı çənlər üçün nəzərdə tutulmuş tələblər yerinə yetirilməlidir. Bir çənin müxtəlif kameralarında benzin və dizel yanacaqlarının eyni zamanda saxlanılmasına, benzin və dizel yanacağı üçün kameralar iki arakəsmə ilə ayrıldıqda və arakəsmələr arasındakı fəzanın hermetikliyinə nəzarət təmin olunduqda yalnız ikidivərli çənlərdə yol verilir.

6.14. Yanacağın saxlanması üçün çənlərə boru kəmərlərinin girişi, onların yanacaqda nominal dolma səviyyəsindən yalnız yuxarıda olan yerlərində həyata keçirilməlidir. Lyukların, ştuserlərin, qısaboruların göstərilən səviyyədən aşağıda yerləşdirilməsinə yol verilmir.

Yanacaqdoldurma məntəqəsinin istismarı zamanı çənləri yanacaqda doldurduqda yanacağın şırnaqla düşməsinin aradan qaldırılması təmin olunmalıdır.

6.15. Çənin deaerasiya xəttinin boru kəmərləri ilin bütün vaxtlarında işlək vəziyyətini saxlayan, alov sədləri və ya daxilində alov sədləri qurulmuş nəfəsalan klapanlarla təchiz olunmalıdır.

Deaerasiya xətlərinin boru kəmərlərinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin keçidlərindən 5 m-dən az olmayan məsafədə (üfüq üzrə) yerləşdirdikdə onun yuxarı kəsinin yerləşmə hündürlüyü yanaşı meydançaya nisbətən 2,5 m-dən az olmamalıdır. Əgər bu məsafə (üfüq üzrə) 5 m-dən az olarsa, onda deaerasiya xəttinin boru kəmərinə yanacaq buxarının tələb olunan atılma hündürlüyü (nəqliyyat vasitələri üçün yanaşı keçidlərin səviyyəsindən müəyyən edilən) H_b (metrlə) aşağıdakı düsturla hesablanır:

$$H_b = H_n + 50 \cdot D, \quad (1)$$

burada H_n - yanacaqdoldurma məntəqəsinə yanacaqdoldurma üçün buraxılan nəqliyyat vasitələrinin maksimal hündürlüyü (m), lakin 2 m-dən az olmamaqla;

D - deaerasiya xəttinin boru kəmərinin daxili diametri, metrlə.

Nəfəsalan klapanların və ya alov sədlərinin, həmçinin istismar vaxtı onun buraxma qabiliyyətinə nəzarət qurğularının qabağında, çənlərin deaerasiya xətlərinin boru kəmərlərində bağlayıcı armaturun qoyulması tövsiyə olunur.

6.16. Deaerasiya xəttinin təchizatı istismar müddətində onun buraxma qabiliyyətinə nəzarətin mümkünlüyünü təmin etməlidir.

6.17. Çənləri (kameraları) ayrı-ayrı deaerasiya sistemləri ilə təchiz etmək tövsiyə olunur. Qazı bərabərləşdirən sistemin boru kəmərlərinin çənlərə (kameralara) birləşdirilmə düyünlərdə alov sədləri qurulduqda, bir növ yanacağı olan çənlər (kameralar) üçün bu sistemin ümumi istifadəsinə yol verilir.

Benzin və dizel yanacağı olan çənlərin (kameraların) aralarında ümumi qazı bərabərləşdirən sistemin qurulmasına yol verilmir.

6.18. Yanacağın saxlanması üçün çənlər, yanacaqdoldurma məntəqəsinin işçi heyətinə çənin 90 % dolduğunu bildirən avtomatik siqnalizasiya (ışıq və səs ilə), doldurma 95 %-ə çatdıqda isə çənin doldurulmasının avtomatik dayandırılmasını təmin edən sistemlərlə təchiz olunmalıdır. Əgər texnoloji sistemlə çənlərin yanacaqda doldurulmasının yalnız avtomatik rejimlə dayandırılması nəzərdə tutulubsa, onda çənin 95 % doldurulmasında yuxarıda göstərilən siqnalizasiya əvəzinə çənin doldurulmasının avtomatik dayandırılması barədə siqnalizasiya nəzərdə tutulmalıdır.

6.19. Əgər çənlərin qədərindən artıq dolmasını aradan qaldıran avtomatik sistemin, çən və boru kəmərlərinin divarlararası fəzasının hermetikliyinə fasiləsiz nəzarətin, sızmaların aşkar edilməsinin və yanacaq və ya onun buxarının verilməsinin dayandırılmasının, həmçinin deaerasiya xəttinin və resirkulyasiyanın buraxma qabiliyyətinə nəzarətin imtina ehtimalı ildə mində birdən çox olarsa, onda ya onların sisteminin funksional təyinatının yerinə yetirilməsini təmin edən elementlərin təkrarlanması və yaxud yanacaqpaylayıcı kolonkanın avtomatik açılmasını və göstərilən sistemlərin nasazlığında çənlərin dolma mümkünlüyünün aradan qaldırılmasını təmin edən sazlığa özünə nəzarət nəzərdə tutulmalıdır.

6.20. Texnoloji sistemin konstruksiyasında, bilavasitə yanacaqdoldurma məntəqəsində yanacaq avadanlıqlarının hermetikliyinə vaxtaşırı yanğın təhlükəsizliyi sınaqlarının aparılma mümkünlüyü nəzərdə tutulmalıdır. Qeyd olunan sınaqların dövriliyinə dair tələblər yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminə aid sənədlərdə verilməlidir.

6.21. Yanacaq və onun buxarı üçün birdivərli boru kəmərləri, yanacağın maye fazasının (mümkün axınlar olduqda) yer altında onlardan kənara çıxmasını aradan qaldıran novlarda və ya dərinləşmiş texnoloji şaxtalarda (quyularda) yerləşdirilməlidir. Novlar yanmayan materialla (kipləşdirməklə) doldurulmalıdır.

6.22. Xarici və daxili boru kəmərlərinin ayrılıqda hermetikliyini təmin edən, ayrıla bilən birləşməli (olduqda) ikidivərli boru kəmərləri (boru içərisində boru) istifadə olunduqda, novların qurulmamasına yol verilir. Bu halda borulararası fəzada havanın azotla əvəz olunması ilə oksigenin konsentrasiyasının 10 %-dən çox olmaması təmin olunmalıdır.

6.23. Yer səthindən yuxarıda və ya texnoloji quyuların və çənlərin şaxtasında sərbəst fəzada yerləşən yanacaq və onun buxarı üçün bütün boru kəmərləri aşağıdakı tələbləri təmin etməlidir:

- onlar metaldan yerinə yetirilməlidir;

- flansların birləşməsi “çixıntı-oyuqlu” prinsipi üzrə həyata keçirilməlidir (bir elementin fiqurlu çixıntısını, ona formaya görə cavab verən digər elementin oyuyuna yerləşdirməklə detalların birləşməsi);

- boru kəmərlərin birləşmələri, yanacaq doldurma məntəqəsinin istismar şəraitində və müddətində, onların texnoloji sistemi üçün sənədlərin tələbləri ilə nizamlanan etibarlılığını təmin etməlidir;

- birləşmələr öz-özünə ayrılmasını aradan qaldıran qurğularla təchiz olunmalıdır.

6.24. Avtosistərdən yanacağın çənlərə doldurulması yeraltı çəkilməmiş doldurma boru kəməri ilə və çənin doldurma xətti üzrə alovun yayılmasına mane olan qurğulardan istifadə etməklə həyata keçirilməlidir.

6.25. Avtosistərin vurma-sorma qolunun birləşdirilməsi üçün qurğunun və doldurma boru kəməri arasında bağlayıcı armatur qurulmalıdır. Avtosistərin vurma-sorma qolunun birləşməsi ayrılan zaman, özübağlanan qurğunun tətbiqi hallarında bu armaturun nəzərə alınmamasına yol verilir.

Doldurma boru kəmərinə qurulan avadanlıqlar (birləşdirici qurğular, bağlayıcı armatur, alov sədləri, filtrlər, sərf ölçənlər) avtosistərlər üçün meydançanın yanında yerləşən çuxurda və ya quyuda və ya nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti nəticəsində həmin avadanlıqların zədələnməsinin aradan qaldırılması tədbirləri təmin edilməklə həmin meydançada yerləşməlidirlər.

Çuxurun (quyunun) divarları yanmayan materiallardan yerinə yetirilməli, yanacaq doldurma məntəqəsinin yerüstü (yer səthindən yuxarıda) yerləşən texnoloji avadanlıqlarından, həmçinin yeraltı çənlərin texnoloji şaxtalarından ən azı 2 m məsafədə yerləşdirilməlidirlər. Quyunun sərbəst fəzasının yanmayan materiallarla doldurulması şərti ilə, quyunun yanma qrupu Y1-Y2 materiallarından hazırlanmasına yol verilir.

6.26. Texnoloji sistemin konstruksiyasında çənlərdən avtosistərlərə yanacaq buxarının resirkulyasiya xətti olduqda, həmin xətt aşağıdakı tələbləri ödəməlidir:

- avtosistərn və çənlərə resirkulyasiya xəttində, onun birləşmə düyünü qarşısında alov sədləri qurulmalıdır. Resirkulyasiya xəttinin avtosistərnə birləşmə düyününün konstruksiyası açıldıqda bu xətlərin avtomatik bağlanması təmin edilməlidir;

- çənlərdə təzyiq, avtosistərdə (özü boşaldıqda) yanacaq sütununun basqısına, yaxud avtosistərdən çənə yanacağı çəkib vuran nasosun təzyiqinə bərabər qiymətə çatdıqda, resirkulyasiya xətti açılan əks klapanla təchiz olunmalıdır. Doldurma boru kəməri bağlandıqda və ya göstərilən nasosun cərəyanı kəsildikdə əks klapanlar hermetik bağlanmalıdır;

- əgər yanacaq buxarının resirkulyasiyası çənin deaerasiya xəttinin bağlanması ilə həyata keçirilirsə, texnoloji sistem onun buxar fəzasında təzyiqə avtomatik fasiləsiz nəzarət sistemi ilə təchiz olunmalıdır. Çənin deaerasiya xəttinin boru kəmərinə, resirkulyasiya xəttinin (resirkulyasiya deaerasiya boru kəmərinə bağlamamaqla həyata keçirilir) əks klapanının işləmə təzyiqindən artıq təzyiqdə işləyən, nəfəsalan klapanndan istifadə olunduqda göstərilən nəzarət sistemi nəzərdə tutulmaya bilər;

- çənlərə resirkulyasiya xəttinin boru kəmərinin birləşdiyi düyün arasında bağlayıcı armaturun olması tövsiyə olunur, avtosistərnə birləşmə düyünü ilə bu boru kəməri arasında isə bağlayıcı armatur qurulmalıdır;

- texnoloji şaxtının sərbəst fəzasında yerləşən resirkulyasiya xətlərində boru kəmərlərinin sahələrinin sökülə bilən birləşmələri olmamalıdır.

6.27. Texnoloji sistemin konstruksiyasında, avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yanacaq çəmindən çənə, yanacaq buxarının resirkulyasiya xətti olduqda göstərilən xətt aşağıdakı tələbləri ödəməlidir:

- çənlərə və yanacaqpaylayıcı kolonkalara resirkulyasiya xəttinin boru kəmərinin birləşmə yerlərində alov sədləri və əks klapanlar quraşdırılmalıdır. Əgər alov sədləri və əks klapanlar yanacaqpaylayıcı kolonkanın konstruksiyasına daxildirsə, onların yanacaqpaylayıcı kolonkaların qarşısında əlavə olaraq quraşdırılmamasına yol verilir;

- əks klapanlar yanacaq buxarını çəkən (soran) nasosun resirkulyasiya xətlərinin boru kəmərlərində buxarın təzyiqindən açılmalı və göstərilən nasosun cərəyanı kəsildikdə hermetik bağlanmalıdır;

- çəndə, həmçinin yanacaqpaylayıcı kolonkanın qarşısında yerləşən alov sədlərinin qarşısında olan resirkulyasiya boru kəmərinə bağlayıcı armatur qurulmalıdır. Əgər göstərilən armatur yanacaqpaylayıcı kolonkanın konstruksiyasına daxildirsə, onda onun nəzərə alınmamasına yol verilir;

- resirkulyasiya xətlərinin boru kəmərinin sahələri texnoloji şaxtalarının sərbəst fəzasında yerləşdikdə, sökülə bilən birləşmələri olmamalıdır.

6.28. Yanacağı verən xətlər nasoslarla bu xətlərdə yaradılan təzyiqdən və ya seyrəklikdən açılan əks klapanlarla təchiz olunmalıdırlar və göstərilən nasosun cərəyanı kəsildikdə hermetik bağlanmalıdırlar.

6.29. Texnoloji sistemlərin avadanlıqları yanacağın qəbulu, saxlanması və verilməsi, boşaldılması və şlamsızlaşdırılması (bərk hissəcikli çökmüş suyun kənarlaşdırılması), həmçinin yalnız qapalı üsulla hermetikliyin yoxlanılması üzrə (avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yanacaq çənlərinin doldurulması istisna olmaqla) əməliyyatların həyata keçirilməsini təmin etməlidirlər.

6.30. Çənlərin konstruksiyaları, saxlanılan yanacağın çöküntülərinin yanğın və partlayış təhlükəsi olmadan mexanikləşdirilmiş təmizlənməsinin, qazsızlaşdırılmasının və təmir zamanı üflənməsinin həyata keçirilməsini təmin etməlidir.

6.31. Yanacaq avadanlıqlarında quraşdırılan bağlayıcı armatur hermetikliyinə görə sinfi B-dən az olmayaraq DÜİST 9544-ə uyğun yerinə yetirilməlidir.

6.32. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin yanacaq avadanlıqlarında yerləşən qapaqlar, qapayıcılar və flans birləşmələri, qısaboru, ştuserlər qılgılcımlanmayan və neft məhsullarının, ətraf mühitin istismar şəraitində təsirlərə dayanıqlı materiallardan yerinə yetirilmiş ara qatlarla təchiz olunmalı və hermetikliyi təmin olunmaqla birləşdirilməlidir.

Yanacaqdoldurma məntəqəsinin istismarında açılması nəzərdə tutulan göstərilən qapaq və qapayıcılar qılgılcımlanmayan materiallardan yerinə yetirilməlidir.

6.33. Çənlərin və quyuların texnoloji şaxtalarında, yanacaq və ya onun buxarı olan avadanlıqlar yerləşdikdə, həmçinin sərbəst fəza olduqda, şaxtaların divarları yanmayan materiallardan yerinə yetirilməlidir. Digər hallarda yanma qrupu Y1-Y2 olan materialların istifadəsinə yol verilir. Göstərilən avadanlıqlar olan texnoloji şaxtaların və ya quyuların qapaq qurğusu, qapaqlar açıldıqda-bağlandıqda onlarda qılgılcımın yaranmasını və atmosfer

yağıntılarının düşmə mümkünlüyünü aradan qaldırmalıdır. Qapaqların bərkidilməsi şaxta və quyuların daxilində yanacaq buxarının alışması mümkünlüyündə izafi təzyiqin azalmasını (onun qoparılma mümkünlüyünü aradan qaldırmaqla qapağın özünün kənara açılması) təmin etməlidir. Bu şaxta və quyuların yerüstü hissəsinin hündürlüyü 0,2 m-dən az olmamalıdır.

6.34. Yanacağın saxlanması üçün çənlərin konstruksiyası tikinti meydançasında quraşdırıldıqda onların divarlarında qaynaq işlərinin görülmə zərurətini aradan qaldırmalıdır.

Yanacağın saxlanması üçün çənlərin divarının qalınlığı yeraltı çənlər üçün 4 mm, yerüstü çənlər üçün 5 mm-dən az olmamalıdır.

6.35. Avtosisternlərin torpaqlamasına nəzarət üçün avtosisternlərin torpaqlama sistemində baş verən nasazlığı siqnalizasiya edən və ya çənin doldurulmasını avtomatik dayandıran avtomatlaşdırılmış torpaqlayıcı qurğu tətbiq olunmalıdır.

Yanacaq çənlərinin torpaqlama sistemi ilə əlaqələndirilməsi nəzərə alınmalıdır. Yanacaq doldurma məntəqəsinin bütün bina və qurğuları təkrar yerlə birləşdirmə sistemilə əlaqələndirilməlidir.

İldırımın mühafizə və torpaqlama sistemi ümumi qəbul edilməlidir. İldırımın mühafizə sistemində aktiv ildırımqəbuledicisi nəzərə alınmalıdır.

6.36. Yanacaq doldurma məntəqəsində elektrikle qidalanmanın mərkəzləşmiş açılması nəzərdə tutulmalıdır.

Çənlərin doldurulmasını nasos avadanlıqları vasitəsilə nəzərdə tutan texnoloji sistemlər, bu avadanlıqların elektrik cərəyanının həm avtosistern meydançalarında və həm də nasosun yanında və ya operator otaqlarında yerləşən elektrik açarları (nasosların avtomatik dayandırılmasından asılı olmayaraq) ilə təchiz olunmalıdır.

6.37. Texnoloji şaxtanın konstruksiyası, o cümlədən boru kəmərlərinin və kabellərin giriş düyünləri şaxtanın divarından yanacağın qəza sızmalarının daxil olmasının mümkünlüyünü aradan qaldırmalıdır.

6.38. Texnoloji şaxtada yerləşən bağlayıcı armaturların ştoklarının intiqalının idarə hissəsi, ölçmə qisaborunun boğazcığı, göstərici cihazların panelləri, həmçinin impuls xətlərində olan bağlayıcı kranın vericiləri və cihazları (onlar mövcud olduqda) şaxtanın xaricindən sərbəst əlçatanlıq təmin edəcək hündürlüyə çıxarılmalıdır.

6.39. Bir və ya bir neçə çəndən benzin və ya dizel yanacağını bir neçə yanacaqpaylayıcı kolonkaya vermək üçün ümumi boru kəməridən istifadə olunmasına, hər bir yanacaqpaylayıcı kolonkanın və çənlərin qarşısında bu boru kəmərlərində bağlayıcı armaturun olması şərti ilə yol verilir.

6.40. Ənənəvi yanacaq doldurma məntəqəsinin çənləri birdivarlı və ya ikidivarlı yerinə yetirilə bilər.

6.41. Yuxarıda göstərilənlərlə bərabər bloklu yanacaq doldurma məntəqəsində aşağıdakı tələblər nəzərə alınmalıdır:

- yanacağın saxlanması üçün çənlər ikidivarlı olmalıdır;
- texnoloji şaxtanın ikidivarlı çənə birləşməsinin bərkidilmə düyünləri hermetik birləşmənin köməyi ilə zavod şəraitində həyata keçirilməlidir;

- texnoloji şaxtaların divar və qapaqları yalnız yanmayan materiallardan yerinə yetirilməlidir;

- texnoloji şaxtalarda sərbəst fəza olduqda, həmçinin doldurma adacıqları hüdudlarında yerləşən yanacaq avadanlıqların texnoloji quyularında yanacaq buxarının konsentrasiyasına fasiləsiz avtomatik nəzarət sistemi nəzərdə tutulmalıdır. Göstərilən sistem şaxtanın dibində yanacaq buxarının, alovun yayılma həddinin aşağı konsentrasiyasının 20 %-nə bərabər konsentrasiyasını aşdıqda səs və işıq siqnallarının verilməsini, həmçinin nasos xəttinin elektrikle qidalanmasının kəsilməsini və çənlərin doldurulma əməliyyatlarının avtomatik dayandırılmasını təmin etməlidir.

6.42. Konteynerli və modullu yanacaqdoldurma məntəqəsində yanacağın saxlanması üçün çənlər ikidivərli yerinə yetirilməlidir. Divarlararası fəzanı və daxili divarı hermetikləşdirən, örtüyü birdivərli olan (yuxarı divarı) çənlərdən istifadə etməyə yol verilir.

Yanacaqdoldurma məntəqələri yaşayış məntəqələrinin ərazisindən kənarda yerləşdirildikdə, konteynerli yanacaqdoldurma məntəqəsində çənlərin ümumi həcmi 60 m³-i, modullu yanacaqdoldurma məntəqəsində isə 120 m³-i aşmamalıdır.

Konteynerli yanacaqdoldurma məntəqələri yaşayış məntəqəsi ərazisində yerləşdikdə, çənlərin və ya kameraların (kameralar arasındakı ikiqat arakəsməli çoxkameralı çənlər istifadə olunduqda) vahid həcmi 10 m³-i, yaşayış məntəqələrindən kənarda yerləşdikdə isə 20 m³-i aşmamalıdır.

Modullu yanacaqdoldurma məntəqələri yaşayış məntəqəsi ərazisində yerləşdikdə, çənlərin və kameraların (kameralar arasında ikiqat arakəsməli çoxkameralı çənlər istifadə olunduqda) vahid həcmi 20 m³-i, yaşayış məntəqələrindən kənarda yerləşdikdə isə 40 m³-i aşmamalıdır.

6.43. Yaşayış məntəqələrinin və müəssisələrin ərazisindən kənarda yerləşən yanacaqdoldurma məntəqəsində, bu Normaların 2 nömrəli əlavəsində göstərilmiş tələblər yerinə yetirildikdə, birdivərli çənləri olan texnoloji sistemlərdən istifadə edilməsinə yol verilir.

6.44. Yerüstü və yer səthindən yuxarıda yerləşən çənlərin divarlararası fəzası yanan maye ilə dolduqda və çənin xarici divarının hermetikliyi pozulduqda, bu mayenin altlıq hüdudlarından kənara axmasını aradan qaldırmaq üçün çən altında yanmayan materialdan altlıq quraşdırılmalıdır.

6.45. Yanacağın saxlanması üçün yerüstü və yer səthindən yuxarıda yerləşən ikidivərli çənlərin daxili çəni 130 kPa-dan çox olmayan təzyiqdə işə düşən (açılan) klapanlarla və ya qoruyucu membranlarla təchiz olunmalıdır. Qoruyucu membranların və ya klapanların atılma kəsiklərinin tələb olunan sahəsi çənlərin həcmindən asılı olaraq cədvəl 5-də verilmişdir.

Cədvəl 5

Çənin həcmi, m ³	5	8	10	13	15	20	30	40
Atılma kəsiklərin sahəsi, sm ²	25	35	40	48	53	64	84	94

Həcmi 5-dən 40 m³-ə qədər olan çənlərin atılma kəsiyinin sahələrinin müəyyən olunmasında xətti interpolasiyaya yol verilir. Tələb olunan sahəni təmin etmək üçün bir neçə qoruyucu membran və ya klapanların istifadəsinə yol verilir.

6.46. Avtosistern üçün meydançadan və ya çənləri dolduran boru kəmərlərindən, tam və ya qismən yuxarıda yerləşmiş yanacaq saxlamaq üçün çənlərin doldurulması, yalnız yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemində çəkib vuran nasos vasitəsilə həyata keçirilməlidir. Göstərilən çənlərin doldurulması üçün avtosistern nasoslarından istifadə edilməsinə yol verilmir.

Göstərilən çənləri dolduran boru kəmərləri, texnoloji sistemin cərəyanı kəsildikdə mayenin əksinə axmasına mane olan əks klapanlarla təchiz olunmalıdır. Əks klapanlar dolma xəttinin nasosunun hesablama təzyiqində açılması üçün tənzimlənməlidir.

6.47. Avtosisternin meydançasından tam və ya qismən yuxarıda yerləşmiş yanacaqdoldurma üçün çənlərin doldurulma boru kəmərləri, həmçinin yanacaqpaylayıcı kolonkadan tam və ya qismən yuxarıda yerləşən yanacaqpaylayıcı kolonkaya yanacaq verən boru kəmərləri əlavə olaraq, onların yuxarı nöqtəsində (çənlərin üstündə) qurulan, sərbəst giriş təmin olunmaqla qəza bağlayıcı armatur ilə təchiz olunmalıdır.

6.48. Yanacağın saxlanılma konteynerinin texnoloji bölmələrinin aşağı hissəsində altlıqlar nəzərdə tutulmalıdır. Texnoloji avadanlıqların bölmələri altında ümumi altlıqlar istifadə olunduqda onlar seksiyalaşdırılmalıdır. Seksiyanın arakəsmələrinin hündürlüyü altlığın divarının hündürlüyünün yarısına bərabər olmalıdır. Altlığın həcmi, hermetikliyin pozulduğu yerdən axıntının ləğv edilmə müddətində axan yanacağın qəbulunu, boru kəmərlərində onların bağlanma yerləri arasında olan yanacağın miqdarını nəzərə almaqla tam təmin etməlidir. Bu halda altlığın kənarının hündürlüyü 150 mm-dən az olmamalıdır.

6.49. Modullu yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemlərində yanacaq saxlanılan konteynerlərdən çıxan boru kəmərlər ilə yanacağı yanacaqpaylayıcı kolonkaya verən boru kəmərlərinin birləşməsi texnoloji bölmələrin altlığının üstündə yerləşməlidir. Yanacaqpaylayıcı kolonkaya yanacağı verən boru kəməri yeraltı çəkilməlidir.

6.50. Konteynerli və modullu yanacaqdoldurma məntəqəsinin yanacaq çıxan boru kəmərlərində yanacaq saxlanılan konteynerin texnoloji bölməsində yerləşdirilən, sərbəst əlçatan yerdə bağlayıcı armatur qurulmalıdır.

6.51. Konteynerli və modullu yanacaqdoldurma məntəqəsində hər bir yanacaq paylayıcı kolonkanın qarşısında bağlayıcı armatur olması şərtilə yalnız bir çəndən (kameradan) yanacaq saxlanılan konteynerə benzin və ya dizel yanacağı verən ümumi boru kəməridən bir neçə yanacaqpaylayıcı kolonka üçün istifadəsinə yol verilir.

6.52. Müəssisənin yanacaqdoldurma məntəqəsi kimi fəaliyyət göstərən maye mühərrik yanacaqlı yanacaqdoldurma məntəqəsinə verilən tələblər bu Normaların 3 nömrəli əlavəsinə müvafiq dəqiqləşdirilməlidir.

6.53. Maye mühərrik yanacaqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsinə tələblər bu Normaların 4 nömrəli əlavəsinə müvafiq dəqiqləşdirilməlidir.

7. Qaz mühərrik yanacaqlı yanacaqdoldurma məntəqəsinə əlavə tələblər

7.1. Qaz mühərrik yanacağı olan çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsində aşağıdakıların yerləşdirilməsinə yol verilmir:

- yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemi üçün nəzərdə tutulan texnoloji proseslərə (xidmət daxil olmaqla) və ya avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yanacaq

sistemlərinin çənlərinin (qablarının) doldurulmasına aid olmayan (səyyar sıxılmış təbii qaz stansiyası üçün nəzərdə tutulmuş qaz balon konteynerləri istisna olmaqla) doldurma və boşaltma əməliyyatları üçün avadanlıqların;

- qazın digər obyektlərə verilməsini həyata keçirən qazpaylayıcı sisteminin qaz tənzimləyici məntəqəsinin.

7.2. Sıxılmış və ya mayeləşdirilmiş təbii qazların qəbulu, hazırlanması və saxlanması üçün bina, qurğu və avadanlıqların meydançasının (meydançalarının) ərazisi, həmçinin mayeləşdirilmiş karbohidrogen qaz tutumlu anbar meydançasının ərazisi kənar şəxslər üçün bağlı ərazi hesab olunduğunu bildirən, onların sərbəst küləklənməsinə mane olmayan, yanmayan materiallardan yerinə yetirilmiş hasarlara malik olmalıdır.

7.3. Çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsindən, müstəqil sahə kimi yerinə yetirilən kriogen yanacaq doldurma məntəqəsindən və avtomobil qazdoldurma məntəqəsindən və STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaq doldurma məntəqəsindən onlara aid olmayan obyektlərə qədər minimal məsafələr cədvəl 6-ya müvafiq qəbul olunur.

Qeyd:

1. Yanacaq doldurma məntəqəsində mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları, sıxılmış təbii qaz və mayeləşdirilmiş təbii qaz sahələrinin layihələndirilməsində bu normalarla yanaşı AzDTN 2.13-1-in və AZS 859-un tələbləri nəzərə alınmalıdır.

2. Yaşayış məntəqələrində, sənaye, kənd təsərrüfatı və kommunal müəssisələrinin ərazilərində, əhaliyə məişət xidməti müəssisələrində qazdoldurma stansiyalarının, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları üçün çənlərin qurulması və tikilməsi, avtomobil qazdoldurma stansiyalarının, qazdoldurma məntəqələrinin quraşdırılması və tikintisi, ixtisaslaşdırılmış layihə təşkilatları tərəfindən qüvvədə olan normativ sənədlərin və "Qaz təchizatında mühafizə zonaları və təhlükəsizlik tədbirləri Qaydaları"nın tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

Cədvəl 6

Minimal məsafələr müəyyən olunan obyektlərin adı	Yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin avadanlıqlarından, binalarından və qurğularından məsafə, m		
	mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları olmaqla	sıxılmış təbii qaz olmaqla	mayeləşdirilmiş təbii qaz olmaqla
1. Sənaye müəssisələrinin istehsalat və anbar bina və qurğuları (8 və 10-cu səthlərdə göstərilənlər istisna olmaqla), yaşayış məntəqələrinin ərazisindən kənarda yerləşən sənaye müəssisələrinin inzibati-məişət bina və qurğuları	40	25	40
2. Meşə əkinləri olan meşə təsərrüfatı (meşə parkları): - iynəyarpaqlı və qarışıq	50	30	50

- yarpaqlı	25	15	25
3. Yanğın təhlükəliliyi sinifləri F1-F4 olan bina və qurğular (1-ci sətirdə göstərilənlər istisna olmaqla)	60		
4. Fərdi qaraclar və avtomobillər üçün açıq duracaqlar	40	30	40
5. Ümumi istifadədə olan avtomobil yolları (hərəkət hissəsinin kənarı)			
- I, II və III dərəcəli	25	15	25
- IV və V dərəcəli	20	12	20
Şəhər elektrik nəqliyyatının marşrutları (kontakt şəbəkəsinə qədər)	25	15	25
6. Ümumi istifadədə olan dəmir yolları (tökmənin dabanı və ya qazmanın kənarına qədər)	40	30	40
7. Yanacaq doldurma məntəqəsinə aid olmayan təmizləyici kanalizasiya qurğuları və nasos stansiyaları	60	15	40
8. AX, BX, QX kateqoriyalı xarici qurğular, DÜİST 12.1.007 üzrə I və II sinif təhlükəli zərərli maddələr və radioaktiv maddələr olan bina və qurğular	100	100	100
9. Elektrik verilişi xətləri, elektrik yarımstansiyaları (o cümlədən transformator yarımstansiyaları)	“Elektrik şəbəkələrinin mühafizə zonalarının ölçüləri və həmin ərazilərdə təsərrüfat işlərinin aparılmasına dair tələblər”ə əsasən		
10. Meşə materialları, torf, yanar lifli maddələr, quru ot, küləş anbarları (binadan kənar), həmçinin torfun açıq yataqları	50	30	40
Qeyd: 1. 1, 3-5 və 10-cu sətirlərdə göstərilmiş sıxılmış təbii qaz olan texnoloji avadanlıqlardan məsafələrin (həmin avadanlıqların yeraltı və ya dərinlikdə yerləşdirməklə, bu Normaların tələblərinə cavab verən mühafizə ekranlarının qurulması ilə) mühafizə olunan obyektə tərəf üfüqi istiqamətdə bu Normaların 7.2-ci bəndinə görə bu avadanlıqların fiziki dağılmasından yaranan qəlpələrin hasarın həddlərindən kənara uçmasını və təbii qazın qəzalılıq axmasında şırnaqla atılmasını aradan qaldırmanı təmin etdikdə 50 %-dən çox olmamaqla azalmasına yol verilir.			

2. Sıxılmış təbii qazpaylayıcı kolonkadan 1, 5, 6-cı sətirlərdə (şəhər elektrik nəqliyyatının marşrutları istisna olmaqla) və 10, həmçinin 3 və 4-cü sətirlərdə (yaşayış məntəqələrinin ərazisində yerləşmiş yanacaq doldurma məntəqəsi istisna olmaqla) göstərilən obyektlərə qədər göstərilmiş məsafələrin, obyektlərlə bu kolonka üçün nəzərdə tutulmuş doldurma adacıqları arasında bu Normaların tələblərinə cavab verən mühafizə ekranları qurulduqda 50 %-dən çox olmamaqla azaldılmasına yol verilir.

3. Çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sistemində daxil olan maye mühərrik yanacağı üçün avadanlıqlardan, yanacaq doldurma məntəqəsinə aid olmayan obyektlərə qədər məsafələr bu Normaların 7.15, 7.16, 7.36, 7.48-ci bəndlərinə uyğun qəbul olunurlar.

4. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının buxarının, mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarının və sıxılmış təbii qazın atqı borusundan yanacaq doldurma məntəqəsinə aid olmayan obyektlərə qədər minimal məsafə bu Normaların tələblərinə müvafiq hesablama ilə müəyyən olunur.

5. Yanacaq doldurma məntəqəsinin paylayıcı kolonkasından bu avtomobil qazdoldurma məntəqəsi ilə texnoloji əlaqəli qazdoldurma məntəqə və ya onun sahəsinin yeraltı çənlərinə qədər məsafənin 50 %-dən çox olmamaqla azaldılmasına yol verilir. Yanacaq doldurma məntəqəsindən bu yanacaq doldurma məntəqəsi ilə texnoloji əlaqəli istehsalat obyektlərinin binalarına, qurğularına və avadanlıqlarına qədər olan digər məsafələr, göstərilən istehsalat obyektlərinin yanğın təhlükəsizliyi tələblərini nizamlayan texniki tənzimləmə sahəsində qanunvericiliyə müvafiq müəyyən olunurlar.

7.4. Çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsinin müstəqil sahəsi kimi yerinə yetirilən kriogen yanacaq doldurma məntəqəsinin və avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin, çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsinin və STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaq doldurma məntəqəsinin binaları və qurğuları arasında minimal məsafələr cədvəl 7-yə müvafiq qəbul olunur.

Cədvəl 7

Yanacaq doldurma məntəqəsinin bina və qurğularının adı	Cədvəlin sol sütunundakı yazılma ardıcılığına müvafiq bina, qurğu və avadanlıqlar arasında minimal məsafə, m															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları saxlanılan yeraltı çənlər	-	-	*	*	20	20	20	-	10	15	9	35	35	15	20	20
2. Maye mühərrik yanacağı saxlanılan yeraltı çənlər	-	-	*	*	10	10	**	-	10	**	**	20	**	**	10	10
3. Sıxılmış təbii qaz avadanlığı olan binalar	*	*	*	10	10	6	10	10	*	-	9	25	25	10	10	10
4. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarını çəkib vuran	*	*	10	*	20	20	20	6	10	15	9	35	35	6	10	10

avadanlığı olan binalar																	
5. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının paylayıcı kolonkası	20	10	10	20	4	4	4	20	15	4	9	35	35	10	20	15	
6. Sıxılmış təbii qazın paylayıcı kolonkası	20	10	6	20	4	4	8	20	15	4	9	20	20	10	20	15	
7. Maye mühərrik yanacağının yanacaqpaylayıcı kolonkası	20	**	10	20	4	8	4	20	15	4	**	20	**	**	20	15	
8. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının avtosisterni üçün meydança və mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarını çəkib vurmaq üçün xarici qurğular	-	-	10	6	20	20	20	-	15	15	9	35	35	15	20	15	
9. Yerüstü və yer səthindən yuxarıda yerləşən sıxılmış təbii qazlı xarici texnoloji qurğular	10	10	*	10	15	15	15	15	-	4	9	35	35	15	10	15	
10. Neft məhsulları ilə çirklənmiş atmosfer yağıntıları üçün təmizləyici qurğular (qəbul novları daxil olmaqla)	15	**	-	15	4	4	4	15	4	-	**	4	**	**	10	15	
11. Ayrıca yerləşən operator binası	9	*	9	9	9	9	**	9	9	**	-	9	**	**	9	9	
12. Qazanxana, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazının və sıxılmış təbii qazın avtomobillərinə	35	20	25	35	35	20	20	35	35	4	9	20	35	35	35	35	

texniki xidmət və yuyulma postlarının binaları																	
13. 1-12-ci və 14-16-cı sətirlərdə göstərilən bina və qurğular istisna olmaqla	35	**	25	35	35	20	**	35	35	**	**	35	**	**	35	35	35
14. Maye mühərrik yanacaq avtosisternlər üçün meydança	15	**	10	6	10	10	**	15	15	**	**	35	**	-	20	20	20
15. Mayeləşdirilmiş təbii qaz çənləri, qazlaşdırılma blokları və mayeləşdirilmiş təbii qazın yerüstü və yer səthindən yuxarıda yerləşən boru kəmərləri və mayeləşdirilmiş təbii qazı çəkib vuran qurğular	20	10	10	10	20	20	20	20	10	10	9	35	35	20	-	20	20
16. Mayeləşdirilmiş təbii qaz avtosisternləri üçün meydança	20	10	10	10	15	15	15	15	15	15	9	35	35	20	20	-	-

Qeyd:

1. «-» işarəsi ilə qeyd olunan məsafələr normalaşdırılmır və konstruktiv xüsusiyyətlər əsasında müəyyən olunur, «*» işarəsi ilə qeyd olunan məsafələr ən yüksək binanın (qurğunun) hündürlüyünə 1,5 m-dən az olmayaraq əlavə edilməklə qəbul olunur, «**» işarəsi ilə qeyd olunan məsafələr isə cədvəl 3 üzrə müəyyən olunur.

2. Sıxılmış təbii qaz avadanlıqlarından 1-9, 11, 14-16-cı sətirlərdə göstərilmiş bina və qurğulara qədər məsafəni 50 %-dən çox olmamaqla azaldılmasına yol verilir, 12 və 13-cü sətirlərdə göstərilənlərə isə qorunan obyektlərə tərəf təbii qazın şırnaqla qəzalılıq atılmasının aradan qaldırılmasını və bu avadanlığın fiziki dağılmasından üfüqi istiqamətdə uçan qəlpələrindən qorunan obyektlərin mühafizəsini (həmin avadanlıqların yeraltı və ya dərinlikdə yerləşdirməklə, bu Normaların tələblərinə cavab verən mühafizə ekranlarının qurulması ilə) təmin etdikdə 10 m-dən az olmayaraq qəbul olunmalıdır. Bu halda binalara qədər məsafə ən yüksək binanın hündürlüyündən 1,5 m-dən az olmamalıdır.

3. Eyni təhlükəsizlik adacığında yerləşdirilmiş maye mühərrik yanacaqı yanacaqpaylayıcı kolonka ilə sıxılmış təbii qazpaylayıcı kolonka arasındakı məsafə, göstərilən doldurma adacığının yanacaqdoldurma məntəqəsinin digər doldurma adacıqlarından bu Normaların tələblərinə cavab verən mühafizə ekranları ilə ayrılması və bu iki növ doldurmanın eyni zamanda verilmə mümkünlüyünün avtomatik bloklanması təmin edilməsi şərtlə normalaşdırılır.

4. Sıxılmış təbii qazpaylayıcı kolonkadan 1-9, 11, 14-16-cı sətirlərdə göstərilən qurğu və avadanlıqlara qədər məsafənin 50 %-dən çox olmayaraq azaldılmasına (lakin 4 m-dən az olmamaqla), 12 və 13-cü sətirlərində isə bu kolonka üçün nəzərdə tutulmuş doldurma adacıqlarını qeyd olunan bina, qurğu və avadanlıqlardan bu Normaların tələblərinə cavab verən mühafizə ekranları ilə ayrıldıqda 10 m-dən az olmayaraq qəbul olunmalıdır.

5. 15 və 16-cı sətirlərdə göstərilən qurğu və avadanlıqlardan 12 və 13-cü sətirlərdə göstərilən (qazanxananın üstü borusuna qədər məsafə istisna olmaqla) binalara qədər məsafələrin, binaların odadavamlılıq dərəcələri I və ya II, binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi C0, C1 sinifli, mayeləşdirilmiş təbii qaz çənlərinə və qazlaşdırma bloklarına tərəf yönələn divarı isə yanğın əleyhinə 1 növ olduqda, 50 %-dən çox olmayaraq azaldılmasına yol verilir.

6. Elektrik qazanından istifadə olunduqda yanacaqdoldurma məntəqəsinin qazanxanasından məsafələr yanacaqdoldurma məntəqəsinin operator otağının ayrıca binasından olduğu kimi müəyyən olunur. Digər məqsədli binaya bitişik qazanxanadan qalan binalara qədər, həmçinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin qurğu və avadanlıqlarına qədər məsafələr cədvəl 7 üzrə qazanxananın ayrıca binasına qədər olduğu kimi müəyyən olunurlar. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin qazanında dizel yanacağı istifadə olunan qazanxanasından cədvəl 3-də göstərilmiş bina, qurğu və avadanlıqlara qədər məsafələr həmin cədvələ uyğun müəyyən edilməlidir, digər bina, qurğu və avadanlıqlara qədər məsafələrin isə 50 %-dən çox olmayaraq (qazanxananın üstü borusundan olan məsafə istisna olmaqla) azaldılmasına yol verilir.

7. Dizel yanacağı və ya təbii qazla işləyən qazanxana və izafi təzyiq altında yanar qazla işləyən avadanlıqlar (təbii qaz, mayeləşdirilmiş təbii qaz, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları) arasında məsafələr azaldıldıqda, qazanxananın üstü borusundan göstərilən avadanlıqlara qədər minimal məsafə bu Normaların tələblərinə müvafiq hesablama ilə müəyyən olunmalıdır.

8. Sıxılmış təbii qazın, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının buxarının və mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarının atqı borusundan, yanacaqdoldurma məntəqəsinin bina və qurğularına qədər minimal məsafələr bu Normaların tələblərinə müvafiq hesablamalar ilə müəyyən olunur.

9. 15-ci sətirdə göstərilən bina və qurğulardan mayeləşdirilmiş təbii qaz avtosisternlərinin meydançalarına qədər məsafənin, nəqliyyat tutumları (qabları) yalnız mayeləşdirilmiş təbii qazın ikiqablıq çənlərinin tələblərinə cavab verən avtosistern tətbiq olunduqda, 4 m-dən az olmayaraq qəbul olunmasına yol verilir.

10. STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaqdoldurma məntəqəsində və kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsində sıxılmış təbii qaz avadanlıqlarından, bu Normaların 5.6-cı bəndinin tələblərinə cavab verən mayeləşdirilmiş təbii qazın üfüqi ikiqablıq çənlərindən, qazsızlaşdırma blokundan, mayeləşdirilmiş təbii qazı çəkib vuran qurğulardan, yerüstü və yer səthindən yuxarıda yerləşən boru kəmərlərindən sıxılmış təbii qazpaylayıcı kolonkaya qədər məsafələr, servis xidməti bina və qurğuları (yanacaqdoldurma məntəqəsi ərazisində sərnişinlərin olmasına yol verilmir) olmadıqda, mayeləşdirilmiş təbii qazın yalnız bir çəni olduqda (kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsi üçün) və bir doldurma adacığı olduqda, doldurma adacığının bölməsi və onda doldurulan avtomobil nəqliyyat

vasitələrinin giriş (çıxış) sahələrinin, məntəqənin ərazisində göstərilən avadanlıqlardan bu Normaların tələblərinə cavab verən mühafizə ekranı olduqda normalaşdırılır.

7.5. İynəyarpaq və qarışıq meşə (meşəparkların) əkinlərindən 30 m-dən az məsafədə yerləşən sıxılmış təbii qaz avadanlıqları olan yanacaqdoldurma məntəqəsində avadanlıqlar yeraltı, dərinlikdə və ya qoruyucu konstruksiyanın odadavamlılıq həddi E 45-dən az olmayan binalarda yerləşdirilməlidir.

7.6. Müəssisələrin ərazisində çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsinin yerləşməsinə (bu yanacaqdoldurma məntəqələri yanacaqdoldurma sahəsi kimi istifadə olunan avtomobil nəqliyyat müəssisələri (istehsalat müəssisələrinin avtonəqliyyat məntəqələri) istisna olmaqla) yol verilmir.

Çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsinin, STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin, kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinin və ya ikidivərli çənli avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin qurğularından, onların yerləşdiyi avtonəqliyyat müəssisələrinin (istehsalat müəssisəsinin avtonəqliyyat sahəsinin) bina, qurğu və xarici qurğularına qədər minimal məsafələr bu Normaların 5 nömrəli əlavəsinə müvafiq olaraq qəbul olunmalıdır.

7.7. Avtosistern üçün meydançadan və yanacaq üçün yerüstü və yer səthindən yuxarıda yerləşən avadanlıqlardan, təzyiq altında olan yanmayan qazın 20 m-dən az məsafədə yerləşən qabı, kateqoriyası V4 və ya D olan otaqlarda yerləşdirilməlidir. Sadalanan avadanlıqlardan, göstərilən qabların 10 m-dən az olmayan məsafədə yerləşən yanmayan materialdan olan şkaflara qoyulmasına yol verilir.

7.8. Yanacağın və (və ya) onun buxarının dövr etdiyi avadanlığa səyyar yanğın texnikasının yaxınlaşması və həmin avadanlıqdan 5 m-dən az və 25 m-dən çox olmayan məsafədə qurulması mümkünlüyünü təmin edən keçidlər nəzərdə tutulmalıdır.

7.9. Kateqoriyası A olan otaqların asan açılan konstruksiyasının açılması bina, qurğu və texnoloji avadanlıqların zədələnməsinə gətirib çıxartmamalıdır.

7.10. Təbii qazla işləyən qazanxanalar ayrıca binada yerləşməlidir. Qeyd olunan qazanxanaların yanacaqdoldurma məntəqəsinin işçi heyəti və ya avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yuyulması üçün nəzərdə tutulmuş, konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0, C1, odadavamlılıq dərəcəsi I və II olan ayrıca binalara (qonşu otaqlarda yanacaqdoldurma məntəqəsinin qəza əleyhinə və yanğın əleyhinə texnoloji sistemlərində istifadə olunan avadanlıqlar olmadıqda) bitişik yerləşməsinə yol verilir.

7.11. Avtomobillərin benzinlə, dizel yanacağı ilə və ya mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları ilə doldurmadan başqa, sıxılmış təbii qazın doldurulmasını həyata keçirən, doldurma adacıqlarının meydançaları üzərində ümumi talvar daxil olmaqla, sıxılmış təbii qaz və ya mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazı avadanlıqlarının üstündə küləklənməyən həcmli (boşluqlu, cibli) talvarın qurulmasına yol verilmir.

7.12. Sıxılmış təbii qazın, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazı buxarlarının və mayeləşdirilmiş təbii qaz buxarlarının atqı boruları, yanacaqdoldurma məntəqəsinə aid olmayan obyektlərin yerləşmə zonasında, həmçinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin qazanxanasının tüstü qazlarının buraxılma zonasında, yanacaqdoldurma məntəqəsinin

texnoloji avadanlıqlarının bina və qurğularında və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin sürücü və sənişinlərin mümkün olma yerlərində partlayış təhlükəli qatışıqın yaranmasını aradan qaldıran hündürlüyə, diametrə, konstruksiyaya və yerləşməyə malik olmalıdırlar.

Sıxılmış təbii qazın, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazının buxarlarının və mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarlarının atqı boruları qazın (buxarın) yuxarıya atılmasını təşkil etməklə şaquli yerləşdirilməlidir.

Texnoloji sistemin avadanlıqlarından (mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazının çənləri istisna olmaqla) və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin qazbalon avadanlıqlarından (mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazının çənlərindən başqa) üfləmə qazların, həmçinin təbii qazın (mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarlarının) və ya mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazı buxarlarının (yanğın təhlükəsi və ya yanğın vəziyyətləri yarandıqda) atmosfərə atılması lazım olduqda, çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsinin, avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin, kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinin və ya STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin konstruksiyasında atılmanın həyata keçirilmə mümkünlüyü yalnız atqı borusundan nəzərdə tutulmalıdır.

7.13. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin atqı boruları ilə mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarlarının atılması şərtlərinə dair bu Normaların tələblərini yerinə yetirmək şərtilə bu çənlərin üstündə quraşdırılmış qoruyucu klapan vasitəsilə mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarının atılmasının nəzərdə tutulmasına yol verilir.

7.14. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları ilə və ya sıxılmış təbii qazla bir doldurma adacığında yalnız bir avtomobilin eyni zamanda doldurulması nəzərdə tutulmalıdır.

Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları, benzin və dizel yanacağı üçün doldurma adacıqlarının qurulması və təchizatı, yanacağın qəzalılıq axmasında onun bir adacıqdan digərinə axmasının mümkünlüyünü aradan qaldırmalıdır.

7.15. Mayeləşdirilmiş təbii qazla doldurma adacıqların arasında, həmçinin onların və digər yanacaq növləri ilə doldurma adacıqları arasında hündürlüyü 2 m-dən az olmayan yanmayan materialdan ekranlar qurulmalıdır. Ekranların eni doldurma adacıqlarının uzunluğunun hər tərəfinə 0,5 m-dən az olmayaraq aşmalıdır.

Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazının və yanacağın digər növlərinin doldurma adacıqları arasında məsafə 10 m-dən çox olduqda ekranların qurulmamasına yol verilir.

7.16. Bu Normaların 7.3 və 7.4-cü bəndlərinə müvafiq məsafələrin azaldılması məqsədilə nəzərdə tutulmuş mühafizə ekranları, avadanlıqların hermetikliyinin qəzalılıq pozulmasından təbii qazın şırnaqla atılmasının və qorunan obyekt tərəfinə bu avadanlıqların fiziki dağılmasından yaranan qəlpələrin üfüqi istiqamətdə uçmasının qarşısının alınmasını təmin etməlidir.

Əgər göstərilən avadanlıqlı binanın (qurğunun) mühafizə olunan obyekt tərəfə yönələn divarı mühafizə ekranına dair tələblərə uyğundursa, bu binanın (qurğunun) xaricində əlavə mühafizə ekranının qurulmamasına yol verilir.

İnsanların keçməsi üçün nəzərdə tutulmuş yerlərdə mühafizə ekranları qurulduqda, keçidin eni (avtomobil nəqliyyat vasitələrinin olmasının mümkünlüyü və avadanlıqların, bina və qurğuların yerləşməsi nəzərə alınmaqla) təxliyə yollarında 1,2 m-dən az olmayaraq, digər hallarda 1 m-dən az olmayaraq təmin edilməlidir.

Nümunə - Göstərilən tələblərin aşağıdakı kimi yerinə yetirilməsinə yol verilir:

Ekran qalınlığı 150 mm-dən az olmayan dəmir-betondan hazırlanır. Ekranın yükdaşıyan konstruksiyasının yanğına dayanıqlılıq həddi R45-dən az olmamalıdır. Ekranın qabariti sıxılmış təbii qaz və (və ya) mayeləşdirilmiş təbii qaz olan bina, qurğu və avadanlıqların qabaritindən (bu ekran nəzərdə tutulduğu halda) hər tərəfə 0,5 m-dən az olmayaraq artıq olmalıdır. Bu halda doldurma adacığı üçün nəzərdə tutulmuş mühafizə ekranının eni doldurma adacığının uzunluğunun hər iki tərəfinə 0,5 m-dən az olmayaraq artıq, hündürlüyü isə yanacaqdoldurma məntəqəsinin layihəsində nəzərdə tutulmuş avtomobil nəqliyyat vasitələrinin hündürlüyündən 0,5 m-dən az olmayaraq artıq olmalıdır.

7.17. Çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsi layihələndirildikdə aşağıdakıların nəzərdə tutulmasına yol verilmir:

- yanacaqdoldurma məntəqəsində eyni zamanda iki və daha çox avtosisternlərin olmasına;
- nəqliyyat tutumlarının (qablarının) vakuum izolyasiyası olmayan avtosisternlərlə mayeləşdirilmiş təbii qazın çatdırılmasına;
- yanacaqdoldurma məntəqəsinin işini dayandırmadan, çənlərin maye mühərrik yanacağı, mayeləşdirilmiş təbii qaz və ya mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazı ilə doldurulmasına.

7.18. Mayeləşdirilmiş təbii qazın və mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazının maye fazasının avtosistern meydançası hüduqlarından kənara axmasının və göstərilən axının səthindən mayeləşdirilmiş təbii qazın və mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazının buxarlanması hesabına yanacaqdoldurma məntəqəsi hüduqlarından kənarda partlayış təhlükəli qarışıqın yaranmasının aradan qaldırılması təmin edilməlidir.

***Qeyd.** Bu tələblərin aşağıdakı kimi yerinə yetirilməsinə yol verilir:*

Bu Normaların 5.30-cu bəndi üzrə qurğunun bağlanması idarə edilməsi, yalnız mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və mayeləşdirilmiş təbii qazın avtosisternləri istifadə edildikdə, məsafəli (yanacaqdoldurma məntəqəsinin operator otağından) və avtomatik (avtosistern meydançasında sızmanı müəyyən edən vericilər işlədikdə) nəzərdə tutulmalıdır.

7.19. Çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsində və STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaqdoldurma məntəqəsində, sıxılmış təbii qaz avadanlıqlarının altında yanmayan materiallardan çuxurlarının qurulmasına yol verilir. Bu halda bu qurğuların divarlarının hidroizolyasiyası nəzərdə tutulmalıdır. Hidroizolyasiya üçün yanar materiallar istifadə edildikdə göstərilən hidroizolyasiya ətraf qrunut tərəfdən yerinə yetirilməlidir.

7.20. Qəbul novları və birləşdirici boru kəmərləri daxil olmaqla təmizləyici qurğuların qurulması, onun üzərində mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və onun buxarının, həmçinin mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarının avtosistern üçün meydançanın və hər doldurma adacıqlarının hüduqlarından kənara yayılması imkanını aradan qaldırmalıdır.

7.21. Çənlərin (qabların) doldurulması nasos və ya kompressor avadanlıqları ilə nəzərdə tutulan texnoloji sistemlər, bu sistemin operator otağında və nasosun (kompressorun) yanında yerləşən bu avadanlıqların elektrik qidalanmasının (avtomatik dayandırılmasından asılı olmayaraq) elektrik əl açarları ilə təchiz olunmalıdır. Çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsinin müxtəlif növ yanacaqlı texnoloji sisteminin məntəqələri daimi işləyən qəza əleyhinə mühafizə sistemi istisna olmaqla bu məntəqələrin elektrik avadanlıqları elektrik açarları ilə təchiz olunmalıdır.

7.22. Çənlərdən biri yanacaq (sıxılmış təbii qaz qabı istisna olmaqla) doldurulduqda yanacaq doldurma məntəqəsinin bütün paylayıcı kolonkaları və çənlərin doldurulmasında istifadə olunmayan kompressor avadanlıqlarının açılması, qalan çənlərin doldurulmasının aradan qaldırılması avtomatik rejimdə təmin olunmalıdır.

7.23. Çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsinin sahələrinin birində qəza əleyhinə mühafizənin avtomatik sistemi işə düşdükdə, qəzanın sonrakı inkişafının aradan qaldırılmasını təmin etmək üçün, bütün texnoloji bölmələrinin qəza əleyhinə mühafizə sisteminin avtomatik işə düşməsi (boru kəmərinin bağlanması, çəkib vuran mexanizmin dayandırılması, təbii qazın, o cümlədən mayeləşdirilmiş təbii qaz avadanlıqlarında mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarının izafi təzyiqinin azalması, sulama sisteminin qoşulması, avadanlıqların cərəyanının kəsilməsi) nəzərdə tutulmalıdır.

7.24. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları, sıxılmış təbii qaz və ya mayeləşdirilmiş təbii qaz dövrədən texnoloji avadanlıqlarda tətbiq olunan boru kəmərinin bağlayıcı armaturunun əl ilə və məsafəli intiqalının (elektromaqnit daxil olmaqla) sürgüsünün hermetikliyi DÜİST 9544 üzrə A və ya B sinfinə müvafiq olmalıdır.

Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları və mayeləşdirilmiş təbii qaz çənlərinin, ayrılan boru kəmərlərinin və qısa boruların hermetikləşdirilməsi üçün, həmçinin qəza əleyhinə mühafizə sistemlərinin bağlayıcı, qoruyucu və tənzimləyici armaturlarının nəzərdə tutulmuş sınaq və etibarlılıq parametrlərinin pasport qiymətləri aşağıdakı göstəricilərdən (qiymətlərdən) aşağı olmamalıdır:

- armaturların imtinaya qədər işləmə parametrləri (dövrələrin (sikllərin) sayı və (və ya) işləmə saatları) yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin nizamlayıcı sənədlərində göstərilən tələblərdə armaturun istismarının dəyişdirilmə vaxtından və (və ya) buraxılən dövrələrin (sikllərin) sayından az olmamalıdır;

- elementlərin dəyişməsilə əlaqədar texniki xidmətin dövriliyi 5 ildən tez olmayaraq həyata keçirilməlidir.

Tətbiq olunan bağlayıcı, o cümlədən məcburi intiqallı armaturların təyin olunan tam resursu, yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin sənədlərində göstərilən hesabi qiymətini 20 %-dən az olmayaraq aşmalıdır.

7.25. Texnoloji sistemin konstruksiyası sıxılmış qazın, mayeləşdirilmiş təbii qazın, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və onların buxarlarının dövr etdiyi avadanlıqların daxili fəzasının, eləcə də mayeləşdirilmiş təbii qaz avadanlıqlarının divarlararası fəzasının yanğın və partlayış təhlükəsi olmadan, bu avadanlıqları sökmədən boşaldılmasının və inert qazla üfürülməsinin mümkünlüyünü nəzərdə tutmalıdır.

7.26. Texnoloji sistemin konstruksiyası, sıxılmış qazın atılmasını, avadanlıqda olan mayeləşdirilmiş təbii qazın (o cümlədən ölçü qablarının) boşaldılmasını (buxarı atmaq yolu ilə) və hər iki tərəfdən ayrılmış yer səthindən yuxarıda və ya yerləşgələrdə yerləşmiş boru kəmərlərində və avadanlıqlarda olan mayeləşdirilmiş təbii qazın və mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin atqı borularına şaquli yuxarı istiqamətdə atılmasının məsafəli (yanacaq doldurma məntəqəsinin operator otağından) və avtomatik (yanğın əleyhinə mühafizə sistemi işə düşdükdə) atılma prosesinin idarə edilməsinin mümkünlüyünü nəzərdə tutmalıdır.

Sıxılmış təbii qaz, mayeləşdirilmiş təbii qaz, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları və onun buxarı üçün avadanlıqlarla (o cümlədən boru kəmərləri ilə) olan yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin bölmələri (hansı ki, istismar prosesində və ya qəzanı lokallaşdırmaq üçün hər iki tərəfdən bağlamaq mümkündür) yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin sənədlərində təzyiqin nəzərdə tutulandan çox olmasını aradan qaldıran qurğularla təchiz olunmalıdır.

7.27. Yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin xidmət müddəti ərzində bu sistemə təyin olunan sənədlərlə bütün yanacaq avadanlıqlarının hermetikliyinə istehsalçı zavod zəmanət vermədiyi halda göstərilən sistemin konstruksiyası bilavasitə obyektə vaxtaşırı yanğın təhlükəsini yaratmayan sınaqların aparılma mümkünlüyünü təmin etməlidir.

7.28. İşə nəzarətin avtomatlaşdırılmış sisteminin cihaz panellərinin yerləşdirilməsi və çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin hər bir sahəsinin qəzalının açılması və idarə olunması, yanacaq doldurma məntəqəsinin operator otağında nəzərdə tutulmalıdır.

Göstərilən sistemin əvəzedici avadanlığının, yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin avadanlıqları qoyulan yerdə, mühafizə konstruksiya qurğularının xaricində və ya binanın ayrıca (xaricə bilavasitə çıxışı olan) otağında yerləşməsinə yol verilir.

Yanacağın giriş və çıxış boru kəmərlərində bağlayıcı armaturlar binanın (qurğunun) xaricində yerləşdirilməlidir.

7.29. Çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsində, ənənəvi yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sistemlərinə göstərilən tələblərə cavab verən, benzin və dizel yanacağının qəbulu, saxlanması və verilməsi üçün texnoloji avadanlıqların istifadəsinə yol verilir.

7.30. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanması üçün çənlər tökmə qurğunun qalınlığı 0,5 m-dən az olmamasını təmin etməklə yeraltı yerləşdirilməlidir.

Yaşayış məntəqəsinin hüdudlarında yerləşən yanacaq doldurma məntəqəsində mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları üçün çənlərin ümumi tutumu 20 m³-i, bir çənin tutumu isə 10 m³-i aşmamalıdır.

Yaşayış məntəqəsinin ərazisindən kənarda yerləşdirilmiş yanacaq doldurma məntəqəsində mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları üçün çənlərin ümumi və tək-tək həcmnin 2 dəfədən çox olmayaraq artırılmasına yol verilir.

Yanacaq doldurma məntəqəsində mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları üçün çənlərin ümumi və vahid həcmələrinin, yerləşmə yerlərindən asılı olmayaraq bu yanacaq doldurma məntəqəsində tətbiq olunan ən böyük çəndə (o cümlədən avtosisternlərdə) olan mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının hamısının tam yanma müddətində, bu Normaların tələbi ilə xarici yanğınsöndürmə və sulamağa suyun verilməsi təmin edildikdə, 2 dəfədən çox olmamaqla artırılmasına yol verilir.

7.31. Mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanması üçün çənlərin ümumi və vahid həcmələri 25 m³-i aşmamalıdır.

İkicabıqlı çənlərə dair tələbləri ödəməyən mayeləşdirilmiş təbii qaz avtosisterninin nəqliyyat tutumunun (qabın) həcmi 25 m³-i aşmamalıdır.

Yeraltı yerləşənlərə aid olmayan, eləcə də bu Normaların 5.6-cı bəndinə müvafiq olaraq yeraltı çənlərlə eyniləşdirilən mayeləşdirilmiş təbii qazın ikicabıqlı çənləri bünövrə üzərində

yerləşdirilməlidir. Ona yanaşı meydanaçaya nisbətə bünövrənin hündürlüyü 0,2 m-dən az olmamalıdır, onun planda ölçüləri çənin qabaritindən bütün tərəflərə 0,5 m-dən az olmayaraq aşmalıdır, üst səthinin isə çəndən bünövrənin kənar tərəfinə iki dərəcədən az olmayan mailliyi olmalıdır.

7.32. Texnoloji sistem, mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanması üçün çəndən mayeləşdirilmiş təbii qazın, həmçinin mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və onun buxarının mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanması üçün çənlərdən sızmasının təhlükəsiz dayandırılması ilə, ildə milyonda birdən çox tezliklə göstərilən buxarın alovunun yayılma həddinin aşağı konsentrasiyasının 20 %-indən çox konsentrasiya ilə qaz buxarı-hava qatışıqının yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisindən kənara çıxışının aradan qaldırılma mümkünlüyünü təmin etməlidir.

Qeyd. Bu tələbin aşağıdakı kimi yerinə yetirilməsinə yol verilir:

- mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanması üçün çənlər və onların qaynaq birləşmələri olan ləvazimatları (qısaborular, ştuserlər, flanslar, qapayıcılar), həmçinin mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və onun buxarlarının çənlərdən çıxış yerlərində birinci bağlayıcı armatura qədər bütün sökülə bilən birləşmələr ikidivərli hazırlanmalıdır. Qeyd olunan çənlər, onların divarlararası fəzanın hermetikliyinə daimi nəzarət sistemi ilə təchiz olunmalıdır. Həmin nəzarət sistemi hermetikliyin pozulması barədə yanacaqdoldurma məntəqəsinin xidməti işçi heyətinə avtomatik siqnalizasiyanın (ışıq və səs signalları) verilməsini, kompressor avadanlıqlarının avtomatik açılmasını, çənlərin yanacaqla doldurulması və istehlakçıya çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsinin bütün texnoloji sahələrində yanacaqın verilməsi əməliyyatlarının dayandırılmasını təmin etməlidir;

- mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanması üçün çənlər ikiqablıq yerinə yetirilməli və yanacaq doldurma məntəqəsinin xidməti işçi heyətinə kompressor avadanlıqlarının hermetikliyin pozulması və avtomatik açılması, çənlərin yanacaqla doldurulması və istehlakçıya çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsinin bütün texnoloji sahələrində yanacaqın verilməsi əməliyyatlarının dayandırılması barədə avtomatik siqnalizasiyanın (ışıq və səs signalları) verilməsini təmin edən, onların divarları arasındakı fəzanın hermetikliyinə daimi və ya ümumiləşmiş nəzarət sistemi ilə təchiz olunmalıdır.

7.33. Sürücü və sənişinlərin olması mümkün olan zonadan keçən mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları və onun buxarının boru kəmərləri yeraltı yerləşdirilməlidir.

Texnoloji sistem, boru kəmərlərindən mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və onun buxarının, ildə milyonda birdən çox tezliklə, göstərilən buxarın alovunun yayılma həddinin aşağı konsentrasiyasının 20 %-indən çox konsentrasiya ilə yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisindən ətraf mühitə istənilən sızma ehtimalını təhlükəsiz dayandırma ilə aradan qaldırılmalıdır.

Sürücü və sənişinlərin olması mümkün olan zonalarda mayeləşdirilmiş təbii qazın boru kəmərlərinin çəkilməsinə yol verilmir.

Qeyd. Bu tələbin aşağıdakı kimi yerinə yetirilməsinə yol verilir:

- yanacaqdoldurma məntəqəsinin (hansında ki, layihə üzrə sürücü və sənişinlərin olmasına yol verilir) ərazisi üzrə keçən mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları və onun buxarının boru kəmərləri bütün uzunluq boyu ikidivərli (sökülə bilən birləşmələr daxil olmaqla) yerinə yetirilir və onların boruarası fəzasının hermetikliyinə daimi nəzarət sistemi ilə təchiz olunur. Həmin nəzarət sistemi yanacaqdoldurma məntəqəsinin xidməti işçi heyətini hermetikliyin pozulması haqqında avtomatik siqnalizasiya ilə (ışıq və səs signalları) təmin edir, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və onun buxarının verilməsini avtomatik dayandırır, boru kəmərinin hermetikliyi pozulan sahəsində onun

avtomatik dayandırılması ilə eyni vaxtda çənə yanacağın doldurulması və çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsinin bütün texnoloji sahələrindən istehlakçıya yanacağın verilməsi əməliyyatını dayandırır və həmçinin kompressor avadanlıqlarını açır.

7.34. Çənlərin və boru kəmərlərinin daxili divarlarının hermetikliyi pozulan halda, çənlərin divarlararası fəzasında və boruarası fəzada partlayış təhlükəli mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları ilə hava qatışığının yaranma mümkünlüyü aradan qaldırılmalıdır.

***Qeyd.** Göstərilən fəzadakı havanı azot qazı ilə sıxışdırmaqla bu tələbin yerinə yetirilməsinə yol verilir.*

7.35. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanması üçün çənlər, mayeləşdirilmiş təbii qazın ölçü qabları onların dolmasının yol verilən səviyyədə (mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının çəninin həndəsi həcmnin 85 %-i və mayeləşdirilmiş təbii qaz çəninin həndəsi həcmnin 95 %-i və mayeləşdirilmiş təbii qazın ölçü tutumu) çox artmasının qarşısını alan avtomatik sistemlə təchiz olunmalıdır.

7.36. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanması üçün çənlərdə birləşmə yerlərinin (boru kəmərlərinin girişi, ştuserlər, qısaborular, lyuklar) onların doldurulmasının nominal səviyyəsindən yuxarı yerlərdə həyata keçirilməsi tövsiyə olunur.

Mayeləşdirilmiş təbii qaz çəmindən 20 m-dən az olan məsafədən keçən mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının birdivarlı boru kəmərlərinin yer səthindən yuxarıda yerləşən hissələri göstərilən çənlərdən bu Normaların tələblərinə cavab verən və boru kəməri ilə bilavasitə yanaşı yerləşdirilmiş mühafizə ekranları ilə ayrılmalıdır. Bu halda ekranın eni şaqul üzrə hər iki tərəfə boru kəmərlərinin qabaritinin 0,5 m-yə qədər aşmasını təmin etməlidir.

7.37. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin sənədlərində texnoloji sistemin hər hansı sahəsində yol verilən qiymətdən yuxarı mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazların və ya onun buxarının təzyiqinin qəza vəziyyətində artma mümkünlüyünü yaradan texniki həll tətbiq olunan hallarda bu sahələrdə təzyiqə avtomatik nəzarət sistemi nəzərdə tutulmalıdır. Boru kəmərlərinin nəzarət olunan sahələrində təzyiq yol verilən qiymətdən çox artdıqda təzyiqin avtomatik nəzarət sistemi siqnalizasiyanı (ışıq və ya səs siqnalları) təmin etməlidir, çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsinin bütün texnoloji sahələrində onun istehlakçıya verilməsini və yanacaq çəninin doldurulma əməliyyatını dayandırmalı, həmçinin kompressor qurğusunu açmalıdır.

7.38. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanma çənlərinin doldurulması yalnız avtosisternlərdən nəzərdə tutulmalıdır. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanılma çənləri, onun yerləşmə zonasında fəvqəladə vəziyyət elan olunduğu hallarda onlar avtosisternə boşaltma xətti ilə təchiz olunmalıdır.

Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının avtoqazdoldurma məntəqəsinin ümumi istifadəli paylayıcı kolonkasına verilməsinin, onunla texnoloji əlaqəli qazdoldurma məntəqəsinin və ya sahəsinin çənlərindən nəzərdə tutulmasına aşağıdakı şərtlərlə yol verilir:

- avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin ərazisində mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının çənləri olmadıqda;

- avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin və ya sahəsinin ərazisində həyata keçirilən mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarını verən boru kəmərinin məsafəli bağlanması (avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin operator otağından) təmin edildikdə;

- vermə həyata keçirilən çən dolduqda avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin paylayıcı kolonkalarına mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının göstərilən çəndən verilməsi bloklandığında.

Avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin paylayıcı kolonkalarına mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının verilməsini həyata keçirən qazdoldurma məntəqəsinin və ya sahəsinin bina və qurğularından paylayıcı kolonkalara qədər minimal məsafələr bu Normaların cədvəl 6-ya müvafiq müəyyən olunmalıdır.

7.39. Mayeləşdirilmiş təbii qaz saxlanılan çənin doldurulması yalnız avtosisternlərdən nəzərdə tutulmalıdır. Nəqliyyat tutumlarının (qablarının) vakuum izolyasiyasını təmin etmək üçün nəzərdə tutulmuş istilik izolyasiya örtüyü ilə təchiz olunmayan avtosisternin tətbiqinə yol verilmir.

Mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanılma çənləri onların yerləşmə zonasında fəvqəladə vəziyyət elan olunduğu hallarda avtosisternə boşaltma xətti ilə təchiz olunmalıdır.

Yanacaqoldurma məntəqəsi ilə texnoloji əlaqəli aztonnajlı istehsalat obyektlərinin və mayeləşdirilmiş təbii qaz istehlakının mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanılma çəninə boru kəmərlərilə verilməsi, aztonnajlı istehsalat obyektlərində və mayeləşdirilmiş təbii qaz istehlakında bu Normaların tələbləri və yanğın təhlükəsizliyi sahəsində normativ sənədlərin tələbləri yerinə yetirildikdə, nəzərdə tutula bilər. Bu halda aşağıdakılar təmin olunmalıdır:

- yanacaqoldurma məntəqəsinin operatoru və onunla texnoloji əlaqəli obyekt arasında daimi əlaqə;

- yanacaqoldurma məntəqəsinin və onunla texnoloji əlaqəli obyektin qəza əleyhinə və yanğın əleyhinə mühafizə sisteminin işə düşməsi və işə düşmə yerindən asılı olmayaraq hər iki obyektin operator otağına siqnalların verilməsi;

- yanacaqoldurma məntəqəsi ilə texnoloji əlaqəli obyektin ərazisində göstərilən boru kəmərinin boşaldılması üçün tətbiq olunan atqı borularının yerləşdirilməsi;

- göstərilən boru kəmərinə həm yanacaqoldurma məntəqəsi ərazisində (bu Normaların 7.2-ci bəndi üzrə meydançasında), həm də yanacaqoldurma məntəqəsi ilə texnoloji əlaqəli obyektin ərazisində bağlayıcı armaturun qurulması;

- göstərilən boru kəmərinə bağlayıcı armaturun əl ilə (yerləşmə yerindən), məsafəli (yanacaqoldurma məntəqəsinin operator otağından və onunla texnoloji əlaqəli obyektin operator otağından) və avtomatik (yanacaqoldurma məntəqəsinin və göstərilən obyektin qəza əleyhinə və yanğın əleyhinə mühafizə sistemi işə düşdükdə) idarə olunması. İşə düşmə alqoritmi yanacaqoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminə aid sənədlərlə tənzimlənə bilər.

7.40. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və mayeləşdirilmiş təbii qazın avadanlıqları olan texnoloji quyular, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının şaxtaları (sərbəst fəza olmaqla), sıxılmış təbii qaz və (və ya) mayeləşdirilmiş təbii qaz avadanlıqları olan çuxurlar, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının avtosisternləri üçün və mayeləşdirilmiş təbii qazın avtosisternləri üçün meydança, avtomobil nəqliyyat vasitələrinə mayeləşdirilmiş təbii qaz doldurulan doldurma adacıqları, həmçinin şaquli qoruyucu konstruksiyalarının dəşiklərinin sahələrinin maneənin tam sahəsinə nisbəti 50 %-dən çox olan sıxılmış təbii qaz, mayeləşdirilmiş təbii qaz və mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları dövr edən qurğular partlayış təhlükəli konsentrasiyaya çatmamış siqnalizasiya qurğuları ilə təchiz olunmalıdır. Bu siqnal cihazları yanar qazın konsentrasiyasının həddi alovun yayılma həddinin aşağı konsentrasiyasının 20 %-dən çox olduqda, hermetikliyin pozulduğu yer haqqında

yanacaq doldurma məntəqəsinin operator otağına signal verən signalizasiya ilə (ışıq və səs signalları) təchiz olunmalıdırlar.

Signalizasiya qurğularının qoyulduğu yerlərdə yanar qazların konsentrasiyası, alovun yayılma həddinin aşağı konsentrasiyasının 50 %-nə uyğun olduqda, partlayış təhlükəli qiymətə qədər çatdıqda, yanacaq saxlama çənlərinin (qabların) doldurulma əməliyyatının avtomatik dayandırılması və yanacaq paylayıcı qurğuların bağlanması təmin olunmalıdır.

Partlayış təhlükəli konsentrasiyaya qədər olan vericilər 50 mm-dən az və 100 mm-dən çox olmayan məsafədə (layihə həllindən asılı olaraq) aşağıdakı kimi yerləşdirilməlidirlər:

- mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazların və mayeləşdirilmiş təbii qazın avadanlıqları olan texnoloji quyuların və şaxtaların dibindən;

- doldurma meydançasının səviyyəsindən (mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının paylayıcı kolonkasının yanında);

- mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının avtosisternləri və mayeləşdirilmiş təbii qazın avtosisternləri üçün meydança səviyyəsindən (çənin doldurulma xətt ilə avtosisternin tökmə qolunun sökülə bilən birləşməsinin yanında);

- mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və ya mayeləşdirilmiş təbii qazın dövr etdiyi qurğunun meydançasının (döşəməsinin) səthindən;

- sıxılmış təbii qaz və (və ya) mayeləşdirilmiş təbii qaz dövr edən qurğunun (çalanın) örtüyündən (talvarından).

7.41. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və ya mayeləşdirilmiş təbii qazın çəkib vurulma otaqlarında (nasosxana və ya kompressor otağı) yerləşdirilmiş partlayış təhlükəli konsentrasiyaya qədər signalizasiya işə düşdükdə, bununla bərabər avtosisterndən qaz yanacağın tökülməsinin avtomatik dayandırılma əməliyyatının yerinə yetirilməsi, çənin boru kəmərlərində, bu yanacaq buxarının avtosisternin sərbəst fəzasına verən bağlayıcı armaturun bağlanmasını, axıntı haqqında signalizasiyanın işə düşməsi və qəza ventilyasiyasının işə qoşulması ilə yanaşı, doldurma xətləri məntəqələrinin avtomatik boşalması və cəndən ayrılan avtosisternə qoşulmaq üçün ştuserə qədər göstərilən buxar atqı borusunun vasitəsilə atılması təmin olunmalıdır.

7.42. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarlarının atqı boruları səyyar yanğın texnikasının gəlməsi və onun işçi vəziyyətinə gətirilməsi üçün lazım olan vaxt ərzində, onun funksionallığının təmin edilməsi məqsədilə yanğın təsirindən mühafizə (istilik izolyasiya materialının tətbiqi, su ilə sulama, yanğın təsirindən odadayanıqlı materialın tətbiqi) olunmalıdır.

Atqı borularının yükdaşıyan konstruksiyasının odadavamlılıq həddi R60-dan az olmamalıdır.

7.43. Yanacaq doldurma məntəqəsinin mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının, sıxılmış təbii qazın və mayeləşdirilmiş təbii qazın buxar və maye fazası üçün texnoloji boru kəmərlərində avtosisternin qoluna onların birləşmə yerinin bilavasitə yaxınlığında, paylayıcı kolonkalarda və paylayıcı kolonkaların şlanqlarında, göstərilən qolların və şlanqların hermetikliyinin pozulmasından, həmçinin paylayıcı kolonkaların avtomobil nəqliyyat vasitələri tərəfindən zədələnməsindən atmosferə bu sistemin avadanlıqlarından qazın daxil olmasını aradan qaldıran xüsusi qurğular nəzərdə tutulmalıdır.

Paylayıcı kolonka zədələndikdə birləşdirici boru kəmərlərindən qazın daxil olmasını aradan qaldırmaq üçün nəzərdə tutulan qurğunun, kolonka doldurma adacığında 0,2 m-dən az olmayaraq qaldırılmış təhlükəsizlik adacığında qurulduqda və doldurma adacığının kənarından 0,5 m-dən az olmayan məsafədə durduqda, nəzərdə tutulmasına yol verilir.

7.44. Yer səthindən yuxarıda və yerüstü yerləşən və izafi təzyiq altında olan sıxılmış təbii qaz üçün texnoloji sistemin qabları 30 dəqiqədən az olmayan müddətdə onlara yanğın mənbəyindən istilik şüalanmasının təsiri nəticəsində onların dağılmasını aradan qaldıran, su ilə sulama sistemilə və ya istilik izolyasiyası ilə təchiz olunmalıdırlar. Bu halda qazın izafi təzyiqinin göstərilən qablardan atılma vaxtı (atqı borusu ilə) 20 dəqiqəni aşmamalıdır.

Qeyd olunan qablar dərinlikdə və ya yeraltı yerləşdiyi hallarda onların divarlarının istilik izolyasiyası və ya su ilə sulanması nəzərdə tutulmaya bilər. Bu halda bu qablara aid olan bağlayıcı, qoruyucu, tənzimləyici və ölçü armaturları, onunla yanaşı olan, yerüstü texnoloji meydançanın səthinə görə sərbəst əlverişli zonada yerləşdirilməlidir.

Sıxılmış təbii qaz və mayeləşdirilmiş təbii qaz üçün texnoloji sistemin digər avadanlıqları xarici yanğın mənbəyinin təsirindən ələ yerləşdirilməli, hazırlanmalı və (və ya) qorunmalıdır ki, bu avadanlıqlara göstərilən təsirlər nəticəsində onların hermetikliyinin pozulmasına qədər təbii qazın (mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarının) izafi təzyiqinin azalması təmin olunsun.

7.45. Kompresor qurğularında, təbii qazı yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminə gətirən boru kəmərinin birləşmə düyünündə təbii qazın təzyiqinin, yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sistemlərinə olan sənədlərdə müəyyənləşdirilmiş yol verilən hədlərdən yuxarı qiymətində, onun avtomatik dayandırılması sistemi və xəbərdarlıq siqnalizasiyası nəzərdə tutulmalıdır.

7.46. Yanacaq və ya onun buxarının dövr etdiyi avadanlıqda xarici istilik izolyasiya qurulduqda, onun qurulduğu otaqlarda yanan materialların, həmçinin yanacaq və onun buxarını udmaq qabiliyyətinə malik materialların istifadəsinə yol verilmir.

7.47. Yanacaq doldurma məntəqəsinin istismar prosesində işçi heyətin çıxışı zəruri olan texnoloji avadanlıqlara (nəzarət-ölçü cihazlarının cihaz panellərinə, idarəetmə düymələrinə) nəzarət və idarəetmə qurğularının yerləşməsi yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin digər avadanlıqlarından birinci növ arakəsmələrlə ayrılmış və binadan və ya qurğudan bilavasitə xaricə çıxışı olan otaqlarda (bölmələrdə) və bina və ya qurğunun xaricində yerləşmiş idarəetmə və nəzarət lövhələrində nəzərdə tutulmalıdır.

7.48. STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaq doldurma məntəqəsində səyyar qaz doldurma (çoxelementli qaz konteynerinin) sıxılmış təbii qazı doldurma meydançasının aşağıdakı şərtlər yerinə yetirildikdə nəzərdə tutulmasına yol verilir:

- STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaq doldurma məntəqəsində avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün bina və qurğular olmadıqda;

- səyyar avtomobil qazdolduranların (çoxelementli qaz konteyneri), doldurma meydançalarının STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaq doldurma məntəqəsinin bina, qurğu və avadanlıqlarına nisbətən sıxılmış təbii qazla yerüstü və yer səthindən yuxarıda yerləşən xarici qurğuları üçün bu normalar ilə tənzimlənən məsafələrdə yerləşməsi;

- doldurma adacıqları tərəfdən meydançanın sərhədi üzrə bu Normaların 7.16-cı bəndi ilə mühafizə ekranlarının qurulması;

- talvar örtüyün altında (səyyar avtomobil qazdoldurucu (çoxelementli qaz konteyneri) meydançanın üstündə talvar olduqda) bu Normaların 7.40-cı bəndinin tələblərini yerinə yetirməklə partlayış təhlükəli konsentrasiyaya qədər xəbərverici siqnalizasiya qurğularının quraşdırılması;

- bu Normaların 7.26, 7.43, 7.44 və 7.46-cı bəndlərinin tələblərinin səyyar avtomobil qazdolduranların (çoxelementli qaz konteynerlərinin) akkumulyatorlarının yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin akkumulyatorlarının qazla doldurulmasına analoji olaraq təbii qazla doldurulmasında yerinə yetirilməsinin təmin olunması;

- yanacaqdoldurma məntəqəsinin operator otağından səyyar avtomobil qazdolduranların (çoxelementli qaz konteynerlərinin) akkumulyatorlarının təbii qazla doldurulma prosesinə vizual nəzarətin təmin olunması (video müşahidələrin köməyi ilə).

7.49. Yanacaqdoldurma məntəqəsi (bu Normaların 5.37 və 5.38-ci bəndlərində göstərilən yanacaqdoldurma məntəqəsi istisna olmaqla və bu Normaların 6 və 7 nömrəli əlavələrindəki tələblər nəzərə alınmaqla) onların yerləşmə yerindən asılı olmayaraq xarici yanğın əleyhinə su kəmərləri ilə təchiz olunmalıdırlar.

Göstərilən yanacaqdoldurma məntəqəsinin su ilə sulanmasının və xarici yanğınsöndürməyə suyun verilməsinin yanacaqdoldurma məntəqəsindən 200 m-dən uzaq olmayan məsafədə yerləşən yanğın əleyhinə yanğınsöndürən hovuzlardan və ya çənlərdən nasos stansiyası vasitəsilə həyata keçirilməsinə yol verilir. Bu halda yanğınsöndürən hovuzların və ya çənlərin ümumi həcmi 200 m³-dən az olmamaqla, hesablama ilə müəyyən olunmalıdır.

Suyun yanğın həcmi bərpa müddəti 24 saatı keçməməlidir.

7.50. Bu Normaların 5.6-cı bəndinin tələblərinə cavab verməyən anbar meydançasında mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının yerüstü (yer səthindən yuxarıda) yerləşən avadanlıqlarının, həmçinin mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanılma çənlərinin, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının avtosisternləri və mayeləşdirilmiş təbii qazın avtosisternlərinin nəqliyyat həcmələrinin (qablarının) yanğın halında soyumasını təmin etmək üçün göstərilən avadanlıqların səthinə suyun verilməsini təmin edən su ilə sulama stasionar sistem qurğusu nəzərdə tutulmalıdır.

7.51. Su ilə sulamanın stasionar sistemi yüksək təzyiqli yanğın əleyhinə su kəmərinə qoşulmalı, operator otağından məsafəli işə buraxılmalıdır.

Su ilə sulama sisteminin konstruktiv yerinə yetirilməsi və yerləşdirilməsi, yanğının istilik şüalanmasına qarşı onun dayanıqlığını təmin etməlidir.

7.52. Bu Normaların 5.6-cı bəndinin tələblərinə cavab verməyən çoxnövlü yanacaqdoldurma məntəqəsinin, avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin, kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinin xarici yanğınsöndürməyə su sərfi hesablama ilə binanın yanğının söndürməsinə su sərfinin maksimal qiymətinin və sıxılmış karbohidrogen qazının, mayeləşdirilmiş təbii qazın və sıxılmış təbii qazın (avtosistern nəqliyyat həcmələri daxil olmaqla, sıxılmış karbohidrogen qazının ikidivərli çənləri və mayeləşdirilmiş təbii qazın ikiqablıq çənləri istisna olmaqla) yer səthindən yuxarıda (yerüstü) yerləşən avadanlıqların soyudulmasına su sərfələrinin cəmi kimi müəyyən olunur. Göstərilən avadanlıqlara suyun ümumi sərfi avtosisternlərin tutumlarının soyudulmasına su sərfi kimi müəyyən olunduqda,

yalnız yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində layihə ilə nəzərdə tutulan, eyni vaxtda olan avtosisternlərin sulamaya su sərfinin maksimal qiyməti nəzərdə tutulmalıdır.

Göstərilən avadanlıqların soyudulmasına suyun verilmə intensivliyi aşağıdakı kimi qəbul olunmalıdır:

- mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və mayeləşdirilmiş təbii qazın (avtosistern daxil olmaqla) çənlərinin (qablarının) səthi üçün – mühafizə olunan səthin 1 m^2 -nə saniyədə 0,1 litrdən az olmamaqla;

- funksional avadanlıqların yerləşdiyi yerlər üçün, həcmələr, balonlar, ştuserlər və qoruyucu klapanlar, bağlayıcı armaturun düyünləri, boru kəmərləri və nasos avadanlıqları daxil olmaqla mühafizə olunan səthin 1 m^2 -nə saniyədə 0,5 litrdən az olmamaqla.

Avtosisternin, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları avadanlıqlarının və mayeləşdirilmiş təbii qaz çənlərinin soyudulmasına suvermənin hesablama vaxtı 60 dəqiqədən az olmayaraq qəbul olunmalıdır. Sıxılmış təbii qaz və mayeləşdirilmiş təbii qaz avadanlıqlarının (saxlama çənləri və avtosistern tutumları istisna olmaqla) qazın izafi təzyiqinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin atqı borularına tam atılma vaxtını 20 % artırmaqla, göstərilən avadanlıqların soyudulmasına verilən suyun vaxtı qəbul olunmalıdır.

Bu halda yer səthindən yuxarıda yerləşən çənlərin (qabların) soyudulmasına ümumi su sərfi saniyədə 15 litrdən az olmamalıdır.

7.53. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının, sıxılmış təbii qazın və mayeləşdirilmiş qazların dövr etdiyi yerləşmələr avtomatik yanğın siqnalizasiyası ilə təchiz olunmalıdır.

7.54. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin otaqlarında yanğın siqnalizasiyası işlədikdə avtomatik rejimdə aşağıdakılar təmin olunmalıdır:

- yanacaqdoldurma məntəqəsinin operator otağında sutka ərzində orada olan işçi heyətinə, həmçinin bu yanacaqdoldurma məntəqəsi ilə texnoloji əlaqəli obyektin (əgər varsa) operator otağında sutka ərzində olan işçi heyətinə yanğın haqqında siqnalın verilməsi;

- mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanma çənləri ilə mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının avtosisternin tutumunu (qabını) və mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanma çənləri ilə mayeləşdirilmiş təbii qaz avtosisternin tutumunu (qabını) birləşdirən boru kəmərlərindəki, həmçinin yanacaqdoldurma məntəqəsinə yanacaq verən boru kəmərinəki bağlayıcı armaturların bağlanması;

- çənlərin yanacaqda doldurulması üçün əməliyyatların dayandırılması;

- bütün yanacaqpaylayıcı kolonkaların və kompressor avadanlıqlarının dayandırılması.

7.55. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının birdivərli saxlama çənlərinə spesifik tələblər, bu Normaların 6 nömrəli əlavəsinə müvafiq dəqiqləşdirilməlidir.

7.56. Örtükdə olan mayeləşdirilmiş təbii qaz çənli kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinə spesifik tələblər bu Normaların 7 nömrəli əlavəsinə müvafiq dəqiqləşdirilməlidir.

7.57. Səyyar kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinə, qazdoldurma və avtomobil qazdoldurma məntəqəsinə spesifik tələblər bu Normaların 8 nömrəli əlavəsinə müvafiq dəqiqləşdirilməlidir.

8. Yangına qarşı sədlərin növünün seçilməsi

8.1. Yanacaqdoldurma məntəqəsi və qonşu obyektlər arasında, həmçinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin obyektləri arasında bu Normaların tələbləri ilə nizamlanan minimal yol verilən məsafənin, yanacaqdoldurma məntəqəsindən kənara yığının yayılmasını məhdudlaşdıran alov sədləri tətbiq olunduqda azaldılmasına yol verilir.

Bu halda yığının riskinin hesablama qiyməti aşağıdakı yol verilən qiymətləri keçməməlidir:

- binalarda, qurğularda və yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində onun heyətinə daxil olmayan şəxslər üçün fərdi yığının riskinin qiyməti ildə milyonda biri aşmamalıdır;
- yanacaqdoldurma məntəqəsində təhlükəli yığının amilinin təsiri nəticəsində fərdi yığının riskinin qiyməti yaşayış zonasında, ictimai-işgüzar zonada və ya rekreasiya zonasında yanacaqdoldurma məntəqəsinə yaxın insanlar üçün ildə yüz milyonda biri aşmamalıdır;
- yanacaqdoldurma məntəqəsində təhlükəli amillər təsirindən sosial yığının riskinin qiyməti yaşayış zonasında, ictimai-işgüzar zonada və ya yanacaqdoldurma məntəqəsinin yaxınlığında rekreasiya zonasında insanlar üçün ildə on milyonda biri aşmamalıdır.

Yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin sənədləri ilə əsaslandırılmış yol verilən minimal məsafənin tətbiqində, yığının əleyhinə maneə kimi alov sədləri, ekranlar, su pərdələri və (və ya) digər tədbirlər, həmçinin onların cəminə baxıla bilər.

8.2. Yol verilən minimal məsafələrin azaldılma mümkünlüyü üçün əsaslandırılmalara, yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin avadanlıqlarının imtina tezliyinin qiymətlərini nəzərə almaqla yığının riskinin hesablanması, bu sistemlərin istehsalçıların müəyyən etdiyi alov sədlərinin tətbiqi və istehsalçı tərəfindən verilən zəmanətə görə tətbiq olunan materialların hazırlanma keyfiyyəti, xassələri və konstruktiv xüsusiyyətləri aiddir.

9. Yangınsöndürmə vasitələrinə tələblər

9.1. Yanacaqdoldurma məntəqəsində yangınsöndürmə məqsədləri üçün aşağıdakılar nəzərdə tutulmalıdır:

- yangınsöndürmənin ilkin vasitələri;
- yangınsöndürmənin stasionar qurğuları;
- yığının əleyhinə xarici su kəməri və ya hovuz.

9.2. Növü, lazım olan sayı və yangınsöndürən vasitələrin ilkin yerləşməsi DTN 2.02-01, TNvəQ 2.04.09 və “Yığının təhlükəsizliyi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa müvafiq seçilməlidir. Bütün yanacaqdoldurma məntəqələri ilkin yangınsöndürmə vasitələri ilə təchiz olunmalıdır.

9.3. Xarici yangınsöndürmə, yanacaqdoldurma məntəqəsindən 200 m-dən çox olmayan məsafədə yerləşmiş ümumi həcmi 100 m³-dən az olmayan yığının əleyhinə hovuzdan (hovuzlardan) və ya iki yığının hidrantından az olmayaraq həyata keçirilməlidir.

Xarici yangınsöndürməyə su sərfi hesablama ilə, binalardan birinin yığının söndürülməsinə su sərfinin maksimal qiyməti və yerüstü çənlərin soyudulmasına suyun ümumi sərfi daxil olmaqla su sərfələrinin cəmi kimi müəyyən olunur.

Yanacaqdoldurma məntəqəsinin binalarının yığınının söndürülməsinə su sərfi, (avtomobil yolunun istifadəçilərinin ehtiyaclarını ödəyən binalar üçün, həmçinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin heyətlərinin binaları üçün – ictimai binalar kimi, avtomobil

nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəyən binalar üçün – istehsalat binaları kimi) xarici şəbəkənin su təchizatı üzrə şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərlə müəyyən olunur. Yerüstü çənlərin soyudulmasına ümumi su sərfi 15 l/san-dən az olmayaraq qəbul olunmalıdır.

9.4. Yanacaq doldurma məntəqəsinin tikililəri, yanğının söndürülməsi və yanğın aşkar etmənin avtomatik sistemlə mühafizəsinin təmin edilməsi məqsədi ilə TNvəQ 2.04.09-a müvafiq avtomatik yanğınsöndürmə qurğuları və yanğın siqnalizasiya avadanlıqları ilə təchiz olunmalıdır. Yanacaq doldurma məntəqəsinin işçi heyəti üçün otaqlarda, sutka boyu adamlar olduqda orada yanğın siqnalizasiya avadanlıqlarının nəzərdə tutulmamasına yol verilir.

Yanacaqpaylayıcı kolonkalar öz-özünə işləyən yanğınsöndürənlərlə təchiz olunmalıdır.

Yaşayış məntəqələrindən kənarda yerləşən yanacaq doldurma məntəqəsində yeraltı çənlər tətbiq olunduqda və avtomobil yolunun istifadəçilərinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş bina və qurğular olmadıqda yanacaq doldurma məntəqəsində yanğın əleyhinə xarici su təchizatı nəzərdə tutulmaya bilər.

Bu növ yanacaq doldurma məntəqəsində əlavə stasionar və ya səyyar yanğınsöndürənlər nəzərdə tutulmalıdır. Əlavə yanğınsöndürücülərinin növü və onların sayı Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Dövlət Yanğın Nəzarəti Xidmətinin ərazi bölmələri ilə razılaşdırılmaqla müəyyən olunur.

10. Elektrik doldurma məntəqələrinə dair tələblər

10.1. Yaşayış məntəqələrinin hüdudları daxilində elektrik doldurma məntəqələri şəhərsalma və tikintiyə dair normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq nəzərdə tutulmalıdır.

Elektrik mühərrikli avtomobil nəqliyyat vasitələri üçün elektrik doldurma məntəqələri yanacaq doldurma məntəqələrində, texniki-təmir stansiyalarında, avtomobil nəqliyyat vasitələrinin dayanacaqlarında, fərdi və ictimai qarajlarda, dəmiryolu və avtobus vağzallarının, hava limanlarının dayanacaqlarında, fərdi yaşayış evlərinin həyətyanı torpaq sahələrində nəzərdə tutula bilər.

10.2. Elektrik doldurma məntəqəsinin quraşdırılma yerini seçərkən və yerləşdirilmə planını hazırlayarkən aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır:

- avtomobil nəqliyyat vasitələrinin elektrik doldurma məntəqəsinə yaxınlaşma imkanı;
- hər bir elektrik enerjisi doldurma portu üçün ən azı bir parklanma yeri miqdarında elektrik nəqliyyatının parklanma yerlərinin işarələnməsi üçün sahə;
- elektrik doldurma məntəqəsinin portuna bir nəfər üçün ən azı 1 m enində sərbəst yanaşma imkanı;
- elektrik doldurma məntəqəsinin idarəetmə sistemlərinə bir nəfər üçün ən azı 1 m enində sərbəst yanaşma imkanı;
- istehsalçı-zavodun göstərişlərinə uyğun olaraq elektrik doldurma məntəqəsinin gövdəsi ətrafında havanın sərbəst dövr etməsi üçün məkanın mövcud olması. Elektrik doldurma məntəqəsinin səmərəli işləməsinin təmin etmək üçün havalandırma sahələri bağlanmamalıdır.

10.3. Ayrılan yerlər, ayrılmış dayanacaq yerlərinin sayına bərabər miqdarda elektrik avtomobillərinin eyni vaxtda doldurulmasını təmin edən elektrik enerjisi doldurma avadanlığı ilə təchiz olunmalıdır.

Ayrılmış yerlər dayanacağıın döşəmə səthində işarələrlə qeyd olunmalı və şaquli səthdə işarə ilə təkrarlanmalıdır.

10.4. Elektrik doldurma məntəqəsi “Elektrik qurğularının quraşdırılması Qaydaları”nın tələblərinə uyğun qurulmalı, habelə müəyyən edilmiş qaydada təsdiq edilmiş və enerji təchizatı müəssisəsi tərəfindən verilmiş texniki şərtlərə uyğun olmalıdır.

10.5. Elektrik doldurma məntəqəsinin konstruksiyası, icrası, quraşdırılma üsulu, izolyasiya sinfi və mühafizə dərəcəsi şəbəkədə nominal gərginlik və ətraf mühitin şərtlərini nəzərə almalıdır.

Elektrik doldurma məntəqəsi ölkənin iqlim şəraitinə uyğun temperatur rejimlərində iş qabiliyyətini təmin etməlidir.

10.6. Elektrik doldurma məntəqəsi mühafizəli torpaqlama sistemi ilə təchiz olunmalıdır. Elektrik cərəyanından qorunmaq üçün birbaşa təmasa qarşı əsas və əlavə mühafizə vasitələri tətbiq olunmalıdır.

10.7. Qidalandırma avadanlığı üçün dəyişən cərəyanın gərginliyinin nominal qiyməti 1000 V-dan çox olmamalıdır. Avadanlıq nominal gərginliyin $\pm 10\%$ -i həddində dayanıqlı işləməlidir.

10.8. Qoruyucu konstruksiyalar (talvarlar) elektrik doldurma məntəqəsini əlverişsiz hava və iqlim faktorlarının təsirindən qorunmaq üçün nəzərdə tutulur. Qoruyucu konstruksiyalar qapalı və ya açıq ola bilər (talvar şəklində). Qapalı qoruyucu konstruksiyaların ən azı üç tərəfinin divarı olmalıdır.

Qoruyucu konstruksiyaların növünün seçilməsi iqlim şəraitinə uyğun olaraq yerinə yetirilir. Qoruyucu konstruksiyaların ölçüsü elektrik doldurma məntəqəsinin ölçüləri və xidmət sahəsi nəzərə alınmaqla müəyyən edilir.

10.9. Yeraltı dayanacaqlarda elektrik doldurma məntəqəsini qurduqda, elektrik doldurma məntəqəsini elektrik mənbəyinə qoşmaq üçün örtüyü yangını yaymayan DÜİST 31565 üzrə elektrik kabellərindən istifadə edilməlidir. Bu vəziyyətdə, örtüklərlə kəşisən elektrik kabelləri metal boruların daxili ilə çəkilməlidir.

Elektrik doldurma məntəqəsi istehsalçının tələblərinə uyğun olaraq yalnız təyinatı üzrə istifadə olunmalıdır.

10.10. Aşağıdakı hallarda elektrik doldurma məntəqəsinin istismarına yol verilmir:

- elektrik doldurma məntəqəsinin və (və ya) onun elementlərinin zədələnməsi halında;
- qidalanma kabeli zədələndikdə;
- qidalanma portu zədələndikdə;
- yanan izolyasiya örtüyü üçün xarakterik olan qoxu və tüstü yarandıqda;
- elektrik doldurma məntəqəsinin istismarı zamanı səs-küy yarandıqda.

Elektrik doldurma məntəqəsinin istismarı zamanı aşağıdakılara yol verilmir:

- izolyasiyası pozulmuş və ya qoruyucu xüsusiyyətlərini itirmiş kabel və cərəyankeçiricilərdən istifadə etmək;
- ucları açıq olan elektrik cərəyankeçiricilərini və kabelləri gərginlik altında saxlamaq;
- qidalanma kabelinə calaq etmək.

11. Yanacaqdoldurma məntəqələrinin ekoloji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi

11.1. Yanacaqdoldurma məntəqələri Su Məcəlləsinə, Torpaq Məcəlləsinə, “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında Qanun”a, AzDTN 2.6-1 və AzDTN 2.11-1-ə müvafiq olaraq təbii mühitin əsas komponentləri, yaşayış mühiti, əhalinin sağlamlığı və ekoloji baxımdan təhlükəsiz olmalıdır.

11.2. Yanacaqdoldurma məntəqəsi üçün yer seçərkən mövcud normativ hüquqi aktların, bu Normaların və ərazi planlaşdırılması sənədlərinin tələbləri nəzərə alınmalıdır.

Stasionar yanacaqdoldurma məntəqələrinin magistral avtomobil yollarının kənarında, sənaye zonalarında, o cümlədən ayrı-ayrı müəssisələrin sanitar-mühafizə zonalarında, şəhərlərin kommunal-anbar ərazilərində və kənd yaşayış məntəqələrinin sənaye zonalarında yerləşdirilməsi tövsiyə olunur.

11.3. Yanacaqdoldurma məntəqələrinin aşağıdakı yerlərdə tikintisi və yenidən qurulması qadağandır:

- su təchizatı mənbələrinin sanitar-mühafizə zonasının I, II və III qurşaqlarının ərazilərində;
- su axarlarının və su anbarlarının sahil zolaqları, o cümlədən su basmış ərazilərdə;
- su axarlarının və su anbarlarının su mühafizə zonalarının yeraltı və yerüstü suların intensiv olduğu yerlərində;
- qoruqların, təbiət qoruqlarının, milli təbii parkların, botanika bağlarının, şəhərlərin yaşıllıq ərazilərinin, o cümlədən onların kommunal əraziləri istisna olmaqla, şəhər meşələrinin torpaqlarında.

11.4. Mühafizə olunan yeraltı suların ərazilərində su təchizatı mənbələrinin sanitar-mühafizə zonasının III qurşağında yanacaqdoldurma məntəqələrinin yerləşdirilməsi sanitariya nəzarəti və su istifadəçisi ilə əlavə razılaşdırılmalıdır.

11.5. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin sanitar-mühafizə zonasının sərhəddində havanın çirklənmə səviyyəsinin əlavə olaraq artımı istisna edildikdə sənaye və kommunal-anbar ərazilərində və müəssisələrin sanitar-mühafizə zonalarında yanacaqdoldurma məntəqələri yerləşdirilə bilər.

11.6. Torpağı və suyu neft məhsulları ilə çirklənmiş, göstəriciləri fon göstəricilərindən artıq olan ərazilərdə mövcud yanacaqdoldurma məntəqələrinin yenidən qurulması və genişləndirilməsi yalnız obyektin ekoloji müayinəsindən sonra və onun ətraf mühitə zərərli təsirini azaltmaq şərti ilə mümkündür.

Birdivarlı çənlərin və ikidivarlı çənlərin və boru kəmərlərinin divarlararası fəzasının hermetikliyinə nəzarət sistemləri

1.1. Birdivarlı yanacaq saxlama çənlərinin hermetikliyinə dövrü nəzarət sistemləri

1.1.1. Birdivarlı yeraltı çənlərin hermetikliyinə nəzarət çənlərin və qabıqların divarlarının əmələ gətirdiyi fəzanın ən aşağı hissəsindən, dövrü olaraq yanacağın olmasına aid analiz üçün (qaz və ya maye) nümunə götürməklə həyata keçirilə bilər. Bu məqsədlə, göstərilən fəzanı dolduran materialda xüsusi ölçü qısbəndləri nəzərdə tutulmalıdır.

1.1.2. Birdivarlı çənlərin hermetikliyinə nəzarət uzunmüddətli saxlama zamanı (yanacağın qəbulu və paylanması əməliyyatları 3 saat və daha çox müddətdə aparılır) cəndəki yanacaq səviyyəsinin aşağı düşməsinə metroştoklar (səviyyəölçən) və ya yüksək dəqiqlikli elektron səviyyəölçən vasitəsi ilə izləməklə yerinə yetirilə bilər.

1.1.3. Birdivarlı çənlərin hermetikliyinə nəzarət dövrü olaraq pnevmatik sınaqlar vasitəsilə yerinə yetirilə bilər. Sınaqlar, yanacağı boşaldılmış çənlərdə, təsirsiz qazın izafi təzyiqi altında və ən azı 30 dəqiqə müşahidə etməklə aparılmalıdır. Pnevmatik sınaqlar zamanı çənin zədələnmə ehtimalını istisna etmək üçün göstərilən izafi təzyiqin, yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin sənədlərində yol verilən qiyməti aşmaması üçün, texnoloji sistemin konstruksiyasında bu sınaqlar üçün nəzərdə tutulmuş armaturlara qoruyucu klapan daxil edilməlidir.

1.1.4. Birdivarlı çənlərin hermetikliyinə nəzarət, qabıq və çən arasındakı fəzaya doldurulmuş yanmayan materialda yanacağın olmasını, materialı dövrü olaraq yoxlamaqla onun elektrofiziki xüsusiyyətlərini müqayisə edərək həyata keçirmək olar.

1.2. Maye mühərrik yanacağının saxlanması üçün ikidivarlı çənlərin divarlararası fəzasının hermetikliyinə dövrü nəzarət sistemləri

1.2.1. İkidivarlı çənlərin hermetikliyinə nəzarət dövrü olaraq pnevmatik sınaqlar vasitəsilə yerinə yetirilə bilər. Sınaqlar, bu əlavənin 1.1.3-cü yarımbəndində göstərilən tələbləri yerinə yetirməklə, göstərilən fəzada təsirsiz qazla izafi təzyiq yaratmaqla aparılmalıdır.

1.2.2. Maye mühərrik yanacağının ikidivarlı çənlərinin divarlararası fəzasının hermetikliyinə nəzarət, divarlararası fəzaya doldurulan mayenin səviyyəsinə dövrü nəzarətlə yerinə yetirilə bilər.

Belə maye kimi, eyni zamanda aşağıdakı tələbləri ödəyən maddələrin istifadəsinə yol verilir:

- mayenin sıxlığı yanacağın sıxlığından yüksək olmalıdır;
- mayenin alışma temperaturu 100°C-dən aşağı olmamalı, maye çənin konstruksiyasında istifadə olunan material və maddələrlə və yanacaq reaksiyaya girməməlidir;
- maye, çənlərin istismar şəraitindəki ətraf mühitin temperaturunda, funksional təyinatını təmin edən xüsusiyyətlərini saxlamalıdır.

Çənin bütün divarlararası fəzası maye ilə doldurulmalıdır. Divarlararası fəza, qapalı üsulla mayeni oradan boşaltma sistemi ilə təchiz olunmalıdır. Ətraf mühitin temperaturunun azalması səbəbindən mayenin həcmnin azalması ilə hava fəzasının yaranma ehtimalının

(genişləndirici çənin qurulması ilə) qarşısı alınmalıdır. Divarlararası fəzanın tənəffüs üçün qısa borusu alov sədləri ilə təchiz olunmalıdır.

1.3. Maye mühərrik yanacağıının saxlanması üçün birdivərli çənlərin hermetikliyinə daimi nəzarət sistemləri

1.3.1. Birdivərli çənlərin hermetikliyinə nəzarət, çənlərin və örtüklərin divarlarının aralarındakı fəzanın ən aşağı hissəsində, xüsusi daimi quraşdırılmış vericilərdən istifadə edərək yanacaq sızıntısının olmasının avtomatik rejimdə fasiləsiz müşahidəsi ilə həyata keçirilə bilər.

1.3.2. Birdivərli çənlərin hermetikliyinə nəzarət, yanacağın qəbulu, saxlanması və çatdırılması zamanı kəmiyyət hesabı üçün avtomatlaşdırılmış sistemdən istifadə etməklə, texnoloji sistemdəki yanacağın kütlə balansının saxlanması fasiləsiz müşahidəsi ilə aparıla bilər.

1.4. İkidivərli yanacaq saxlama çənlərinin divarlararası fəzasının hermetikliyinə daimi nəzarət sistemləri

1.4.1. İkidivərli çənlərin divarlararası fəzasının hermetikliyinə nəzarət, müvafiq səviyyə vericisindən istifadə edərək, divarlararası fəzanı dolduran mayenin səviyyəsinə fasiləsiz avtomatik nəzarət ilə həyata keçirilə bilər.

Sistemin işə düşmə həddi, çənin divarlararası fəzasının yuxarısında quraşdırılmış genişləndirmə çənidəki maye sütununun hündürlüyünün azalması, yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemə aid sənədlərdə göstərilən qiymətə uyğun olmalıdır. Bu halda, ikidivərli çənlərin divarlararası fəzasının hermetikliyinə nəzarət sisteminə, bu əlavənin 1.2.2-ci yarımbəndində göstərilən tələblər şamil edilir.

1.4.2. İkidivərli çənlərin divarlararası fəzasının hermetikliyinə nəzarət, uyğun təzyiq göstəricisindən istifadə edərək, çənin divarlararası fəzasındakı təsirsiz qazın izafi təzyiqinin fasiləsiz avtomatik nəzarəti ilə həyata keçirilə bilər.

Təsirsiz qazın izafi təzyiqinin qiyməti 0,02 MPa-dan çox olmamalıdır. Çənin divarlararası fəzasındakı izafi təzyiqin 0,02 MPa-dan çox olmasının qarşısını almaq üçün qoruyucu klapan nəzərdə tutulmalıdır.

Sistemin işə düşmə həddi, divarlararası fəzada təzyiqin azalması, yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemə aid sənədlərdə göstərilən qiymətə uyğun olmalıdır.

1.5. İkidivərli yanacaq saxlama çənlərinin divarlararası fəzasının hermetikliyinə birgə nəzarət sistemləri

İkidivərli çənlərin divarlararası fəzasının hermetikliyinə nəzarət, bu əlavənin 1.2.1-ci yarımbəndində göstərilən dövrü pnevmatik sınaqlarla yanaşı, uyğun signal vericisi vasitəsilə çənin divarlararası fəzasının dibindəki yanacaq buxarlarının konsentrasiyasına fasiləsiz avtomatik nəzarət ilə həyata keçirilə bilər.

Sistemin işə düşmə həddi, bu buxarların çəndə saxlanması üçün konsentrasiyasının yolverilən qiyməti, yanacaq buxarlarının alovun yayılma həddinin aşağı konsentrasiyasının 20 %-ni aşmasına uyğun olmalıdır. Çənin divarlararası fəzasında yanacaq buxarlarının alışma ehtimalını istisna etmək üçün, havanı kənarlaşdırmaqla bu fəza təsirsiz qazla (məsələn, azotla) doldurulmalıdır. Bu halda çənin divarlararası fəzasındakı oksigenin konsentrasiyası həcmcə 10 %-dən çox olmamalıdır.

1.6. İkiqabıqlı mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanma çənlərinin divarlararası fəzasının hermetikliyinə daimi nəzarət sistemləri

İkiqabıqlı mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanılma çənlərinin divarlararası fəzasının hermetikliyinə nəzarət, təzyiqin müvafiq siqnalizasiya vericiləri vasitəsilə çənin divarlararası fəzasındakı seyrəkliyin qiymətinə fasiləsiz avtomatik nəzarət ilə həyata keçirilə bilər.

Sistemin işə düşmə həddi, yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sistemə aid sənədlərdə göstərilən, divarlararası fəzada seyrəklik təzyiqinin dəyişmə qiymətinə uyğun olmalıdır.

Yer səthindən yuxarıda yerləşən birdivərli çənlərin tətbiqi nəzərdə tutulan maye mühərrik yanacaqı yanacaqdoldurma məntəqəsinə spesifik tələblər

2.1. Yanacaqdoldurma məntəqəsində yer səthindən yuxarıda yerləşən birdivərli çənlərin tətbiqinə, yalnız yaşayış məntəqəsinin ərazisindən və müəssisədən kənarda yerləşdikdə bu Normaların tələbləri, həmçinin aşağıda göstərilmiş müddəalar nəzərə alınmaqla yol verilir.

2.2. Yanacaqdoldurma məntəqəsinin konteynerləri aşağıdakı şərtlərə görə A və B tiplərinə bölünürlər:

- yanacaqdoldurma məntəqəsinin çənlərinin ümumi tutumu 20-dən 60 m³-ə qədər - tip A; yanacaqdoldurma məntəqəsinin çənlərinin ümumi tutumu 20 m³-dən çox olmadıqda - tip B.

Modullu yanacaqdoldurma məntəqəsinin çənlərinin ümumi tutumu A tipi üçün 40-dan 100 m³-ə qədər, B tipi üçün 40 m³-dən çox olmayaraq təşkil etməlidir.

Çənlərin vahid tutumu 10 m³-u aşmamalıdır.

2.3. Yer səthindən yuxarıda yerləşən birdivərli çənli yanacaqdoldurma məntəqəsindən digər obyektlərə qədər minimal məsafələr cədvəl 2.1-ə müvafiq qəbul olunur.

Cədvəl 2.1

Minimal məsafələr müəyyən olunan obyektlərin adı	Yanacaqdoldurma məntəqəsindən məsafə, m	
	A tipli	B tipli
1. Sənaye müəssisələrinin istehsalat, anbar və inzibati-məişət bina və qurğuları (9 və 11-ci sətirlərdə göstərilənlər istisna olmaqla)	30	30
2. Meşə massivi və meşə təsərrüfatı (meşə parkları):		
- iynəyarpaqlı və qarışıq	50	40
- yarpaqlı	20	15
3. DTN 2.02-01-ə görə binanın təyinatı üzrə yanğın təhlükəliliyi sinifi F1-F4 olan bina və qurğular (1-ci sətirdə göstərilənlər istisna olmaqla)	100	50
4. Avtomobillər üçün fərdi qaraclar və açıq duracaqlar	40	30
5. Ticarət köşkləri	50	50
6. Ümumi istifadədə olan avtomobil yolları (hərəkət hissəsinin kənarı):		
- I, II, III dərəcəli	25	20
- IV və V dərəcəli	15	12
7. Ümumi istifadədə olan dəmir yolları (tökmənin dabanı və ya qazmanın kənarına qədər)	30	30
8. Yanacaqdoldurma məntəqəsinə aid olmayan təmizləyici kanalizasiya qurğuları və nasos stansiyaları	40	30

9. AX, BX, QX kateqoriyalı xarici qurğular, DÜİST 12.1.007 üzrə I və II sinif təhlükəli zərərli maddələr, radioaktiv maddələr olan bina və qurğular	100	
10. Elektrik verilişi xətləri, elektrik yarımstansiyaları (o cümlədən transformator yarımstansiyaları)	“Elektrik şəbəkələrinin mühafizə zonalarının ölçüləri və həmin ərazilərdə təsərrüfat işlərinin aparılmasına dair tələblər”ə uyğun olaraq	
11. Anbarlar (binadan kənar): meşə materialları, torf, yanar lifli maddələr, quru ot, küləş, həmçinin torfun açıq yataqları	50	35
Qeyd. Cədvəl 2.1-ə bu Normaların cədvəl 2-nin 2-ci qeydi də aid edilir.		

2.4. Yanacaq saxlama konteynerinin çənləri qəzalılı axan yanacağın yığılması üçün tutumda qurulmalıdır. Göstərilən tutumun həcmi yanacaq saxlama konteynerinin çənlərinin ən böyük həcmindən az olmamalıdır.

2.5. Ümumi həcmdə bir neçə çən qurulduqda, qəzadan axan yanacağın yığılması üçün bu həcm çənlər arasında arakəsmələrlə seksiyalaşdırılmalıdır. Arakəsmələrin hündürlüyü göstərilən tutumun bortunun yarısından az olmamalıdır. Arakəsmələr yanmayan materiallardan yerinə yetirilməlidir. Arakəsmələrin tutumla birləşmə yerləri hermetik olmalıdır.

2.6. Yanacaq saxlama konteynerləri avtomatik yanacaqsöndürmə qurğuları ilə təchiz olunmalıdır.

Maye mühərrik yanacaqı yanacaqdoldurma sahəsinə spesifik tələblər

3.1. Maye mühərrik yanacaqı yanacaqdoldurma sahəsinin texnoloji avadanlıqlarından və qurğularından, onun yerləşdiyi müəssisənin binalarına, qurğularına və xarici qurğularına qədər minimal məsafələr cədvəl 3.1-ə müvafiq qəbul olunmalıdır.

Cədvəl 3.1

Bina, qurğu və xarici qurğuların adı	Məsafələr, m			
	Yanacaq üçün yeraltı çənlər və təmizləyici qurğular	Yanacaq üçün yer səthindən yuxarıda yerləşən çənlər	Yanacaq paylayıcı kolonkalar	Avtosisternlər üçün meydança
1. TLÜN 24 üzrə yanğın-partlayış A, B, eləcə də isti halda yanmayan maddələr və materiallar olan Q kateqoriyalı istehsalat bina və otaqları, AX, BX, VX və QX kateqoriyalı xarici qurğular, təhlükəli yüklərin daşınması üçün avtomobil nəqliyyat vasitələrinin DÜİST 19433 üzrə sinifləri 2-4, 8 və yarımsinifi 9.1 olan təhlükəli yüklərin daşınması üçün avtomobil nəqliyyat vasitələrinin saxlanılma meydançaları	30	30	30	30
2. TLÜN 24 üzrə yanan və çətin yanan V, eləcə də soyuq halda yanmayan maddələr və materiallar olan D kateqoriyalı istehsalat binaları, yanğın təhlükəli materiallar və maddələr olan V1-V4 və soyuq halda yanmayan D kateqoriyalı otaqlar, DX kateqoriyalı xarici qurğular: binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 və C1, odadavamlılıq dərəcəsi I, II və binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0,	6	12	6	9

odadavamlılıq dərəcəsi III olan binalar binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C1, odadavamlılıq dərəcəsi III və binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0, odadavamlılıq dərəcəsi IV olan binalar odadavamlılıq dərəcəsi IV, V olan binalar və DX kateqoriyalı xarici qurğular	9	16	9	12
12	12	20	12	18
3. İnzibati və məişət binaları	18	25	18	25
4. Açıq meydançalar və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin saxlanması üçün talvarlar	6	12	6	9
5. Müəssisənin daxili dəmir yollarının oxuna qədər	10	15	10	15
6. Müəssisənin avtomobil yollarının gediş hissəsinin kənarına qədər	5	9	5	9
7. DÜİST 12.1.007 üzrə I və II sinif təhlükəli radioaktiv və zərərli maddələr olan bina və qurğular; DÜİST 19433 üzrə sinifləri 1, 5-7 və yarım sinifi 9.2 olan təhlükəli yüklərin daşınması üçün avtomobil nəqliyyat vasitələrinin saxlanılma meydançaları	100	100	100	100
Qeyd: 1. 2-ci sətirdə göstərilən binalara qədər məsafələr normalaşdırılmır, 3-cü sətirdə göstərilən binanın yanacaqdoldurma sahəsinə tərəf yönələn divarı yanğına davamlıdırsa və açıqlar yoxdursa məsafənin 50 % azaldılmasına yol verilir. 2. Cədvəldə yanacaqdoldurma sahəsinə aid olan və bu Normaların tələblərinə cavab verən təmizləyici qurğulara qədər olan məsafələr verilmişdir. Müəssisənin təmizləyici qurğularına qədər məsafə onların kateqoriyasından asılı olaraq müəyyən olunur. 3. 4-cü sətirdə, sayı 10 vahiddən çox olmayan minik və mühərrikli nəqliyyatın saxlanılma meydançasına qədər məsafələr verilmişdir. Bu say 50-yə qədər artdıqda göstərilən məsafələr 30 %-ə qədər, 50-dən çox olduqda 60 %-ə qədər artırılmalıdır. Digər avtomobil nəqliyyat vasitələri üçün dayanacaq təşkil olunduqda məsafələr 50 % artırılmalıdır. 4. Kateqoriyası V və D olan binalarda yerləşdikdə, yanacaqdoldurma məntəqəsinə aid olmayan A, B, Q kateqoriyalı otaqlarda bu otaqların divarlarına (arəsmələrinə) qədər məsafə 30 m-dən az qəbul olunmamalıdır.				

3.2. Yanacaqdoldurma sahəsinin operator otağı TLÜN 24 üzrə V və ya D kateqoriyalı digər məqsədli binada, yanacağın istehlakçılara verilməsinə və avtosisterndən çənlərin

doldurulma prosesinə bu otaqdan vizual nəzarət təmin olunduqda yerləşdirilməsinə yol verilir.

3.3. Təxliyə çıxışı, müəssisənin eyni zamanda 50 nəfər və daha az adamın olması üçün nəzərdə tutulmuş bina və qurğularının ən yaxınından, yanacaqdoldurma sahəsinin yerüstü yerləşən yanacaq avadanlıqlarından və avtosistern üçün meydançadan 12 m-dən az olmayan məsafədə, 50 nəfərdən çox olduqda isə 15 m-dən az olmayan məsafədə yerləşməlidir.

Maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsinə spesifik tələblər

4.1. Səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsi (maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsi) avtomobil və digər texnikaları çöl şəraitində yanacaqqla təmin etmək üçün, həmçinin yanacaqdoldurma məntəqəsinin stasionar ərazisində onların işi dayandıqda təmir işi aparmaq üçün, çənlərin təmizlənməsində və digər hallarda istifadə olunur. Səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsinin yaşayış məntəqələrində və müəssisələrdə istifadəsinə yol verilmir.

Səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsinin yaşayış məntəqəsi hüduqları daxilində yerləşdirilməsinə yalnız ənənəvi yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində, yanacaqdoldurma məntəqəsində bu yanacaqdoldurma məntəqəsinin avadanlıqlarının istifadəsilə yanacağın doldurulması və verilməsi və alov işləri əlaqəsi olmayan tənzimləmə və təmir işlərinin aparıldığı dövrdə yol verilir. Səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsi ənənəvi yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində olduqda avtomobil yolunun istifadəçilərinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş binalarının istismarına yol verilmir. Səyyar yanacaqdoldurma məntəqələri digər növ yanacaqdoldurma məntəqələri ilə kifayət qədər təmin olunmayan ərazilərdə və bu məqsəd üçün xüsusi avadanlıqlarla təchiz olunmuş meydançalarda səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsi qurulmalıdır.

4.2. Səyyar maye mühərrik yanacaqqlı yanacaqdoldurma məntəqəsinin qurulması üçün meydançaların yerləşmə yerləri yer səthindən yuxarıda yerləşən çənli yanacaqdoldurma məntəqəsinə dair bu Normalarda göstərilən tələblərə və aşağıdakı əlavə müddəalara müvafiq olmalıdır:

- ənənəvi yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsi elə yerləşdirilməlidir ki, doldurma adacıqlarının yanındakı girişlərin birində, bu adacığa aid olan əks girişə avtomobil nəqliyyat vasitələrinin yanacaqdoldurması üçün təhlükəsiz yaxınlaşması təmin olunsun. Bu halda maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsinin qarşısında və arxasında müvəqqəti hasar qurulmalıdır;

- maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsini qurmaq üçün meydança maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsinin uzununa tərəfdən, avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ona yalnız birtərəfli girişinin mümkünlüyü şərtindən seçilməlidir;

- maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsindən yağış kanalizasiyasının qəbul quyularına qədər məsafə 10 m-dən az olmamalıdır;

- maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsinin qurulması üçün meydança və ona girişlər qrunta yanacağın hopmasını aradan qaldıran bərk örtüyə malik olmalıdır;

- maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqdoldurma məntəqəsinin qurulması üçün meydança və ona girişlər "Təhlükəli yüklərin avtomobil nəqliyyatı ilə daşınması Qaydaları"na və "Elektrik qurğularının quraşdırılması Qaydaları"na müvafiq mühərrik yerlə birləşmə qurğusu ilə təchiz olunmalıdır.

4.3. Yaşayış məntəqələrinin ərazisində nəzərdə tutulmuş maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsinin çənlərinin (kameralarının) vahid həcmi 10 m³-i, yaşayış məntəqəsindən kənarda nəzərdə tutulduqda isə 20 m³-i aşmamalıdır.

4.4. Avtomobil yanacaqolduranların maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsi qismində istifadəsinə yol verilmir.

4.5. Maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemi, çəni yer səthindən yuxarıda yerləşən yanacaqoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemlərinə göstərilən tələblərə cavab verməlidir, bu halda aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır:

- birdivərli və bir örtüklü ikidivərli çənlərin istifadəsinə yol verilmir;
- maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsinin çənlərinin divarlararası fəzasının hermetikliyinə fasiləsiz avtomatik nəzarət sistemi, maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsinin həm hərəkəti zamanı (mümkün vibrasiyalar nəzərə alınmaqla), həm də dayananda, özünün işgörmə qabiliyyətinin saxlanılmasını təmin etməlidir;
- maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsinin çənlərinin artıq dolmasını aradan qaldıran sistemin elementlərinin təkrar olunmasının nəzərdə tutulmamasına yol verilir;
- maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsinin çəninə qoruyucu membranı, maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsinin mümkün aşmasında, atılma kəsiyinin sahəsinin saxlanılması təmin edilməklə mexaniki zədələnmələrdən qorunmalıdır. Maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsinin çəninə qoruyucu membranının əvəzinə qoruyucu klapanlarla təchiz olunmasına yol verilmir;
- maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsinin çəninə deaerasiya xəttinin boru kəmərinin yuxarı kəsiminin, bu məntəqənin qurulma yerində avtomobil nəqliyyat vasitələri üçün giriş səviyyəsindən müəyyən olunan hündürlüyü 2,5 m-dən az olmamalıdır;
- maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsinin çəni üstündə, onu əhatə edən fəzanın küləklənməsini təmin etməklə, nəfəsalan klapan qurulmalıdır. Nəfəsalan klapanın konstruksiyası maye mühərrik yanacaqqlı səyyar yanacaqoldurma məntəqəsi aşdıqda, ondan yanacaqqlın maye fazasının çıxmasının aradan qaldırmasını təmin etməlidir.

4.6. Hər bir yanacaq paylayıcı kolonkanın qabağında, ümumi kəmərinə bağlayıcı armaturun olması şərtində, səyyar maye mühərrik yanacaqqlı yanacaqoldurma məntəqəsinin çənindən benzin və ya dizel yanacağqlının bir neçə yanacaq paylayıcı kolonkaya verilməsi üçün ümumi boru kəmərinə istifadə olunmasına yol verilir.

4.7. Səyyar maye mühərrik yanacaqqlı yanacaqoldurma məntəqəsi hərəkət etdikdə daxili çəndə yanacaq dalğasının yaranmasını aradan qaldırmaq üçün çən daxili qurğql ilə təchiz edilməlidir.

4.8. Səyyar maye mühərrik yanacaqqlı yanacaqoldurma məntəqəsinin çənlərinə gələn boru kəmərləri yalnız yuxarıdan paylanma ilə yerinə yetirilməlidir. Çənə birləşmə yerləri (qısaboruların birləşmələri, baxış pəncərələri, ştuserlər) çənlərin nominal dolmasında yanacağqlın səviyyəsindən yuxarıda yerləşdirilməlidir.

4.9. Səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaq doldurma məntəqəsinin konstruksiyası, səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaq doldurma məntəqəsinin çəninini doldurduqda, boru kəmərinə maye yanacağın tam boşalmasının mümkünliyünü təmin etməlidir. Doldurma boru kəmərinin çənə birləşmə yerlərində alov sədləri qurulmalıdır. Göstərilən boru kəməri, doldurma muftasının yanında (əgər mufta ayrıldıqda özünə bağlanan olmadıqda) və sistemin üstündə bağlayıcı armaturla təchiz olunmalıdır.

4.10. Yanacaq paylayıcı kolonka səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaq doldurma məntəqəsinin çəninə arxa yan hissəsində (dibində) texnoloji bölmədə yerləşdirilməlidir. Texnoloji bölmə axan yanacağın yığılması üçün altlıqla təchiz olunmalıdır.

4.11. Yanacaq paylayıcı kolonkanın elektrik təchizatı ya müstəqil mənbədən (səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaq doldurma məntəqəsi, yanacağın saxlanması üçün çən yeraltı yerləşdirilməklə, yanacaq doldurma məntəqəsinin ərazisində qurulduqda) ya da səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaq doldurma məntəqəsinin elektrik generatoru və ya akkumulyatorlarından həyata keçirilməlidir. Texnoloji bölmədən və nəfəsalan klapanın mühərrik bölməsinə qədər məsafə, baza avtomobilinin çıxış borusundan, elektrogeneratordan və akkumulyatordan 3 m-dən az olmamalıdır.

Kabel elektrik qidalanmasının və signal kabellərinin sökülən birləşmələri, onların təsadüfi ayrılmasını aradan qaldıran mexaniki birləşmələrə malik olmalıdır. Nasosların elektrik qidalanmasının verici xətlərinin açılması texnoloji bölmələrdən və səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaq doldurma məntəqəsinin sürücü kabinasından təmin olunmalıdır.

4.12. Verilmə xətlərində doldurma boru kəmərlərinin aşağı kəsiyindən 0,05 m-dən az olmayan hündürlükdə, çəndə sərt yerləşdirilmiş batırılmış nasosların nəzərdə tutulması tövsiyə olunur.

Əgər səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji bölməsində yanacağın verilmə xəttində nasosun qurulması nəzərdə tutulubsa və ya batırılmış nasosun konstruksiyası bu xəttin boru kəməri üzrə yanacağın daxil olmasının dayanmasını sifon prinsipi üzrə təmin edə bilmirsə, onda göstərilən boru kəməri, nasosun elektrik cərəyanı kəsildikdə yanacağın əks axınına mane olmaq üçün, boru kəmərinə seyrəkliyin və ya təzyiqin qiyməti, nasosun verilmə xəttində yaratdığı müvafiq seyrəklik və ya təzyiqin qiymətinə çatdıqda açılan əks klapanla təchiz olunmalıdır. Əks klapan ya çənin daxilində, yaxud yanacağı verən boru kəmərinin yuxarı nöqtəsində qoyulmalıdır. Çənin üstündə (boru kəmərinin verilmə xəttinin çənə birləşmə yerlərində) bağlayıcı armatur quraşdırılmalıdır.

Yanacağın öz axını ilə istehlakçılara verilməsinə yol verilmir.

4.13. Səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaq doldurma məntəqəsinin avadanlıqlarının icrasında, səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sistemlərinə verilən sənədlərin tələblərinə müvafiq olaraq boru kəmərlərinin hermetikliyinin və çənin pnevmatik (inert qazla) və vaxtaşırı hidravlik sınaqların aparılmasının, həmçinin çənləri təmirə hazırladıqda yanğın və partlayış təhlükəsi olmadan qapalı üsulla, saxlanılan yanacağın qalıqından qazın çıxarılması və havasını dəyişməklə təmizlənməsinin mümkünliyü nəzərdə tutulmalıdır.

4.14. Səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaqdoldurma məntəqəsinin konstruktiv yerinə yetirilməsi və ya onun qurulma üsulu, səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaqdoldurma məntəqəsinin meydançasının ərazisində ona avtomobil nəqliyyat vasitələrinin dəyməsi nəticəsində onun zədələnmə mümkünlüyünü aradan qaldırmalıdır.

4.15. Səyyar maye mühərrik yanacaqı yanacaqdoldurma məntəqəsinin əsas avtomobil şassisi DÜİST 27352-nin tələblərinə cavab verməlidir.

Qaz mühərrik yanacaqı yanacaqoldurma sahəsinə spesifik tələblər

5.1. Çoxnövlü yanacaqoldurma məntəqəsinin müstəqil sahəsi kimi yerinə yetirilən yanacaqoldurma məntəqəsinə olan tələblərə cavab verən, STQ ilə işləyən nəqliyyat vasitələrinin yanacaqoldurma sahəsinin, həmçinin kriogen yanacaqoldurma məntəqəsinin və avtomobil qazoldurma məntəqəsinin qurğularından onun yerləşdiyi avtonəqliyyat müəssisəsinin (istehsalat müəssisəsinin avtonəqliyyat sahəsi) bina, qurğu və xarici qurğularına qədər minimal məsafələr cədvəl 5.1-ə müvafiq müəyyən olunmalıdır.

Cədvəl 5.1

Avtonəqliyyat müəssisəsinin və ya istehsalat müəssisəsinin avtonəqliyyat sahəsinin bina, qurğu və xarici qurğuları	Aşağıdakılar olmaqla yanacaqoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemlərinin avadanlıqlarında n binalara qədər məsafə, m		Aşağıdakılar olmaqla yanacaqoldurma məntəqəsinin xarici qurğularına qədər məsafə, m		Aşağıdakılar olmaqla doldurma kolonkasına qədər məsafə, m		Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və mayeləşdirilmiş təbii qazın avtosisternləri üçün meydançalara qədər məsafə, m
	mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları	sıxılmış təbii qaz	mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları və mayeləşdirilmiş təbii qaz	sıxılmış təbii qaz	mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları	sıxılmış təbii qaz	
1. TLÜN 24 üzrə A, B və Q kateqoriyalı istehsalat bina və otaqları. AX, BX, VX, QX kateqoriyalı xarici qurğular. DÜİST 19433 üzrə sinifləri 2-4, 8 və yarımsinifi 9.1 olan təhlükəli yüklərin daşınması üçün nəzərdə tutulmuş avtomobil nəqliyyat vasitələrinin saxlanılması üçün meydança	40	30	40	30	40	30	40

2. TLÜN 24 üzrə V və D kateqoriyalı istehsalat binaları, V1-V4 və D yanğın kateqoriyalı sahələr, DX kateqoriyalı xarici qurğular: binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0, C1 odadavamlılıq dərəcəsi I, II və binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 odadavamlılıq dərəcəsi III olan binalar; binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C1 odadavamlılıq dərəcəsi III və binaların konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 odadavamlılıq dərəcəsi IV olan binalar; odadavamlılıq dərəcəsi IV, V olan binalar və DX kateqoriyalı xarici qurğular	25	10	25	15	25	15	25
30	15	30	20	30	20	30	
35	20	35	25	35	25	35	
3. İnzibati və məişət binaları	35	20	35	25	35	25	35
4. Avtomobil nəqliyyat vasitələrinin saxlanması üçün talvar və açıq meydançalar	20	10	20	15	20	15	20
5. Müəssisənin avtomobil yollarının gediş hissəsinin kənarına qədər	15	10	20	15	15	10	20
6. DÜİST 19433 üzrə sinfləri 1, 5-7 və yarımsinifi 9.2 olan	100	100	100	100	100	100	100

təhlükəli yüklərin daşınması üçün nəzərdə tutulmuş avtomobil nəqliyyat vasitələrinin saxlanması üçün meydançalar							
Qeyd: 1. Avtonəqliyyat müəssisəsində yerləşən çoxnövlü yanacaq doldurma sahəsinin texnoloji sisteminə daxil olan maye mühərrik yanacağı üçün avadanlıqlardan, müəssisənin binalarına, qurğularına və xarici qurğulara qədər məsafə 3.1 cədvəlinə müvafiq qəbul olunmalıdır. 2. 2, 3 və 5-ci sətirlərdə göstərilmiş sıxılmış təbii qaz olan texnoloji avadanlıqlardan məsafələrin (bu Normaların tələblərinə cavab verən yeraltı və dərinə yerləşən mühafizə ekranlarının qurulması) mühafizə olunan obyektə tərəf üfüqi istiqamətdə bu Normaların 7.2-ci bəndinə görə bu avadanlıqların fiziki dağılmasından yaranan qəlpələrin hasarın hüdudlarından kənara uçmasını və təbii qazın qəzalılıq axmasında şırnaqla atılmasının aradan qaldırılmasını təmin etdikdə 50 %-dən çox olmamaqla azaldılmasına yol verilir. 3. Sıxılmış təbii qazın paylayıcı kolonkasından müəssisənin avtomobil yoluna qədər (elektrikləşdirilmiş nəqliyyat üçün hava cərəyan xətləli yol istisna olmaqla) məsafəni, kolonka üçün nəzərdə tutulmuş doldurma adacıqları ilə yol arasında bu Normaların tələblərinə cavab verən mühafizə ekranı qurulduqda, 50 %-dən çox olmamaqla azaldılmasına yol verilir. 4. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının buxarının, mayeləşdirilmiş təbii qaz və sıxılmış təbii qaz buxarının atqı borusundan minimal məsafə bu Normaların tələblərinə müvafiq hesablama ilə müəyyən olunur.							

5.2. Çoxnövlü yanacaq doldurma məntəqəsinin müstəqil sahəsi kimi yerinə yetirilən yanacaq doldurma məntəqəsinə olan tələblərə cavab verən, istehsalat müəssisəsinin avtonəqliyyat sahəsində yanacaq doldurma sahəsi kimi istismar olunan çoxnövlü yanacaq doldurma və avtomobil qaz doldurma məntəqəsindən (birdivərli çənli avtomobil qaz doldurma məntəqəsi istisna olmaqla) müəssisənin qeyd olunan avtonəqliyyat sahəsinə aid olmayan bina, qurğu və xarici avadanlıqlarına qədər olan məsafələr bu Normaların 5.1-ci cədvəlinə müvafiq müəyyən olunmalıdır.

5.3. Yeraltı birdivərli çənli avtomobil qaz doldurma məntəqəsindən, ərazisində yanacaq doldurma sahəsi kimi istismar olunan istehsalat müəssisəsinin və ya istehsalat müəssisəsinin avtonəqliyyat sahəsinin bina və qurğularına qədər minimal məsafələrin, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının çəninin giriş və çıxış boru kəmərlərinin və onun buxarının birinci bağlayıcı armaturlarının bağlanması, həmçinin göstərilən boru kəmərlərinin yerüstü hissəsindən mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının buxarının borulara qəzalılıq atılması ilə izafi təzyiqinin azaldılması, onun texnoloji sisteminin konstruksiyasında məsafəli (operator otağından və ya digər təhlükəsiz yerdən) nəzərdə tutulduqda cədvəl 5.1-ə müvafiq qəbul olunmasına yol verilir.

Birdivərli çənli digər avtomobil qaz doldurma məntəqəsindən, ərazisində yanacaq doldurma sahəsi kimi istismar olunan, avtonəqliyyat müəssisəsinin (istehsalat müəssisəsinin avtonəqliyyat sahəsinin) bina, qurğu və xarici qurğularına qədər minimal məsafə bu Normaların 6 nömrəli əlavəsinə müvafiq qəbul olunmalıdır.

5.4. Mayeləşdirilmiş təbii qaz saxlanılan örtüklü çənləri olan kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsindən, ərazisində yanacaqdoldurma sahəsi kimi istismar olunan istehsalat müəssisəsinin avtonəqliyyat və ya avtonəqliyyat sahəsinin bina və qurğularına qədər minimal məsafələrin, cədvəl 5.1-in 1-5-ci sətirləri ilə nizamlanan mayeləşdirilmiş təbii qaz üçün avtosistern meydançalarından və göstərilən çənlərdən məsafələrin 30 % artırılması şərtlə, cədvəl 5.1-ə müvafiq qəbul olunmasına yol verilir.

Mayeləşdirilmiş təbii qaz saxlanılan örtüklü çənləri olan kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsindən, istehsalat müəssisələrinin avtonəqliyyat sahəsinin yanacaqdoldurma sahəsi kimi istismar olunan, göstərilən avtonəqliyyat sahəsinə aid olmayan bu müəssisənin bina, qurğu və xarici qurğularına qədər minimal məsafələr bu Normaların 7 nömrəli əlavəsinə müvafiq müəyyən olunmalıdır.

Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanması üçün birdivərli çənləri olan avtomobil qazdoldurma məntəqəsinə spesifik tələblər

6.1. Birdivərli çənli avtomobil qazdoldurma məntəqəsində ticarət zalı olmayan gündəlik tələbat malları mağazaları istisna olmaqla, avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş bina və qurğularının yerləşdirilməsinə yol verilmir.

Yanacaq qazdoldurma məntəqəsinin işçi heyətinə və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin sürücülərinə aid olmayan şəxslərin yanacaq qazdoldurma məntəqəsinin ərazisindəki doldurma adacıqlarında olmasına yol verilmir. Sərnişinlərin düşmə və minmə meydançaları, həmçinin yardımçı meydançalar yanacaq qazdoldurma məntəqəsinin ərazisindən kənarda yerləşdirilməlidir.

6.2. Birdivərli çənli avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin binasının konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 və ya C1, odadavamlıq dərəcəsi I və ya II olmalıdır.

6.3. Birdivərli çənli avtomobil qazdoldurma məntəqəsindən ona aid olmayan obyektlərə, həmçinin yanacaq qazdoldurma sahəsi kimi istismar olunan avtonəqliyyat müəssisəsinin bina və qurğularına qədər minimal məsafələr cədvəl 6.1 üzrə qəbul olunur.

Cədvəl 6.1

Minimal məsafələr müəyyən olunan obyektlərin adı	Avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemlərinin avadanlıqlarından, bu avadanlıqlı bina və qurğulardan məsafələr, m	
	yeraltı çənləri ilə (mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazı olan)	yer səthindən yuxarıda yerləşən çənləri ilə (mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazı olan)
1. İstehsalat və anbar binaları və qurğuları, sənaye müəssisəsinin inzibati -məişət binaları və qurğuları (8 və 10-cu səthlərdə göstərilənlər istisna olmaqla)	80	100
2. Meşə əkin sahələri (meşə parkları) ilə: - iynəyarpaqlı və qarışıq - yarpaqlı	60 40	100 60
3. Binanın təyinatı üzrə yanğın təhlükəliliyi sinfi F1–F4 olan bina və qurğular (1-ci səthdə göstərilənlər istisna olmaqla)	100	300

4. Avtomobillər üçün fərdi qarajlar və açıq duracaqlar	50	100
5. Ümumi istifadədə olan avtomobil yolları (hərəkət hissəsinin kənarı):		
- I, II və III dərəcəli	50	100
- IV və V dərəcəli	30	60
Şəhər elektrik nəqliyyatının marşrutları (kontakt şəbəkəsinə qədər)	50	100
6. Ümumi istifadədə olan dəmir yolları (tökmənin dabanı və ya qazmanın kənarına qədər)	80	100
7. Yanacaq doldurma məntəqəsinə aid olmayan təmizləyici kanalizasiya qurğuları və nasos stansiyaları	100	100
8. AX, BX, QX kateqoriyalı xarici qurğular, DÜİST 12.1.007 üzrə I və II sinif təhlükəli zərərli maddələr, radioaktiv maddələr olan bina və qurğular	100	100
9. Elektrik verilişi xətləri, elektrik yarımstansiyaları (o cümlədən, transformator yarımstansiyaları)	“Elektrik şəbəkələrinin mühafizə zonalarının ölçüləri və həmin ərazilərdə təsərrüfat işlərinin aparılmasına dair tələblər”ə əsasən	
10. Meşə materialları, torf, yanar lifli maddələr, quru ot, küləş anbarları (binadan kənar), həmçinin torfun açıq yataqları	50	100

6.4. Birdivarlı yeraltı çənli avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin bina və qurğuları arasındakı minimal məsafələr bu Normaların 6-cı cədvəli üzrə qəbul olunmalıdır. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının yer səthindən yuxarıda yerləşən çənlərinə qədər minimal məsafə bu Normaların 6-cı cədvəlində göstərilmiş məsafələrlə müqayisədə 50 % artırılmalıdır. Bu halda yer səthindən yuxarıda yerləşən çənlər arasında məsafə 20 m-dən az olmamalıdır.

6.5. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanması üçün çənə boru kəmərlərinin, ştuserlərin və qısaboruların girişi, onların nominal dolma səviyyəsindən yuxarıda olan yerlərdə həyata keçirilməlidir.

Çənlərin nominal dolma səviyyəsindən aşağı səviyyədə boru kəmərlərinin girişinə, aşağıda göstərilən qurğularla təchiz edilmə şərti ilə yol verilir:

- qazın qəzalı sərfində göstərilən boru kəmərlərində mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının çəndən çıxmasının avtomatik olaraq qarşısının alınması;
- boru kəmərlərinin təhlükəsiz bağlanması təmin edilməsi;
- onların sıradan çıxmasına səbəb olan mexaniki zədələnmədən və alovun təsirindən mühafizə edilməsi;
- bu Normaların 7.24-cü bəndinin tələblərinə cavab verməsi.

6.6. Sürücülərin olması nəzərdə tutulan avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin ərazisindən keçən mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və onların buxar boru kəmərlərinin meydançanın planlaşdırma səviyyəsindən yuxarıda yerləşdirilməsinə və birdivarlı hazırlanmasına həmin borular bu Normaların 5.6-cı bəndinin tələblərinə uyğun olaraq istilik izolyasiyası ilə mühafizə olunduqda, izolyasiya olunmuş boru kəmərlərinin küləklənməsi şəraiti təmin edildikdə və avtomobil nəqliyyat vasitələri ilə zədələnmə mümkünlüyü aradan qaldırıldıqda yol verilir.

6.7. Yaşayış məntəqələrində mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanılma çənlərinin ümumi həcmi 20 m³, vahid həcmi 10 m³-dən çox olmamalıdır.

Avtomobil qazdoldurma məntəqəsində mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazları üçün çənlərin ümumi və vahid həcmələrinin, yerləşmə yerlərindən asılı olmayaraq, bu yanacaq doldurma məntəqəsində istifadə olunan ən böyük çəndə (o cümlədən avtosisternlərdə) olan mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının hamısının tam yanma müddətində, bu Normaların tələbinə uyğun xarici yanğınsöndürməyə və sulamağa suyun verilməsi təmin edildikdə, 2 dəfədən çox olmamaqla artırılmasına yol verilir.

Yaşayış məntəqələrinin ərazisindən kənarda yerləşən avtomobil qazdoldurma məntəqəsində, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının yeraltı saxlama çənlərinin ümumi və vahid həcmələrinin 2 dəfədən çox olmamaqla artırılmasına yol verilir.

6.8. Avtomobil qazdoldurma məntəqəsində aşağıdakıların nəzərdə tutulmamasına yol verilir:

- bu Normaların 7.18, 7.32 və 7.33-cü bəndləri üzrə tələblərin yerinə yetirilməsi;
- bu Normaların 7.22-ci bəndi üzrə çənlərin yanacaq doldurulma mümkünlüyünün avtomatik aradan qaldırılması;
- bu Normaların 7.26-cı bəndi üzrə mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının hər iki tərəfindən ayrılmış yer səthindən yuxarıda yerləşən boru kəmərinin məsafəli və avtomatik boşaldılması;
- bu Normaların 7.40-cı bəndi üzrə avtosisternlər üçün meydançada və doldurma adacıqlarında partlayış təhlükəli konsentrasiyaya qədər vericilər;
- bu Normaların 7.42-ci bəndi üzrə yanğının təsirindən mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının buxarlarının atqı borularının mühafizəsi;
- bu Normaların 7.50-ci bəndi üzrə mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının texnoloji avadanlıqların su ilə sulanmasının stasionar sistemləri;
- yüksək təzyiqli yanğın əleyhinə su kəmərləri.

6.9. Xarici yanğınsöndürməyə və soyudulmaya suyun verilməsinin yanğın əleyhinə hovuzlardan və ya tutumu bu Normaların 7.52-ci bəndi üzrə intensivlikdən, söndürmə və

soyutma vaxtından asılı olaraq hesablama ilə müəyyən olunan, lakin 200 m³-dən az olmayaraq, avtomobil qazdoldurma məntəqəsindən 200 m-dən çox olmayan məsafədə yerləşən çənlərdən səyyar yanğın texnikası ilə həyata keçirilməsinə yol verilir.

**Örtükdə olan mayeləşdirilmiş təbii qaz çənli kriogen yanacaq doldurma
məntəqəsinə spesifik tələblər**

7.1. Avtomobil qazdoldurma məntəqəsində ticarət zalı olmayan gündəlik tələbat malları mağazaları istisna olmaqla, avtomobil yolunun istifadəçilərinin və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin ehtiyaclarını ödəmək üçün nəzərdə tutulmuş bina və qurğularının yerləşdirilməsinə yol verilmir.

Yanacaq doldurma məntəqəsinin işçi heyətinə və avtomobil nəqliyyat vasitələrinin sürücülərinə aid olmayan şəxslərin yanacaq doldurma məntəqəsinin ərazisindəki doldurma adacıqlarında olmasına yol verilmir.

7.2. Avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin binasının konstruktiv yanğın təhlükəliliyi sinfi C0 və ya C1, odadavalılıq dərəcəsi I və ya II olmalıdır.

7.3. Örtükdə olan mayeləşdirilmiş təbii qaz çənli kriogen avtomobil qazdoldurma məntəqəsindən, ərazisində yanacaq doldurma məntəqəsinin müstəqil sahəsi kimi istismar olunan istehsalat müəssisəsinin avtonəqliyyat sahəsinə aid olmayan bu müəssisənin bina, qurğu və xarici qurğularına qədər minimal məsafələr cədvəl 7.1 üzrə qəbul olunur.

Cədvəl 7.1

Minimal məsafələr müəyyən olunan obyektlərin adı	Mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanılma çənlərinə və kriogen yanacaq doldurma məntəqəsinin mayeləşdirilmiş təbii qaz avtosisternləri üçün meydançalara qədər məsafələr, m
1. İstehsalat və anbar binaları və qurğuları, sənaye müəssisələrinin inzibati-məişət binaları və qurğuları (8 və 10-cu sətirlərdə göstərilənlər istisna olmaqla)	50
2. Meşə əkin sahələri (meşə parkları) ilə: - iynəyarpaqlı və qarışıq - yarpaqlı	60 40
3. Binanın təyinatı üzrə yanğın təhlükəliliyi sinifi F1–F4 olan bina və qurğular (1-ci sətirdə göstərilənlər istisna olmaqla)	80
4. Fərdi qarajlar və avtomobillər üçün açıq duracaqlar	50
5. Ümumi istifadədə olan avtomobil yolları (hərəkət hissəsinin kənarı) - I, II, III dərəcəli - IV və V dərəcəli Şəhər elektrik nəqliyyatının marşrutları (kontakt şəbəkəsinə qədər)	50 30 50

6. Ümumi istifadədə olan dəmir yolları (tökmənin dabanı və ya qazmanın kənarına qədər)	50
7. Yanacaq doldurma məntəqəsinə aid olmayan təmizləyici kanalizasiya qurğuları və nasos stansiyaları	80
8. AX, BX, QX kateqoriyalı xarici qurğular, DÜİST 12.1.007 üzrə I və II sinif təhlükəli zərərli maddələr, radioaktiv maddələr olan bina və qurğular	100
9. Elektrik verilişi xətləri, elektrik yarımstansiyaları (o cümlədən transformator yarımstansiyaları)	“Elektrik şəbəkələrinin mühafizə zonalarının ölçüləri və həmin ərazilərdə təsərrüfat işlərinin aparılmasına dair tələblər”ə uyğun olaraq
10. Meşə materialları, torf, yanar lifli maddələr, quru ot, küləş anbarları (binadan kənar), həmçinin torfun açıq yataqları	50
Qeyd: 1. Mayeləşdirilmiş təbii qazın digər xarici qurğularından, sıxılmış təbii qazın avadanlıqlarından və paylayıcı kolonkalardan cədvəl 7.1-in başlığında göstərilən obyektlərə qədər məsafə, bu Normaların 5-ci cədvəli üzrə qəbul olunmalıdır. 2. Nəqliyyat tutumu (qabı) ikiqablıqlı çənlərin və bu Normaların 5.6-cı bəndinin tələblərinə cavab verən mayeləşdirilmiş təbii qaz avtosisternlərinin meydançasından məsafə bu Normaların 5-ci cədvəli üzrə qəbul olunmasına yol verilir. 3. Mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanılma çənindən məsafə onların qoruyucu hasarlarından müəyyən olunmalıdır.	

7.4. Örtükdə olan mayeləşdirilmiş təbii qaz çənli kriogen yanacaq doldurma məntəqəsinin bina və qurğuları arasında minimal məsafələr bu Normaların 6-cı cədvəli üzrə qəbul olunmalıdır. Bu halda mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanıldığı çənə qədər olan minimal məsafə bu Normaların 6-cı cədvəlində göstərilmiş məsafələrlə müqayisədə 50 % artırılmalıdır və göstərilən çənlərin qoruyucu hasarlarından müəyyən olunmalıdır. Qabıqda mayeləşdirilmiş təbii qaz çənləri arasında məsafə çənin ən böyüyünün (diametrdə) diametrinin iki misindən az olmamalıdır.

7.5. Örtükdə olan mayeləşdirilmiş təbii qazın hər bir çəni, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanılması üçün yer səthindən yuxarıda yerləşən (yerüstü) çənlərin qoruyucu hasarlarına aid normativ sənədlərin tələblərinə cavab verən qapalı qoruyucu hasarlarda qurulmalıdır. Bu halda aşağıdakılar təmin edilməlidir:

- mayeləşdirilmiş təbii qazın onlara təsiri şəraitində qapalı qoruyucunun funksional təyinatını saxlayan materialların tətbiqi;
- özüaxma vasitəsilə qapalı qoruyucunun həcmindən atmosfer yağıntılarına drenaj qurulmasının yol verilməməzliyi;
- qapalı qoruyucunun daxilində mayeləşdirilmiş təbii qaz çəninə aid olmayan avadanlıqların qurulmasının yol verilməməzliyi;

- mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının qapalı qoruyucu hasarlarda yerləşən çəninin giriş və çıxış boru kəmərlərinin və onun buxarının birinci bağlayıcı armaturlarının bağlanması məsafəli (operator otağından və ya digər təhlükəsiz yerdən) təmini;

- bu Normaların 7.40-cı bəndinin tələblərinə müvafiq qapalı qoruyucu hasarların daxilində partlayış təhlükəsinə qədər konsentrasiyada siqnalizasiyanın qurulması, siqnalın yanacaqdoldurma məntəqəsinin operator otağına avtomatik verilməsinin təmin olunması və mayeləşdirilmiş təbii qaz çəninin doldurulma əməliyyatının avtomatik dayandırılması;

- yanacaqdoldurma məntəqəsinin operator otağından mayeləşdirilmiş təbii qaz çəninin saxlanılma və doldurulma əməliyyatlarının aparılmasına vizual nəzarətin (videomüşahidə vasitəsilə yol verilir) təmini.

7.6. Sürücülərin orada olması nəzərdə tutulan kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinin ərazisində mayeləşdirilmiş təbii qaz boru kəmərlərinin çəkilməsinə yol verilmir.

7.7. Örtükdə olan mayeləşdirilmiş təbii qaz çəni olan kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsində aşağıdakıların nəzərdə tutulmamasına yol verilir:

- bu Normaların 7.32-ci bəndi üzrə tələblərin yerinə yetirilməsi;

- bu Normaların 7.42-ci bəndi üzrə mayeləşdirilmiş təbii qazın buxarının atqı borularının yanğın təsirindən mühafizəsi;

- bu Normaların (bu Normaların 5.6-cı bəndinin tələblərinə cavab verməyən mayeləşdirilmiş təbii qaz çənləri istisna olmaqla) 7.50-ci bəndi üzrə mayeləşdirilmiş təbii qazın texnoloji avadanlıqlarının su ilə isladılmasının stasionar sistemi;

- yüksək təzyiqli yanğın əleyhinə su kəməri (bu Normaların 5.6-cı bəndinin tələblərinə cavab verməyən mayeləşdirilmiş təbii qazın saxlanılma çənləri olan kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsi istisna olmaqla).

7.8. Xarici yanğınsöndürməyə və soyudulmaya suyun verilməsinin səyyar yanğın texnikası ilə tutumu intensivlikdən, söndürmə və soyutma vaxtından asılı olaraq bu Normaların 7.52-ci bəndinə müvafiq hesablama ilə müəyyən olunan, lakin tutumu 200 m³-dən az olmayan yanğın əleyhinə hovuzlardan və ya çənlərdən həyata keçirilməsinə yol verilir.

Yanğın əleyhinə hovuzlar və ya çənlər yanacaqdoldurma məntəqəsindən 200 m-dən çox olmayan məsafədə yerləşdirilməlidir.

**Səyyar avtomobil kriogen yanacaqdoldurma, qazıyğma və
qazdoldurma məntəqələrinə spesifik tələblər**

8.1. Səyyar avtomobil kriogen yanacaqdoldurma məntəqələrinin, qazıyğma və qazdoldurma məntəqələrinin yerləşdirilməsi və meydançasının təchizatı müvafiq olaraq stasionar kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinin, kompressor qazıyğma və qazdoldurma məntəqələrinin yerləşməsinə və meydançasının təchizatına göstərilən tələblərə cavab verməlidir.

8.2. Səyyar avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin qablarından, səyyar kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinin və ya qazdoldurma məntəqəsinin çənindən paylayıcı kolonkaya qədər məsafə, texnoloji sistem aşağıdakı tələblərə cavab verdikdə, normalaşdırılır:

- qaz yanacağıının saxlanılma çəninin, qaz doldurulan nəqliyyat vasitələrində baş verə bilən yanğının təhlükəli amillərinin, yanacaq balonlarının zədələnməsi mümkünlüyü də nəzərə alınmaqla, təsiri səbəbindən kiqliyi mühafizə olunmalıdır;

- səyyar kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinin mayeləşdirilmiş təbii qaz çənləri ikiqabıqlı mayeləşdirilmiş təbii qaz çənlərinə olan tələblərə cavab verməlidir;

- səyyar avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin çəni ilə mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının və onun buxarının göstərilən çənlərdən ətraf fəzaya çıxış yerinin bağlanması təmin edən birinci bağlayıcı armatur arasında yerləşən, sökülə bilən birləşmənin hermetikləşdirilməsi təkrar olunmalıdır.

Bu birləşmələrin hermetikliyi pozulduqda çəndən çıxan boru kəmərinin qapanmasını, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının nasosunun və paylayıcı kolonkanın açılmasını, avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin işçi heyətinə avtomatik siqnalizasiyanın verilməsini təmin edən, fəzanın bir-birini təkrar edən kipləşdiricilərinin hermetikliyinə daimi avtomatik nəzarət sistemi ilə təchiz olunmalıdır:

- səyyar avtomobil qazdoldurma məntəqəsinin və ya kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinin çəni, onun boru kəmərlərində qazın qəzalı sərfində ondan mayeləşdirilmiş qazın çıxmasını və onun buxar fazasının boru kəməri ilə qaytarılmasını avtomatik aradan qaldıran qurğularla təchiz olunmalıdır;

- texnoloji sistemi sisternli avtomobil bazasında yerinə yetirilən səyyar avtomobil qazdoldurma məntəqəsi və ya kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinin çəni, yedəkçi avtomobilin mühərriki işə salındıqda, çənlərin çıxış və giriş boru kəmərlərini bağlamaqla, çəne mayeləşdirilmiş qazın daxil olmasının və çəndən qazın qayıtmasının avtomatik dayandırılmasını təmin edən qurğularla təchiz olunmalıdır;

- səyyar qazdoldurma məntəqəsinin və ya kriogen yanacaqdoldurma məntəqəsinin texnoloji sistemi, paylayıcı kolonkanın və çəkib vuran nasosların açılmasını, mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının, mayeləşdirilmiş təbii qazın və onların buxarlarının çəndən çıxan boru kəmərlərinin bağlanması, təbii qazın izafi təzyiqinin azaldılması üçün açılmış mayeləşdirilmiş təbii qazın çənlərindən və sıxılmış təbii qazın qablarından texnoloji sistemin

avadanlıqlarının atqı borularına atılmasının məsafəli (təhlükəsiz yerdən) mümkünlüyünü təmin etməlidir.

Bu halda səyyar kriogen yanacaq doldurma məntəqəsinin qazıyığma və yanacaq doldurma məntəqəsinin konstruksiyası və ya onların meydançalarda qurulma üsulları, göstərilən yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminə avtomobil nəqliyyat vasitələrinin dəyməsinin mümkünlüyünü aradan qaldırmalıdır.

8.3. Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazların və ya mayeləşdirilmiş təbii qaz çənlərinin yanında mühafizə ekranının birdən çox olmayan tərəfində qurulmasına yol verilir. Bu halda səyyar yanacaq doldurma məntəqəsinin meydançasının səthindən 50 mm-dən 100 mm-ə qədər hündürlükdə ekranla çən arasında qaz yanacağı buxarının konsentrasiyasının qiyməti alovun yayılma həddinin aşağı konsentrasiyasının 20 %-ni aşdıqda məntəqənin işçi heyətinə avtomatik siqnalizasiya verilməsini, çəndən çıxan boru kəmərlərinin bağlanması, mayeləşdirilmiş qaz nasoslarının və paylayıcı kolonkaların bağlanmasını təmin edən partlayış təhlükəsinə qədər konsentrasiyaya uyğun siqnal vericiləri qurulmalıdır. Mühafizə ekranı küləyin ən çox əsən istiqamətinə (illik "hakim küləklər") paralel yerləşdirilməlidir.

8.4. Səyyar kriogen yanacaq doldurma məntəqəsinin yanacaq saxlanılma bloklarının avtomobil nəqliyyat vasitələri, qazdolduran və avtomobil qazdoldurma stansiyaları "Təhlükə potensialı təbiət və texnogen xarakterli hadisələrin baş vermə ehtimalının yüksək olduğu zonalarda mühafizə tədbirlərinin növləri və onların tətbiqi halları"nın və "Təhlükəli yüklərin avtomobil nəqliyyatı ilə daşınması Qaydaları"nın tələblərinə cavab verməlidir.

8.5. Səyyar yanacaq doldurma məntəqəsinin texnoloji sisteminin yanacaq saxlanılma bloklarının çənlərinin (qablarının) bilavasitə bu yanacaq doldurma məntəqəsinin ərazisində yanacaq ilə doldurulmasına yol verilmir.

Əlavə 9
(məlumat üçün)

Yerləşmələrin və xarici qurğuların yanğın təhlükəsinə görə kateqoriyaları

Yanğın təhlükəsinə görə xarici qurğuların kateqoriyaları cədvəl 9.1 üzrə qəbul olunur.

Cədvəl 9.1

Xarici qurğuların kateqoriyası	Xarici qurğuların bu və ya digər yanğın təhlükəsi kateqoriyalarına aid edilmə meyarları
AX	Qurğuda yanar qazlar (saxlanıldıqda, emal edildikdə, nəql edildikdə), alışma temperaturu 28°C-dən çox olmayan tezalışan mayelər olduqda; su ilə, havanın oksigeni ilə və (və ya) bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə yana bilən maddələrin və (və ya) materialların mümkün yanması nəticəsində xarici qurğudan 30 m məsafədə təzyiq dalğaları yaranmaqla yanğın riski ildə 10^{-6} qiymətini aşdıqda qurğu AX kateqoriyasına aid edilir.
BX	Qurğuda yanar tozlar və (və ya) liflər (saxlanıldıqda, emal edildikdə, nəql edildikdə), alışma temperaturu 28°C-dən çox olan tezalışan mayelər olduqda; yanar mayelər isə, o şərtlə ki, toz və (və ya) buxar-hava qarışıqlarının mümkün yanması nəticəsində xarici qurğudan 30 m məsafədə təzyiq dalğaları yaranmaqla yanğın riski ildə 10^{-6} qiymətini aşdıqda qurğu BX kateqoriyasına aid edilir.
VX	Qurğuda yanan və (və ya) çətin yanan mayelər (saxlanıldıqda, emal edildikdə, nəql edildikdə), yanan və (və ya) çətin yanan bərk maddələr və (və ya) materiallar (o cümlədən tozlar və (və ya) liflər), su ilə, havanın oksigeni ilə və (və ya) bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə yana bilən maddələr və (və ya) materiallar olduqda; AX və ya BX kateqoriyasına aid edilməsinə imkan verən meyarlar olmadıqda, göstərilən maddələrin və (və ya) materialların mümkün yanması nəticəsində xarici qurğudan 30 m məsafədə yanğın riski ildə 10^{-6} qiymətini aşdıqda qurğu VX kateqoriyasına aid edilir.
QX	Qurğuda qızdırılmış, möhkəm qızdırılmış və (və ya) əridilmiş halda yanmayan maddələr və (və ya) materiallar (saxlanıldıqda, emal edildikdə, nəql edildikdə) olduqda və onların emal prosesi şüalanma ilə istiliyin, qığılcımın və (və ya) alovun ayrılması ilə müşayiət edildikdə, o cümlədən yandırılan və (və ya) yanacaq kimi utilizasiya edilən yanar qazlar, mayelər və (və ya) bərk maddələr olduqda qurğu QX kateqoriyasına aid edilir.
DX	Qurğuda əsasən yanmayan maddələr və (və ya) materiallar (saxlandıqda, emal edildikdə, nəql edildikdə) soyuq halda olduqda və yuxarıda sadalanan meyarlara görə AX, BX, VX, QX kateqoriyalarına aid olmayan qurğu DX kateqoriyasına aid edilir.

Yanğın təhlükəsinə görə yerləşgələrin kateqoriyası

Cədvəl 9.2

Yerləşgənin kateqoriyası	Yerləşgədə olan (dövr edən) maddələrin və materialların xüsusiyyətləri
V1 - V4	1. Yanan və çətin yanan mayelər, yanan və çətin yanan bərk maddələr və materiallar (o cümlədən tozlar və liflər), su ilə, havanın oksigeni ilə və ya bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə yalnız yana bilən maddələr və materiallar o şərtlə ki, onların olduğu və ya dövr etdiyi yerləşgələr TLÜN 24 üzrə A və ya B kateqoriyalarına aid edilmir. 2. Yerləşgələrin V1, V2, V3 və ya V4 kateqoriyalarına aid edilməsi yanğın yükünün həcmindən, yerləşdirilmə üsulundan və onun həcm-planlaşdırma xüsusiyyətindən, eləcə də yanğın yükünü təşkil edən maddələrin və materialların yanğın təhlükəsi xüsusiyyətlərindən asılı olaraq həyata keçirilir.

MÜNDƏRİCAT

1. Tətbiq sahəsi.....	1
2. Normativ istinadlar.....	1
3. Əsas anlayışlar.....	3
4. Yanacaq doldurma məntəqələrinin təsnifatı.....	5
5. Ümumi tələblər.....	7
6. Maye mühərrik yanacaq və yanacaq doldurma məntəqəsinə əlavə tələblər.....	15
7. Qaz mühərrik yanacaq və yanacaq doldurma məntəqəsinə əlavə tələblər.....	27
8. Yanğına qarşı sədlərin növünün seçilməsi.....	46
9. Yanğınsöndürmə vasitələrinə tələblər.....	46
10. Elektrik doldurma məntəqələrinə dair tələblər.....	47
11. Yanacaq doldurma məntəqələrinin ekoloji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi.....	49
Əlavə 1 (məlumat üçün)	
Birdivarlı çənlərin və ikidivarlı çənlərin və boru kəmərlərinin divarlararası fəzasının hermetikliyinə nəzarət sistemləri.....	50
Əlavə 2 (məcburi olan)	
Yer səthindən yuxarıda yerləşən birdivarlı çənlərin tətbiqi nəzərdə tutulan maye mühərrik yanacaq və yanacaq doldurma məntəqəsinə spesifik tələblər.....	53
Əlavə 3 (məcburi olan)	
Maye mühərrik yanacaq və yanacaq doldurma sahəsinə spesifik tələblər.....	55
Əlavə 4 (məcburi olan)	
Maye mühərrik yanacaq və səyyar yanacaq doldurma məntəqəsinə spesifik tələblər.....	58
Əlavə 5 (məcburi olan)	
Qaz mühərrik yanacaq və yanacaq doldurma sahəsinə spesifik tələblər.....	62
Əlavə 6 (məcburi olan)	
Mayeləşdirilmiş karbohidrogen qazlarının saxlanması üçün birdivarlı çənləri olan avtomobil qazdoldurma məntəqəsinə spesifik tələblər.....	66
Əlavə 7 (məcburi olan)	
Örtükdə olan mayeləşdirilmiş təbii qaz çənli kriogen yanacaq doldurma məntəqəsinə spesifik tələblər.....	70
Əlavə 8 (məcburi olan)	
Səyyar kriogen avtomobil yanacaq doldurma, qazıyığıma və qazdoldurma məntəqələrinə spesifik tələblər.....	73
Əlavə 9 (məlumat üçün)	
Yerləşmələrin və xarici qurğuların yanğın təhlükəsinə görə kateqoriyaları.....	75